

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Εικαστικές Τέχνες - Εφαρμογές
Στους Χώρους Της Προσχολικής Εκπαίδευσης
Στην Ελλάδα και Στη Γερμανία**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗ ΠΟΛΥΞΕΝΗ

ΒΟΛΟΣ 2000

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 974/1
Ημερ. Εισ.: 10-02-2004
Δωρεά: _____
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΠΠΕ
2000
ΚΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070778

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Εικαστικές Τέχνες - Εφαρμογές
Στους Χώρους Της Προσχολικής Εκπαίδευσης
Στην Ελλάδα και Στη Γερμανία**

Επιτροπή

**Μαγουλιώτης Απ.
Επιβλέπων**

**Μπότσογλου Καφ.
Μέλος**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗ ΠΟΛΥΞΕΝΗ

ΒΟΛΟΣ 2000

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατά αρχήν, αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα Λέκτορα κύριο Απόστολο Μαγουλιώτη, για το ερέθισμα της απασχόλησης μου με την Εικαστική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο. Επίσης τον ευχαριστώ για την συμβολή του στην ολοκλήρωση της εργασίας αυτής που εκδηλώθηκε με την συνεχή επιστημονική καθοδήγηση και της εποικοδομητικές παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια διεξαγωγής και συγγραφής της πτυχιακής μου διατριβής. Επίσης, θερμές ευχαριστίες εκφράζονται στο μέλος της εξεταστικής επιτροπής κυρία Καφένια Μπότσογλου Επιστημονικό συνεργάτη – Διδάσκουσα 407/80 καθώς και την Επίκουρο – Καθηγήτρια κυρία Δόμνα – Μίκα Κακανά για τις πολύτιμες υποδείξεις – διορθώσεις στην επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω της νηπιαγωγούς των νηπιαγωγείων τόσο της Ελλάδας όσο και της Γερμανίας που δέχτηκαν να με βοηθήσουν να πραγματοποιήσω την ερευνα μου και να φωτογραφίσω κάποιους χώρους των νηπιαγωγείων τους.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας οφείλω στην οικογένεια μου, καθώς και σε όλους του φίλους μου για την υπομονή, κατανόηση και ηθική συμπαράσταση τους.

**Αφιερώνεται στους
γονείς μου,
Δημήτρη και Καλλιόπη
και στον
αδελφό μου
Ευθήμιο !**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Α΄ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	5
1. Αισθητική Αγωγή - Εικαστικές τέχνες	5
1.1 Τι εννοούμε λέγοντας Αισθητική Αγωγή	5
1.2 Μορφές Αισθητικής Αγωγής στο Νηπιαγωγείο	7
1.3 Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού της προσχολικής ηλικίας	8
1.4 Το παιδί και η προσφορά των εικαστικών τεχνών	14
1.5 Ο ρόλος της νηπιαγωγού στις εικαστικές τέχνες	15
1.6 Η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών	16
1.6.1 Η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών από τους θεμελιωτές του νηπιαγωγείου που εισήγαγαν τις εικαστικές τέχνες	16
2. Η Εικαστική Αγωγή στην Ελλάδα και στη Γερμανία	18
2.1 Εικαστικές Δραστηριότητες στα Νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας	18
2.2 Το περιβάλλον του νηπίου και η οργάνωση της γωνιάς των εικαστικών	21
2.3 Το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και της Γερμανίας, και η εκπαίδευση των νηπιαγωγών στις δύο χώρες	24
2.3.1 Οι εικαστικές τέχνες του νηπιαγωγείου στην Ελλάδα και την Γερμανία σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα των δύο χωρών	25
2.4 Η Μεθοδολογική Διαδικασία της Εικαστικής Αγωγής	27
Β΄ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
3. Έρευνα	29
3.1 Το πρόβλημα της έρευνας	29
3.1.1 Βασικές θέσεις και ερευνητικές υποθέσεις	29
3.1.2 Η μέθοδος, το δείγμα και η διεξαγωγή της έρευνας	30
3.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας	30
3.2.1 Παρουσίαση – επεξεργασία ερωτηματολογίου	31
3.2.2 Απόψεις και μαρτυρίες των νηπιαγωγών, γύρο από τη σχέση των νηπίων με τις εικαστικές τέχνες	38
3.2.3 Χώρος και Εικαστικές Δραστηριότητες	50

3.2.3 Χώρος και Εικαστικές Δραστηριότητες	50
3.2.4 Υλικά που χρησιμοποιούμε στις Εικαστικές Δραστηριότητες	54
4. Γενικά συμπεράσματα – Προτάσεις	59
4.1 Γενικά συμπεράσματα	59
4.2 Προτάσεις για την εικαστική καλλιέργεια των παιδιών της προσχολικής ηλικίας	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62
Α΄ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	62
Β΄ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (1). Ελληνικό Ερωτηματολόγιο	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (2). Γερμανικό Ερωτηματολόγιο	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (3). Ένθετο φωτογραφικό υλικό	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εικαστικές τέχνες, αποτελούν ένα βασικό παράγοντα στην όλη ψυχοπαιδαγωγική ανάπτυξη του νηπίου που λαμβάνει χώρα στο νηπιαγωγείο.

Το νήπιο στην προσχολική ηλικία που βρίσκεται έχει μεγάλη ανάγκη από περιέργεια, διασκέδαση, χαρά ψυχαγωγία και αυτοέκφραση. Η εικαστική αγωγή αποτελεί έναν τομέα της γενικότερης αγωγής του νηπίου, που ενδιαφέρεται τόσο για το ωραίο που εκφράζεται με την τέχνη, όσο και για το ωραίο που συναντάται στη φύση. Η αγωγή αυτή έχει ως σκοπό της την αισθητική ανάπτυξη του νηπίου και όχι μόνο, συγκεκριμένα στοχεύει να κάνει το νήπιο ικανό έτσι ώστε να μπορεί το ίδιο να δημιουργεί το ωραίο παντού στη ζωή του με τη δική του τέχνη και γενικότερα με τη συμπεριφορά του.

Όπως γίνεται φανερό, η εικαστική αγωγή στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι πολύ σημαντική. Η εικαστική αγωγή με τις ποικίλες δραστηριότητες της (ζωγραφική, πλαστική κ.α.) καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα όψεων, γενικά, της αγωγής του αναπτυσσόμενου ανθρώπου, διότι βοηθάει το παιδί να αναπτύξει όλες τις πτυχές της προσωπικότητας του, αφού οι πτυχές αυτές αποτελούν ψυχικά στοιχεία που βρίσκονται ενωμένα και σε συνεχή εσωτερική αλληλεπίδραση και αλληλοδιείσδυση.

Πιο συγκεκριμένα, η εικαστική αγωγή μέσα από τις ποικίλες εικαστικές δραστηριότητες, τροφοδοτεί την αναπτυσσόμενη νοημοσύνη του νηπίου και έτσι αποκτά αισθητική εμπειρία.

Επίσης, το παιδί με τη συμμετοχή του στις δραστηριότητες της εικαστικής αγωγής πετυχαίνει μια ομαλή ανάπτυξη και μια αρμονική ένταξη στο κοινωνικό σύνολο όπου ανήκει.

Σύμφωνα λοιπόν, με τους παραπάνω λόγους, το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας όπως και το εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας, αναγνωρίζουν την πολύπλευρη "μορφωτική αξία" που προσφέρουν οι εικαστικές τέχνες στο νήπιο και γενικότερα στην αισθητική ανάπτυξη και έκφρασή του.

Επίσης, στη νέα μεθοδολογία του νηπιαγωγείου, η νηπιαγωγός μπορεί να ευαισθητοποιήσει προοδευτικά τα νήπια να ανακαλύπτουν την ομορφιά, αλλά και το σημαντικότερο να δημιουργούν. Έτσι με τις εικαστικές δραστηριότητες η νηπιαγωγός υποβοηθά το νήπιο να αυτοεκφράζεται και ταυτόχρονα να ανακαλύπτει τις ικανότητες και δεξιότητες του, έτσι ώστε να βρίσκει μόνο του τη λύση σε κάποιο πρόβλημα ή ακόμη και κάποιες τεχνικές για κάθε εργασία του.

Στην επίτευξη των παραπάνω θέσεων της εικαστικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, ίσως η παρούσα εργασία αποτελέσει μια μικρή συμβολή. Η εργασία αυτή αποτελείται από δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Το πρώτο μέρος αποτελείται από δύο κεφάλαια που προσπαθούν να τεκμηριώσουν θεωρητικά το ερευνητικό μέρος αυτής της εργασίας. Τα κεφάλαια αυτά αναφέρονται στις εικαστικές τέχνες, στο παιδί, στο χώρο της εικαστικής γωνιάς, καθώς και στην εκπαίδευση των νηπιαγωγών και στην μεθοδολογική διαδικασία της εικαστικής αγωγής.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζουμε με συντομία τις έννοιες της αισθητικής αγωγής και ποιες μορφές αισθητικής αγωγής υπάρχουν στο νηπιαγωγείο.

Έπειτα, αναφέρονται τα χαρακτηριστικά του παιδιού της προσχολικής ηλικίας και τη σχέση του με της εικαστικές τέχνες. Ουσιαστικά γίνεται μία προσπάθεια της ανάλυσης της αξίας των εικαστικών τεχνών σε όλες τις διαστάσεις

για το παιδί. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών από τους θεμελιωτές του νηπιαγωγείου μέχρι σήμερα. Και τέλος δίνεται ο ρόλος της νηπιαγωγού στις εικαστικές τέχνες. Συνοψίζοντας στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία προσπάθεια προσδιορισμού γνωριμίας των εικαστικών τεχνών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Εικαστική Αγωγή στην Ελλάδα και στην Γερμανία. Αναλυτικότερα, αναφέρονται η εικαστικές δραστηριότητες καθώς και η εκπαιδευτική διαδικασία των δύο αυτών χωρών. Και τέλος η μεθοδολογική διαδικασία της εικαστικής αγωγής στα νηπιαγωγεία αυτά.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει το ερευνητικό πεδίο. Σ' αυτό το κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα, γίνεται η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων και προχωρούμε σε κάποια συμπεράσματα και προτάσεις.

Τέλος, ακολουθούν τρία παραρτήματα τα οποία περιέχουν το Ελληνικό και το Γερμανικό ερωτηματολόγιο, καθώς και ένθετο φωτογραφικό υλικό από νηπιαγωγεία της Ελλάδος και της Γερμανίας.

Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1 ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

1.1 Τι εννοούμε λέγοντας αισθητική αγωγή

Για την καλύτερη ανάπτυξη και κατανόηση του κυρίου θέματος της μελέτης μας, δηλαδή «οι Εικαστικές Τέχνες στο Νηπιαγωγείο», θα ήταν χρήσιμο να δοθούν διάφοροι ορισμοί της αισθητικής αγωγής, όπως τους διατύπωσαν φιλόσοφοι, άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων, διότι οι Εικαστικές Τέχνες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της Αισθητικής Αγωγής.

Η αισθητική ως επιστημονικός και φιλοσοφικός όρος, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Γερμανό φιλόσοφο και αισθητικό Alexander G. Baumgarten (1714-1762) και καθορίστηκε ως θεωρία του ωραίου και της βίωσης του στη φύση και στην τέχνη.¹

Ο όρος αισθητική, αν και δεν κρίθηκε στην αρχή πολύ δόκιμος και εκφράστηκαν ορισμένες αντιρρήσεις, τελικά μετά τον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα καθιερώθηκε στη φιλοσοφία.

Ωστόσο, όμως, υπάρχουν πολλοί ορισμοί που αναφέρονται στον όρο «Αισθητική». Κατά τον E. Kant «Αισθητική είναι αυτό που κατά την παράσταση ενός αντικειμένου είναι απλά υποκειμενικό, δηλαδή αυτό συνιστά τη σχέση με το υποκείμενο και όχι με το αντικείμενο, είναι η αισθητική του φύση».²

Για τον παιδαγωγό Rene Hubert (1982), η αισθητική αγωγή θεωρείται είτε σαν η κορύφωση της μόρφωσης, είναι η αγωγή της συναισθηματικότητας και της πνευματικότητας του ανθρώπου.³

Επίσης, ο Ευάγγελος Παπανούτσος (1965)⁴ τονίζει πως αισθητική είναι μια ιδιαίτερη σχέση της ψυχής μας με τον κόσμο. Αντικείμενο της αισθητικής είναι η τέχνη. Σκοπός της τέχνης είναι ο πλουτισμός και η ένταση της συναισθηματικής μας ζωής.

Έπειτα, συνεχίζει η τέχνη δεν είναι απλή απεικόνιση της ζωής, αλλά η βίωσή της και η ουσία της. Είναι ένα μέσο να επικοινωνούν οι άνθρωποι μεταξύ τους και γι' αυτό το λόγο η σπουδαιότητά της και η επίδρασή της στη σωστή και πλήρη διαπαιδαγώγηση του νέου ανθρώπου είναι πολύ σημαντική.

Η τέχνη μεταμορφώνει τον άνθρωπο εσωτερικά, τον μεταφέρει σ' άλλο επίπεδο ζωής, τον κάνει να ξεχνάει τις αντινομίες της καθημερινής ζωής. Η επίδρασή της είναι λυτρωτική.

¹ ΚΑΛΟΥΡΗ-ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., Αισθητική αγωγή του παιδιού, εκδ. Δίπτυχο, 1985, σελ.15

² KANT, E: Transzendetale Ästhetik, in: HIRSCHBERGER, JOHANNES: Geschichte der Philosophie, Neuzeit und Gegenwart, 9. Auflage, Verlag Herder, Freiburg-Basel-Wien 1976, σελ.283

³ ΚΑΛΟΥΡΗ-ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., ό.π., σελ. 18

⁴ ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ,Ε., Αισθητική, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1969, σελ.14

Ο Ηλίας Βιγγόπουλος (1986) αναφέρει ότι η αισθητική αγωγή είναι μέσον, με το οποίο θα αναπτύξει το παιδί τις έμφυτες και «εν δυνάμει» ικανότητές του και κατ' επέκταση όλη την προσωπικότητά του.

Η τέχνη, τονίζει, ότι είναι μια γλώσσα παγκόσμια που φέρνει σε επικοινωνία, πνευματική και ειρηνική, τους ανθρώπους. Η τέχνη ενώνει τους ανθρώπους συγχρονικά και διαχρονικά, καταργώντας τα σύνορα της προκατάληψης, τα μίσση, τα εμπόδια που χωρίζουν τους ανθρώπους.⁵

Ο Jatzki ορίζει την αισθητική αγωγή ως την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή να συλλαμβάνει, να αισθάνεται και να κατανοεί σωστά το ωραίο στο περιβάλλον, στις κοινωνικές σχέσεις, στη φύση και στα έργα τέχνης.⁶

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι ο Robert Gloton (1976) λέει, ότι «η τέχνη στο σχολείο είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούμε να αγνοούμε, γιατί είναι αυτό που τροποποιεί βαθιά το διανοητικό και συναισθηματικό κόσμο καθώς και το σύνολο των αξιών που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά του σύγχρονου ανθρώπου.⁷

Κατά τον Piaget (1986-1980) το παιδί, με τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, ζητάει ταυτόχρονα να ικανοποιήσει τις ανάγκες του και να προσαρμοστεί τόσο στα γύρω του αντικείμενα όσο και στα υποκείμενα.

Διαβάζοντας, όλους αυτούς τους ορισμούς που έχουν ειπωθεί κατά καιρούς για την αισθητική αγωγή, άρχισε να γίνεται συνείδηση όλων μας ότι η αισθητική αγωγή παίζει σημαντικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Η σημασία της Αισθητικής είναι τεράστια και για τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς και φυσικά και για τους νηπιαγωγούς, γιατί με την Αισθητική: βοηθιέται ο ίδιος ο νηπιαγωγός στη δική του πνευματική ολοκλήρωση, μαθαίνει πώς να βοηθά τα νήπια στην καλαισθητική τους ανάπτυξη, μαθαίνει να ομορφαίνει τη ζωή του δίνοντάς της πάντοτε αισθητική και χαρούμενη όψη.⁸

Έπειτα, η προσχολική ηλικία θεωρείται η πιο σπουδαία, η πιο τρυφερή και η πιο αποφασιστική περίοδος της ζωής και αυτό διαπιστώνετε κατά την είσοδο του παιδιού στο νηπιαγωγείο, το οποίο ενθουσιάζεται και δέχεται «αχόρταγα» ότι του προσφέρει η νηπιαγωγός.

⁵ **ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η.**, Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Τεύχος Α', εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1982, σελ. 12

⁶ **ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ρ.** Οργάνωση και διαμόρφωση του χώρου στο νηπιαγωγείο, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1993, σελ. 28

⁷ **GLOTON, R.**, Η τέχνη στο σχολείο, εκδ. Νικόδημος, Αθήνα, σελ. 56

⁸ **ΚΟΦΦΑΣ, Α.**, Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, (θεωρία και Πράξη), Αθήνα, 1989, σελ. 41

1.2 Μορφές αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο

Η αισθητική αγωγή του νηπίου, μπορεί να πραγματοποιηθεί εν μέρει στην οικογένεια, αλλά κατεξοχήν στο σχολείο και ιδιαίτερα στο νηπιαγωγείο. Ο κύριος σκοπός της αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο δεν είναι να κάνει το νήπιο «καλλιτέχνη». Εξάλλου τα παιδιά είναι «εκ φύσεως» καλλιτέχνες, γιατί είναι ειλικρινή και αυθόρμητα, όπως οι αληθινοί καλλιτέχνες⁹. είναι αξιοσημείωτος και ο λόγος του Π. Πικάσο : «Όταν ήμουν νέος προσπαθούσα να ζωγραφίσω σαν τους μεγάλους και τώρα που μεγάλωσα προσπαθώ να ζωγραφίσω σαν τα μικρά παιδιά». Ωστόσο όμως η ανακάλυψη και προώθηση παιδιών με καλλιτεχνικές προδιαθέσεις μπορεί να γίνει στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση και όχι στο χώρο του νηπιαγωγείου. Στο νηπιαγωγείο η αισθητική αγωγή επιδιώκεται με διάφορες δραστηριότητες, έτσι ώστε να υποβοηθήσουν το νήπιο να εκφραστεί αισθητικά.

Στο χώρο αυτό χρησιμοποιούνται ως μορφές αισθητικής αγωγής διάφορες δραστηριότητες που παρουσιάζουν στα νήπια το κάλλος, το ωραίο, την ομορφιά, τόσο της φύσης όσο και της τέχνης και της ζωής, που έχουν σκοπό να καλλιεργήσουν την ευαισθησία των νηπίων, να τα μυήσουν στις αισθητικές αξίες βοηθώντας τα να αυτοεκφραστούν και να αναπτυχθούν αισθητικά.

Μερικές από τις δραστηριότητες αισθητικής αγωγής που αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται μέσα στο σύγχρονο νηπιαγωγείο, ως μέσα για αισθητική επίδραση πάνω στο νήπιο, έτσι ώστε να επιταχθεί η αισθητική έκφραση, μόρφωση και ανάπτυξη του νηπίου είναι: οι εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, πλαστική, γλυπτική, κολλάζ, κατασκευές, τύπωμα, υφαντική, κ.α), θεατρικές τέχνες (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση, κουκλοθέατρο), η μουσική, η λογοτεχνία, η κίνηση, κλπ.

Οι παραπάνω μορφές των εικαστικών τεχνών μπορούν να αποτελούν δραστηριότητες του νηπιαγωγείου οι οποίες εισχωρούν βαθιά στη ζωή του νηπίου. Διότι στηρίζονται σε μια νοητική διαδικασία, η οποία μέσω της συμβολικής λειτουργίας κατά τον Piaget επιτρέπει στο νήπιο να εκφράζεται ελεύθερα και δημιουργικά. Έτσι το νήπιο με τις ποικίλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες εκφράζεται πολύπλευρα και σφαιρικά.

Το νηπιαγωγείο όμως, για να μπορέσει να βοηθήσει το νήπιο στην πολύπλευρη και σφαιρική έκφραση και ανάπτυξή του, πρέπει να του προσφέρει πολλές και διάφορες ευκαιρίες δράσης. Έτσι θέτει στη διάθεση του νηπίου διάφορα τεχνικά μέσα, τα οποία μπορούν να το βοηθήσουν να παράγει και το ίδιο «καλλιτεχνικά έργα». Τέτοιες ευκαιρίες δράσης και τεχνικά μέσα είναι οι διάφορες δημιουργικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται με τα διάφορα υλικά, που χρησιμεύουν στην κάθε δραστηριότητα ως στοιχεία εμπειρίας.¹⁰

Για να αξιοποιηθούν όμως όλες αυτές οι ευκαιρίες, τα ποικίλα μέσα και τα κατάλληλα υλικά χρειάζεται πολύ οργάνωση και κατάλληλη μεθοδολογική διαδικασία.

⁹ **ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η.**, Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, τεύχος Α, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1982, σελ. 11

¹⁰ **SCHNEIDER, CLARA:** Förderung vie Ifältiger Aus-drucksmöglichkeit, in: Handbuch für die Praxis in drei Bänden: «DER KINDERGARTEN», Bd 3 (Didaktik des Kindergartens), σελ. 230

1.3 Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού της προσχολικής ηλικίας

Πολλοί είναι οι παράγοντες που καθορίζουν και επηρεάζουν την οργάνωση της διδασκαλίας, καθώς και την επιλογή της μεθόδου στο νηπιαγωγείο. Ένας από αυτούς τους παράγοντες αποτελεί και το νήπιο. Συνεπώς, θα πρέπει να δούμε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που ορίζουν την ηλικία αυτή, δηλαδή, την προσχολική ηλικία.

Σύμφωνα με τα πρόσφατα δεδομένα των παιδαγωγικών και ψυχολογικών ερευνών και κατεξοχήν των ερευνών της Γνωστικής Ψυχολογίας, που κύριος εκπρόσωπός της είναι ο Ελβετός γενετικός επιστημολόγος και ψυχολόγος του παιδιού, Jean Piaget (1896-1980).

Ο Piaget στην προσπάθεια αυτή να εξηγήσει και να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο το παιδί γνωρίζει τον κόσμο γύρω του, έδωσε μεγάλη σημασία στον οικοδομισμό της γνώσης, υποστηρίζοντας ότι η γνώση είναι το αποτέλεσμα της ενεργητικής συμμετοχής του παιδιού στο περιβάλλον του. Η γνώση, δηλαδή, που πηγάζει μέσα από την πράξη του παιδιού πάνω στα αντικείμενα κατά τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του (αισθησιοκινητική περίοδος).¹¹

Κύριο αντικείμενο μελέτης, κατά τον Piaget αποτέλεσε η νοητική ανάπτυξη του παιδιού, από την γέννησή του ως την προεφηβική του ηλικία. Μέσα σ' αυτό το χρονικό διάστημα, ο Piaget διαπίστωσε ότι το παιδί περνάει από τέσσερις μεγάλες περιόδους. Η κάθε περίοδος αποτελείται από στάδια που κάθε στάδιο εμπεριέχει τα επιτεύγματα του προηγούμενου σταδίου και τα οργανώνει με καινούργια στοιχεία. Τα στάδια διαδέχονται το ένα το άλλο με σταθερό και αναλλοίωτο τρόπο. Το προηγούμενο στάδιο προϋπάρχει πάντα του επομένου και δεν παρατηρείται ποτέ πέρασμα από το πρώτο στάδιο π.χ στο τρίτο, χωρίς να έχει μεσολαβήσει το πέρασμα από το ενδιάμεσο δεύτερο στάδιο.¹²

Τα στάδια αυτά είναι τα εξής:

- Α) Η αισθησιοκινητική περίοδος (από την γέννηση έως τα 2 πρώτα χρόνια περίπου).
- Β) Η προσυλλογιστική περίοδος (περίπου από τα 3 έως τα 7 χρόνια), η οποία περιλαμβάνει το στάδιο της προενοιολογικής σκέψης ή συμβολικής (3^ο-4^ο έτος) και το στάδιο της διαισθητικής ή ενορατικής σκέψης (5^ο-6^ο έτος).
- Γ) Η περίοδος των συγκεκριμένων λογικών ενεργειών (περίπου 7 έως 11 χρονών).
- Δ) Η περίοδος των αφηρημένων λογικών ενεργειών (περίπου από τα 11 χρόνια και μετά).¹³

Το στάδιο με το οποίο θα ασχοληθούμε είναι το δεύτερο (β), διότι αφορά τα παιδιά της ηλικίας που μας ενδιαφέρουν, δηλαδή 3 έως 6-7 χρόνων

Το κύριο στοιχείο αυτής της περιόδου είναι η ανάπτυξη της συμβολικής λειτουργίας, δηλαδή η ικανότητα του ανθρώπου να αναπαραστά ένα πράγμα ή γεγονός με κάποιο άλλο. Το πρώτο είναι το σημαινόμενο και το δεύτερο το

11 ΚΑΚΑΝΑ, Δ., Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στη Προσχολική Αγωγή, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ.55

12 ό.π., σελ.13

13 ό.π., σελ.13

σημαίνουν¹⁴. Η λειτουργία αυτή κατά τον Καψάλη¹⁵ στηρίζεται σε δύο βασικά όργανα: α) Τα σύμβολα, όπως χρησιμοποιούμε την λέξη με την ευρύτερη σημασία της, όταν τα σημαίνοντα παρουσιάζουν ομοιότητα με τα σημαινόμενά τους και β) τα σήματα που είναι εντελώς αυθαίρετα και συμβατικά. Τα πρώτα σχηματίζονται από το ίδιο το άτομο (π.χ. ένα παιχνίδι του παιδιού είναι το «άλογο» που δεν είναι τίποτα άλλο παρά η σκούπα), ενώ τα σήματα είναι αναγκαστικώς ομαδικά.

Στην εμφάνιση της συμβολικής συμπεριφοράς, μπορούμε να διακρίνουμε πέντε μορφές συμβολικής σκέψης που μπορούν να διακριθούν ως εξής:

- A) η εκ των υστέρων μίμηση
- B) το συμβολικό παιχνίδι
- Γ) το ιχνογράφημα
- Δ) η νοητική εικόνα και
- E) η γλώσσα¹⁶

Η εκ των υστέρων μίμηση

Η εκ των υστέρων μίμηση αποτελεί βάση της συμβολικής λειτουργίας. Είναι μια καθαρά συμβολική ενέργεια, κατά την οποία το νήπιο συνδέει την εξωτερική πραγματικότητα με τον εσωτερικό κόσμο, δηλαδή τον πνευματικό του κόσμο. Κατά την «εκ των υστέρων μίμηση» το νήπιο αναπαριστά μια πράξη, την οποία είδε παλιότερα και τη μιμείται, χωρίς να χρειάζεται να έχει μπροστά του το πρότυπο. Επαναλαμβάνει δηλαδή πνευματικές εικόνες συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, τις οποίες είδε ή δημιούργησε σε προηγούμενο χρόνο.¹⁷

Το ιχνογράφημα

Το ιχνογράφημα είναι μια συμβολική γλώσσα, η οποία ανταποκρίνεται στο μαγικό τρόπο σκέψης του νηπίου και στην ανιμιστική του ψύχω - σύνθεση. Η γλώσσα αυτή του ιχνογραφήματος είναι «γλώσσα της εικόνας», αποτελεί «καθρέπτη της ψυχής του παιδιού και συνδέεται με το πολιτιστικό του περιβάλλον». Με το ιχνογράφημα το παιδί εκφράζει ό,τι δεν μπορεί να πει με τα λόγια.¹⁸

Η ζωγραφική, σύμφωνα με τον Luguet (1913) και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από τον Piaget, έχει επηρεάσει τη θεωρία και την έρευνα στο χώρο της ψυχολογίας του παιδικού σχεδίου.

Ο Luquet ισχυρίζεται ότι τα παιδικά σχέδια έχουν ρεαλιστικές προθέσεις, βασίζονται σε μια εσωτερική νοητική εικόνα και μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερα εξελικτικά στάδια, τα οποία είναι:

¹⁴ ΚΟΦΦΑΣ, Α., Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής, Ρέθυμνο, 1994, σελ. 69

¹⁵ ΚΑΨΑΛΗΣ, Α., Παιδαγωγική Ψυχολογία, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 213 – 215

¹⁶ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 14

¹⁷ ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 72

¹⁸ ό.π., σελ. 72

1. Το στάδιο του τυχαίου ρεαλισμού
2. Το στάδιο της συνθετικής ανικανότητας ή του συμβολικού ρεαλισμού
3. Το στάδιο του νοητικού ρεαλισμού, και
4. Το στάδιο του οπτικού ρεαλισμού¹⁹

α. Το στάδιο του τυχαίου ρεαλισμού

Το στάδιο αυτό αφορά την ηλικία των 18 ή 20 μηνών, που εμφανίζει το νήπιο την ιχνογραφική έκφραση και διαρκεί ως την ηλικία των 3 ετών, περίπου.

Οι απλές γραμμές ή οι «μουντζούρες» που σχεδιάζει το παιδί δεν έχουν κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο και είναι χωρίς νόημα. Οι πρώτες αυτές σχεδιαστικές προσπάθειές του δεν έχουν ως σκοπό να αναπαραστήσουν κάποιο αντικείμενο. Το παιδί, συνήθως, ανακοινώνει τις προθέσεις του πριν ακόμη αρχίσει να ζωγραφίζει, αλλά ερμηνεύει το σχέδιό του, όταν το ολοκληρώσει.

β. Το στάδιο της συνθετικής ανικανότητας ή του συμβολικού ρεαλισμού

Το στάδιο αυτό αφορά την ηλικία περίπου 3-4 ½ ή 5 ετών.

Το παιδί, σ' αυτό το στάδιο, έχει αναπαραστασιακές προθέσεις, αλλά η αδεξιότητα των κινήσεών του και η περιορισμένη προσοχή του, το εμποδίζουν να πραγματοποιήσει τους στόχους του. Οι προθέσεις του παιδιού συχνά διατυπώνονται πριν αρχίσει να σχεδιάζει και το νόημα της εικόνας εξηγείται πριν ολοκληρωθεί το σχέδιο. Ωστόσο πολλές φορές οι αναπαραστάσεις απομακρύνονται από τις αρχικές δηλώσεις – δηλαδή το παιδί ξεκινά να σχεδιάσει κάτι και καταλήγει σε κάτι άλλο.²⁰

Σ' αυτό το στάδιο εμφανίζεται και η ανθρώπινη φιγούρα, η οποία αποτελείται από έναν κύκλο για το κεφάλι και το σώμα και δύο γραμμές για τα πόδια. Το σχέδιο αυτό το ονομάζουμε «γυρίνο» και το παιδί μπορεί να τον χρησιμοποιήσει για να αναπαραστήσει διάφορους ανθρώπους ή ζώα. Στην ηλικία αυτή τα διάφορα σχέδια που δημιουργεί το παιδί, λειτουργούν σαν σύμβολα και όχι σαν απεικονίσεις των ίδιων των αντικειμένων.

γ. Το στάδιο του νοητικού ρεαλισμού

Το στάδιο αυτό αφορά την ηλικία από 4 ή 4 ½ ετών μέχρι 8 ή 9 ετών.

Το παιδί στο στάδιο αυτό δεν επηρεάζεται από τα φυσικά στοιχεία που παρατηρεί και γι' αυτό το λόγο δεν προσπαθεί να επιτύχει ομοιότητες του ιχνογραφήματός του, με το αντικείμενο που ιχνογραφεί, δηλαδή το παιδί ζωγραφίζει αυτό που ξέρει παρά αυτό που βλέπει.

¹⁹ ΜΠΟΝΩΤΗ, Φ., Ψυχολογία του Παιδικού Σχεδίου, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 1998, σελ. 3 – 4

²⁰ ό.π., σελ.3

Στο στάδιο αυτό τα σχέδια των παιδιών γίνονται πιο ρεαλιστικά, ως προς το μέγεθος, τις αναλογίες και τις λεπτομέρειες του σχεδίου του. Οι ανθρώπινες φιγούρες, παύουν να έχουν το σχήμα του «γυρίνου». Τα παιδιά απεικονίζουν ξεχωριστά το κεφάλι και τον κορμό της ανθρώπινης φιγούρας. Επίσης, τα έργα τους παρουσιάζουν περισσότερες λεπτομέρειες, όπως χέρια, δάκτυλα κτλ.

δ. Το στάδιο του οπτικού ρεαλισμού

Το στάδιο του οπτικού ρεαλισμού για μερικούς αρχίζει στα 12 χρόνια, ενώ για άλλους στα 8 ή 9 και εξής.

Σ' αυτό το στάδιο πρόκειται για το τέλος του παιδικού ιχνογραφήματος και αυτό είναι αποτέλεσμα της διανοητικής του ωρίμανσης. Τώρα το παιδί, μπορεί να απεικονίσει με τη ζωγραφική του ένα συγκεκριμένο αντικείμενο του περιβάλλοντός του, όπως ακριβώς φαίνεται. Το παιδί προσπαθεί να δείξει στο σχέδιό του προοπτική (βάθος), κατάλληλες αναλογίες και αποστάσεις. Στο στάδιο αυτό τα νήπια ζωγραφίζουν από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία.

Το συμβολικό παιχνίδι

Το συμβολικό παιχνίδι κατά τον Piaget είναι μια πράξη αφομοίωσης. Επίσης, υποστήριξε ότι υπάρχουν τρεις μορφές παιχνιδιού: α) το παιχνίδι άσκησης, το οποίο είναι παιχνίδι της βρεφικής ηλικίας (0-2 ετών), β) το συμβολικό παιχνίδι (που εμφανίζεται στο παιδί από το 2^ο έτος της ηλικίας του) και γ) το παιχνίδι κανόνων (που εμφανίζεται από το 4^ο έτος και εξής).²¹

Το παιχνίδι άσκησης είναι μια πρώτη μορφή των φωνητικών και κινητικών εκδηλώσεων του παιδιού, δηλαδή είναι επαναλαμβανόμενες κινήσεις που έχουν το δικό τους σκοπό και τη δική τους τεχνική.

Το συμβολικό παιχνίδι εμφανίζεται στο τέλος της βρεφικής ηλικίας, δηλαδή μεταξύ του 18^{ου} και 24^{ου} μηνός του παιδιού. Στο παιχνίδι αυτό γίνεται «ελεύθερη επέκταση του χειρισμού του αντικειμένου, των συναισθημάτων και των εμπειριών κατά τρόπο συμβολικό. Το παιδί αλλοιώνει την πραγματικότητα, τροποποιεί τα δεδομένα, διαρρυθμίζει τα πράγματα, ερμηνεύει την εμπειρία κατά τρόπο ελεύθερο, φανταστικό». Το παιδί μιμείται πρόσωπα, ζώα, πράγματα, γεγονότα, τα οποία είναι απόντα. Μιμείται ήχους που δεν ακούει και κινήσεις που δεν βλέπει.²²

Επίσης, το συμβολικό παιχνίδι αποτελεί για το νήπιο τον κόσμο της προσποίησης του, «σαν να», της φαντασίας.²³ Στην αρχή ο Piaget υποστηρίζει ότι τα πρώτα παιχνίδια προσποίησης του παιδιού περιλαμβάνουν την αναγνώριση ενός αντικειμένου από ένα άλλο, όπως για παράδειγμα ένα πετραδάκι κάνει ένα αυτοκίνητο.

Λίγο αργότερα τα παιδιά αρχίζουν να χρησιμοποιούν τα μέρη του σώματός τους σαν σημείο αναγνώρισης άλλων ανθρώπων ή αντικειμένων.

Καθώς προχωρά η προσχολική περίοδος, το παιδί επινοεί όλο και πιο περίτεχνες ακολουθίες κοινωνικού-δραματικού παιχνιδιού. Αυτό μπορεί να είναι τελείως φανταστικό, αποδεσμευμένο από τα διαθέσιμα άτομα ή αντικείμενα και

²¹ ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 74

²² ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 76

²³ ΜΠΟΝΩΤΗ, Φ., Παιδικό παιχνίδι, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος, 1995, σελ. 12

μπορεί να περιλαμβάνει μερικούς διαφορετικούς παίκτες. Στηρίζεται συχνά στη μίμηση δραστηριοτήτων των ενηλίκων και περιλαμβάνει συγκεκριμένα επεισόδια, όπως «πάμε για ψώνια» ή «ας ετοιμάσουμε το φαγητό»²⁴.

Τέλος, το παιχνίδι με κανόνες εμφανίζεται σε ηλικία 6 ή 7 χρονών και αφορά παιχνίδια όπως το μπάσκετ ή το ποδόσφαιρο, στα οποία οι κανόνες είναι γνωστοί ή μπορεί να δημιουργηθούν αυθόρμητα.

Η γλώσσα

Η γλώσσα αποτελεί άλλη μια μορφή της συμβολικής λειτουργίας του παιδιού, η οποία συνυφίνεται με τις δραστηριότητες όλων των τομέων του αναλυτικού προγράμματος και αποτελεί το κατεξοχήν εργαλείο της σκέψης. Με τη βοήθεια της γλώσσας το παιδί οικοδομεί ένα σύστημα συμβόλων (λέξεις προφορικού και γραπτού λόγου), τα οποία απεικονίζουν τις σχέσεις μεταξύ των αντικειμένων, γεγονότων, κατασκευών. Με τον τρόπο αυτό το παιδί πετυχαίνει το νοερό χειρισμό των πραγμάτων της αντικειμενικής πραγματικότητας. Αποδεσμεύεται στον κόσμο των αληθινών πραγμάτων και εισέρχεται στον κόσμο των συμβόλων και των ιδεών, ο οποίος αναπτύσσεται μέσα του. Όλα τα αντικείμενα γίνονται οικεία και γνωστά στο παιδί, γιατί με τις λέξεις, με τα γλωσσικά τους σύμβολα, χάνουν το μυστήριό τους και απομυθοποιούνται.²⁵

Αν και οι ικανότητες της νοημοσύνης του νηπίου είναι εντυπωσιακές, ωστόσο η ανάπτυξη της συμβολικής σκέψης εξακολουθεί να παραμένει δέσμια των προσωπικών του εμπειριών και του υποκειμενισμού του. Το παιδί αυτής της ηλικίας δεν διαθέτει ακόμη εκείνους τους νοητικούς μηχανισμούς που είναι απαραίτητοι για την προσαρμογή του στην αντικειμενική πραγματικότητα.²⁶

Ένας από τους μηχανισμούς αυτούς αποτελούν και οι προένοιες. Το παιδί σκέπτεται με προένοιες, που αποτελούν τις πρώτες ατελείς σημασίες που αποδίδει το παιδί στις λέξεις που διαθέτει.²⁷ Το νήπιο έχει την ικανότητα να κάνει αυθαίρετους συλλογισμούς και αποδίδει ιδιότητες, σε καταστάσεις και πράγματα που δεν αληθεύουν, αυτό όμως αποδίδεται στο γεγονός ότι το παιδί κάνει αυθαίρετες γενικεύσεις για όλα όσα παρατηρεί στο περιβάλλον του.

Οι συλλογισμοί του νηπίου βασίζονται κυρίως σε απλές ταξινομήσεις πραγμάτων που κρατάει μόνο τα κύρια χαρακτηριστικά ενός προσώπου, ζώου ή πράγματος. Έτσι ένα ιδιαίτερο αντικείμενο ή μια ιδιαίτερη κατάσταση μπορούν να γίνουν για το παιδί αντιπροσωπευτικά πρωτότυπα άλλων αντικειμένων ή καταστάσεων αρκεί να διαθέτουν από κοινού κάποιες αναλογίες. Για παράδειγμα, κάθε άτομο που φοράει στολή μπορεί να το ονομάζει αστυνομικό.²⁸

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της σκέψης του παιδιού του προεγνωσιολογικού σταδίου είναι η δυσκολία να διεξάγει λογικούς συλλογισμούς. Δηλαδή, διαθέτει μια μορφή σκέψης που δεν επιτρέπει ούτε την επαγωγή (από το ειδικό στο γενικό),

²⁴ ΜΠΟΝΩΤΗ, Φ., ό.π., σελ. 13

²⁵ ΚΟΦΦΑΣ, Α., Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής, Ρέθυμνο, 1994, σελ. 78-79

²⁶ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 15

²⁷ ό.π., σελ. 15

²⁸ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 15

ούτε την απαγωγή (από το γενικό στο ειδικό), αλλά αποκλειστικά τη δυνατότητα χρήσης μεταγωγικών συλλογισμών (από το μερικό στο μερικό).²⁹

Το νήπιο στηρίζεται στη φαντασία του, στις επιθυμίες και στις επιδιώξεις του, τις οποίες προβάλλει στην εξωτερική ή αντικειμενική πραγματικότητα, αντιμετωπίζοντας τα πράγματα κατά τρόπο μονομερή. Π.χ. δεν έχει ήλιο άρα είναι βράδυ.

Ο εγωκεντρισμός είναι επίσης μια χαρακτηριστική αδυναμία και ένα κύριο γνώρισμα της σκέψης του νηπίου. Το εγωκεντρικό παιδί έχει την τάση να αντιλαμβάνεται και να ερμηνεύει τα πράγματα βασισμένο αποκλειστικά και μόνο στη δική του σκοπιά.³⁰ Ωστόσο ο εγωκεντρισμός δεν είναι εγωισμός, αλλά αποτελεί μια αναπτυξιακή αδυναμία της σκέψης.

Ο εγωκεντρισμός του παιδιού εμφανίζεται σ' όλες τις δραστηριότητές του. Ο Piaget αναφέρει ότι ο εγωκεντρικός χαρακτήρας της παιδικής γλώσσας είναι η αδυναμία του παιδιού να εκτιμήσει τις πληροφοριακές ανάγκες του συνομιλητή του και να πάρει τη θέση του. Επίσης, ο Piaget διακρίνει τρεις μορφές εγωκεντρικού λόγου: α) την επανάληψη, β) το μονόλογο και γ) το συλλογικό μονόλογο. Η επανάληψη του μονόλογου είναι η μορφή εκείνη της γλώσσας κατά την οποία το παιδί επαναλαμβάνει ό,τι λει ο συνομιλητής του. Στο μονόλογο το παιδί μιλά χωρίς την παρουσία συνομιλητή. Ο συλλογικός μονόλογος παρατηρείται όταν σε μια συντροφιά παιδιών ο καθένας λει αυτό που θέλει χωρίς να ενδιαφέρεται αν οι άλλοι τον προσέχουν ή τον ακούν.³¹

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της σκέψης και της νοημοσύνης του νηπίου είναι ο συγκρητισμός.

«Συγκρητισμός» είναι η τάση της σκέψης που έχει το νήπιο, να προσκολλάται κάθε φορά σ' ένα μόνο υπόψη του τα υπόλοιπα³².

Εξαιτίας του συγκρητισμού, το νήπιο δεν μπορεί ακόμη να διακρίνει και να κάνει συσχετισμούς ανάμεσα στα επιμέρους στοιχεία ενός συνόλου, τόσο στη σύνδεση μεταξύ τους όσο και στη σύνδεση με το όλο, στο οποίο ανήκουν.³³

Γνωστό επίσης είναι και το πείραμα για τη διατήρηση της ποσότητας, κατά το οποίο, γεμίζουμε ένα ψιλό ποτήρι και στη συνέχεια το αδειάζουμε σ' ένα κοντότερο και φαρδύτερο, τότε παρόλο που έχουν την ίδια ποσότητα, το παιδί δεν το δέχεται διότι η στάθμη τους είναι διαφορετική.

Επίσης, ένα ακόμη χαρακτηριστικό της σκέψης των παιδιών παρουσιάζει η έλλειψη αντιστροφικότητας. Το παιδί της προσχολικής ηλικίας δεν μπορεί να σκεφτεί αμφιδρομικά, δεν έχει την ικανότητα να αντιληφθεί ότι κάθε φυσική και λογομαθηματική ενέργεια είναι αντιστρέψιμη.³⁴

Άλλη μια ιδιομορφία του νηπίου παρουσιάζει και η μνήμη. Το νήπιο θυμάται μόνο συγκεκριμένα πράγματα ή γεγονότα και όχι αφηρημένα. Θυμάται περισσότερο ποιοτικά και λιγότερο ποσοτικά γνωρίσματα. Θυμάται ολικές ή συνολικές εντυπώσεις.³⁵

²⁹ ό.π., σελ. 16

³⁰ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 16

³¹ ΠΟΡΠΟΔΑΣ, Δ. Κ., Γνωστική Ψυχολογία, τόμος 2, Αθήνα, 1996, σελ. 93-94

³² ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 17

³³ ΚΟΦΦΑΣ, Α., Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής, Ρέθυμνο, 1994, σελ. 86

³⁴ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 17 και βλ. ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 86-87

³⁵ ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 87-88

Η φαντασία αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις της δημιουργικής ικανότητας του νηπίου. Η φαντασία του νηπίου δεν κατευθύνεται από τη λογική κρίση, συνήθως συνδέεται άμεσα με τις επιθυμίες, επιδιώξεις και προσδοκίες του, τις οποίες προσπαθεί να ικανοποιήσει με άμεσο ή συμβολικό (πλασματικό) τρόπο³⁶.

1.4 Το παιδί και η προσφορά των εικαστικών τεχνών

Είναι φανερό ότι οι εικαστικές τέχνες, αποτελούν βασικό παράγοντα στην όλη ψυχοπαιδαγωγική ανάπτυξη του νηπίου που λαμβάνει χώρα στο νηπιαγωγείο.

Οι εικαστικές τέχνες έχουν ως κύριο σκοπό τους να πετύχουν τη διανοητική καθώς και την γενικότερη αισθητική αγωγή του νηπίου. Έτσι το παιδί πρέπει να ενθαρρύνεται αρκετά ώστε να αναπτύσσεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Αυτό μπορούμε να το καταφέρουμε με τη σωστή λειτουργία των εικαστικών δραστηριοτήτων.

Το νήπιο μέσα από τις εικαστικές αυτές δραστηριότητες αναπτύσσει την παρατηρητικότητα του, διότι το νήπιο υποχρεώνεται και στη συνέχεια συνηθίζει να παρατηρεί και να γνωρίζει τον κόσμο που το περιβάλλει. Έπειτα, στρέφει την προσοχή του πάνω στις λεπτομέρειες που έχει σαν συνέπεια τα δημιουργήματά του να γίνονται πιο λεπτομερέστερα.

Επίσης, οι εικαστικές δραστηριότητες επιδρούν ευνοϊκά και στην ανάπτυξη της προσοχής και της αντιληπτικής ικανότητας του νηπίου.

Ακόμη, οι εικαστικές δραστηριότητες είναι δημιουργικές απασχολήσεις για τα παιδιά και έχουν άμεση σχέση με τις αισθητηριακές ασκήσεις. Το χέρι είναι εκείνο που επιτρέπει στο νήπιο και γενικότερα τον άνθρωπο να γράφει και να ανακοινώνει τις σκέψεις του με οποιονδήποτε τρόπο. Γι' αυτό η καλλιέργεια της κινητικότητας του χεριού είναι καθήκον του νηπιαγωγού που πρέπει να επιτευχθεί πλήρως.

Από τις αισθήσεις, που συνδέονται άμεσα με τις εργασίες του χεριού, είναι η αίσθηση της όρασης και της αφής. Οι εικαστικές δραστηριότητες θέτουν σε λειτουργία βασικά το χέρι και το μάτι. Με την οπτική ενέργεια κατευθύνεται και η ενέργεια του χεριού. Έτσι το νήπιο, όταν έχει καταφέρει να αναπτύξει τις δύο αυτές ικανότητες του οργανισμού του, δηλαδή την ακρίβεια του ματιού και την επιδεξιότητα του χεριού, αναπτύσσει ερευνητική και δημιουργική σκέψη και πράξη.

Συνεπώς, εργάζεται προσεχτικά, αποκτά εμπειρίες και αυξάνονται γρήγορα οι εικαστικές του επιδεξιότητες. Αποκτά ανεξαρτησία, αυτοελέγχεται και εκτιμά την αξία των προσωπικών του έργων.

Ακόμη, οι εικαστικές δραστηριότητες καλλιεργούν την μνήμη, εμπλουτίζουν την φαντασία και ενισχύουν την βούληση του νηπίου.

Επίσης, τα νήπια υποβοηθούνται με τις εικαστικές δραστηριότητες ν' αναπτύξουν πνεύμα αλληλοβοήθειας, αλληλεγγύης, αμοιβαία εκτίμηση καθώς και την κοινωνικοποίησή του στο ευρύτερο περιβάλλον.

Τα εικαστικά έργα των παιδιών συμβάλλουν αποφασιστικά στην όλη ψυχοσωματική ανάπτυξή του, διότι τα παιδιά καθώς δημιουργούν, όπως για παράδειγμα «μια ζωγραφιά» προβάλλουν με προσωπικό και μοναδικό τρόπο όλες τις ικανότητές τους, καθώς και όλο τον συναισθηματικό του κόσμο.³⁷

³⁶ ό.π., σελ. 88

³⁷ . **FRIEDRICH, HRDI:** Gestaltendes Spiel, in: Auf Kinder hören-mit Kindern reden. Gespräche und Spiele im Kindergarten, σελ. 92-93

Επίσης, ο Βιγγόπουλος ³⁸επισημαίνει ότι «η τέχνη είναι απόλυτα αδέσμευτη πνευματική λειτουργία και απόλυτα ελεύθερη έκφραση» και αλλού συνεχίζει: «όλες οι καλλιτεχνικές απασχολήσεις και κατασκευές που κάνει το νήπιο με εντελώς ελεύθερο και αδέσμευτο τρόπο, θέτοντας δικό του σχέδιο και δικό του σκοπό, εξυπηρετούν, εμπλουτίζουν και αναπτύσσουν αυτή την ιδιαίζουσα σκοπιμότητα, επινοητικότητα και εφευρετικότητα της ανθρώπινης νοημοσύνης».

Τέλος, μόνο με μια ασφαλή ατμόσφαιρα και μια ευαισθητοποιημένη νηπιαγωγό, πάνω σε θέματα εικαστικής τέχνης, μπορούν να αφήσουν κάτι μόνιμο στην ιδιοσυγκρασία του παιδιού, κάτι το οποίο θα το ακολουθήσει σ' ολόκληρη τη ζωή του και θα αποτελέσει πυρήνα για την αισθητική τελειώσή του.

1.5 Ο ρόλος της νηπιαγωγού στις εικαστικές τέχνες

Ο ρόλος της νηπιαγωγού στην όλη διδακτική προσπάθεια για εικαστική αγωγή και ομαλή ανάπτυξη του νηπίου είναι να ακούει τις διαθέσεις των παιδιών, να παρατηρεί τις συμπεριφορές, να ενθαρρύνει τις πραγματοποιήσεις, να επεμβαίνει για το καλό, να ρωτά, να υιοθετεί διάφορες λύσεις και να βοηθάει καθένα για την ατομική την προσωπική του αποκάλυψη. Δικό του έργο είναι επίσης η δημιουργία του κατάλληλου συναισθηματικού κλίματος, το άνοιγμα προς τον έξω κόσμο, η εποπτική οργάνωση της τάξης και του περιβάλλοντος, η δημιουργία κατάλληλων ερεθισμάτων και κινήτρων για τη συναισθηματική ζωή του παιδιού.³⁹

Γενικότερα, η νηπιαγωγός πρέπει να γνωρίζει ότι μέσα από τις διάφορες δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο πρέπει να προβάλλει και ν' αναπτύσσει την εφευρετικότητα και δημιουργικότητα του νηπίου. Έτσι τα νήπια με τη βοήθεια αυτή, πραγματοποιούν ποικίλες μορφές δραστηριοτήτων.

Ειδικότερα, μέσα στην σχολική τάξη η νηπιαγωγός πρέπει να δίνει στα νήπια ελευθερία, για τον τρόπο με τον οποίο ζωγραφίζουν, σχεδιάζουν, διακοσμούν και γενικά κατασκευάζουν έργα. Το ιδεώδες είναι να αποφεύγει η νηπιαγωγός και την πιο απλή «επίδειξη» τρόπου κατασκευής ή σχεδιασμού, με δικά της πρωτοβουλία, παρουσιάζοντας πρότυπα ή υποδείγματα, έστω κι αν θα εξαφανίσει αμέσως αυτά τα υποδείγματα. Τα νήπια θα πρέπει μόνα τους να ανακαλύπτουν την τεχνική, δηλαδή τον τρόπο εργασίας τους και να ζητούν τη βοήθεια της νηπιαγωγού, οπότε τότε μπορεί να επεμβαίνει, όχι όμως να αναλάβει μόνη της την πρωτοβουλία, αλλά για να βοηθήσει το νήπιο να πάρει εκείνο την πρωτοβουλία και να συνεχίσει μόνο του το έργο. Ο νηπιαγωγός σέβεται την προσωπική ιδέα, επινόηση, έκφραση και έμπνευση του νηπίου έστω κι αν είναι αδέξια.⁴⁰

Ο νηπιαγωγός δεν διορθώνει και δεν επικρίνει ποτέ τις εργασίες των παιδιών, για να μη νοθεύσει την ποιότητα της εργασίας του και έτσι εμποδίσει την γρήγορη εξέλιξή του, δεν επικρίνει ποτέ τις εργασίες των νηπίων, αλλά, αντίθετα, προσπαθεί να τα ενθαρρύνει, να τους τονώσει την αυτοπεποίθηση, βρίσκοντας κάποια σημεία σε κάθε έργο που θα μπορούσε να επαινέσει.⁴¹

³⁸ ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η., Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Αθήνα, 1982, Σελ. 12

³⁹ ΚΟΦΦΑΣ, Α., Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, Αθήνα, 1989, σελ. 79

⁴⁰ ΒΙΓΓΙΠΟΥΛΟΣ, Η., Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, τεύχος α', εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, 1982, σελ. 14

⁴¹ ό. π., σελ. 14

Την μόνη επέμβαση που επιτρέπεται να κάνει ο νηπιαγωγός είναι να δίνει μόνο τις απαραίτητες τεχνικές οδηγίες για τη χρήση του υλικού και των μέσων καλλιτεχνικής έκφρασης.⁴²

Επεμβάσεις, λοιπόν, τέτοιου είδους όπως αναφέραμε, δεν πρέπει να γίνονται από κανένα άλλο ενήλικα πρόσωπο, έστω κι αν πρόκειται και για τους ίδιους τους γονείς του νηπίου. Οι εργασίες του νηπίου πρέπει να γίνονται οπωσδήποτε στο νηπιαγωγείο, να παραμένουν αποκλειστικά σ' αυτό κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, να μη μεταφέρονται από το νήπιο ποτέ στο σπίτι, για να αποφεύγεται με τον τρόπο αυτό κάθε είδους αντιψυχολογικής και αντιπαιδαγωγικής επέμβασης ή επίδρασης των γονέων, η οποία βέβαια γίνεται πάντοτε από άγνοιά τους⁴³.

Συνεπώς, η νηπιαγωγός πρέπει να υιοθετήσει μια διαφορετική στάση απέναντι στα έργα τέχνης των παιδιών και η προσπάθειά της πρέπει να στοχεύει στην παρακίνηση της προσωπικής έκφρασης των νηπίων.

1.6 Η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών

1.6.1 Η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών από τους θεμελιωτές του νηπιαγωγείου που εισήγαγαν τις εικαστικές τέχνες

Οι εικαστικές τέχνες δεν είναι άσχετες στην όλη ψυχοπαιδαγωγική διαδικασία που λαμβάνει χώρα στο νηπιαγωγείο.

Στο νηπιαγωγείο, εισήγαγε πρώτος τις εικαστικές δραστηριότητες ο Γερμανός παιδαγωγός Friedrich Fröbel.⁴⁴

Ο Fröbel είναι ο πρώτος που έγραψε για την προσχολική αγωγή και διαμόρφωσε μεθόδους για εφαρμογή στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου. Πίστευε ότι όλη η πνευματική εξέλιξη του νηπίου συνδέεται άμεσα με τις χειροτεχνικές – εικαστικές δραστηριότητες. Ο Fröbel με τις εικαστικές δραστηριότητες αποσκοπούσε να παροτρύνει το νήπιο για δημιουργικές δραστηριότητες, για έκφραση των σκέψεων και για εμπέδωση των γνώσεών του.

Οι σπουδαιότερες από τις εικαστικές εργασίες που καθιερώθηκαν από τον Fröbel στο νηπιαγωγείο είναι: η πλαστική, η υφαντική, η κοπτική, το κέντημα, η κολλητική (κολλάζ), οι χειροτεχνίες με διπλωτική και άλλες πολλές.⁴⁵

Η Maria Montessori, Ιταλίδα γιατρός και διδάκτορας της ιατρικής και της παιδαγωγικής, ασχολήθηκε συστηματικά με την αγωγή και την ομαλή εξέλιξη των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, όταν ασχολήθηκε πρώτη φορά ως γιατρός και

⁴² ό. π., σελ. 14-15

⁴³ ΚΟΦΦΑΣ, Α., ό.π., σελ. 75

⁴⁴ HANDBUCH FÜR DIE PRAXIS IN DREI BÄNDEN «DER KINDERGARTEN» Band 1 (Der Kindergarten in der Gesellschaft), σελ. 209 και βλ. DOLLAS E, REINER (Hrsg): Handbuch der Früh-und Vorckupädagogik. Band 2, Schwann, Düsseldorf 1978, σελ. 143

⁴⁵ KRACKER, M.: Quellen zur Geschichte der Vorschulerziehung, Leipzig, Volk und Wissen, 1974, σελ. 17-19

ιδιαίτερα με καθυστερημένα παιδιά. Έτσι, μελέτησε και γνώρισε το σύστημα αγωγής καθυστερημένων παιδιών. Μ' αυτό τον τρόπο διαπίστωσε ότι, για να βοηθήσουμε τα παιδιά πρέπει να συνεργαστεί ή ιατρική με την παιδαγωγική.

Η παιδαγωγική μέθοδος της Montessori βασίζεται, στις επιστημονικές αρχές, στις οποίες εμφανίζεται η επίδραση των αντιλήψεων του Pestalozzi, του Rousseau και του Fröbel. Η μέθοδός της συνιστά ήρεμη, ομαλή και ελεύθερη εξέλιξη του νηπίου μέσα σ' ένα περιβάλλον που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού.

Στην αγωγή και στη διδασκαλία, η Montessori τοποθετεί το δάσκαλο σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με το υλικό διδασκαλίας και το παιδί.⁴⁶

Το επίκεντρο της μοντεσουριανής μεθόδου για να αναπτύσσονται οι δραστηριότητες των παιδιών, είναι το παιδαγωγικό υλικό. Το υλικό είναι κατάλληλο και ειδικό για την αγωγή κάθε αίσθησης και κάθε αισθητηρίου οργάνου, καθώς και για τη γύμναση των μυών, την ανάπτυξη της ευφυΐας, των κοινωνικών συναισθημάτων και της ηθικής Θέλησης.⁴⁷

Όπως είναι φανερό η σημασία των εικαστικών τεχνών στην παλαιότερη Παιδαγωγική ήταν να καλλιεργήσουν καλαισθητικό συναίσθημα, την αγάπη των μαθητών προς το ωραίο, την ωραιότητα της φύσης και την δημιουργικότητα του πνεύματος.

Η σύγχρονη Παιδαγωγική δίνει όμως άλλο βάρος και άλλο περιεχόμενο στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του νηπιαγωγείου.

Επίσης, σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του σύγχρονου αναλυτικού προγράμματος περιλαμβάνονται όλες οι τέχνες, δηλαδή η τέχνη της ποίησης, της μουσικής, της ζωγραφικής, της πλαστικής, της διακοσμητικής, του χορού, της δραματικής έκφρασης, της λογοτεχνίας, καθώς θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και τις χαλκογραφίες, την αρχιτεκτονική και άλλες τέχνες.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οι προαναφερόμενες τέχνες δεν προσεγγίζουν στην προσχολική εκπαίδευση με διδακτισμό αλλά αποτελούν μέσω έκφρασης και αυτοσυνείδησης του νηπίου.⁴⁸

Όπως είναι φανερό οι εικαστικές τέχνες στο χώρο του σύγχρονου νηπιαγωγείου δεν αποτελούν μια καλλιτεχνική αγωγή του νηπίου, ούτε μια έκφραση καλλιτεχνικών μαθημάτων μέσα στην αγωγή τους, αλλά την ίδια αγωγή «δια μέσου» της τέχνης, δηλαδή την αληθινή αγωγή.⁴⁹

Συνοψίζοντας, οι εικαστικές τέχνες στο νηπιαγωγείο παρουσιάζουν μεγάλη παιδαγωγική αξία. Οδηγούν το νήπιο στην αδέσμευτη πνευματική λειτουργία και την ελεύθερη έκφρασή του.

Συνεπώς, οι εικαστικές τέχνες κάνουν το νήπιο δημιουργικό και κοινωνικό, γιατί αποτελούν ένα θαυμάσιο μέσο επικοινωνίας και επαφής με άλλους ανθρώπους.

⁴⁶ ALBERT, REBLE,: Ιστορία της Παιδαγωγικής, εκδ. Δημ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1996, σ456

⁴⁷ MONTESSORI, MARIA: Die Selbsterziehung des Kindes, Die Lebensschule, Heft 12, Berlin 1923, σελ. 15-16

⁴⁸ ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η., Η τέχνη στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό Σχολείο, Τεύχος Α, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, σελ. 11

⁴⁹ ό.π., 1982, σελ. 12

2. Η Εικαστική Αγωγή στην Ελλάδα και στην Γερμανία

2.1 Εικαστικές δραστηριότητες στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας.

Το παιδί του νηπιαγωγείου αισθάνεται την παρόρμηση να δημιουργεί και χρειάζεται ποικίλους τρόπους για να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Στο νηπιαγωγείο, η καλλιτεχνική Αγωγή είναι αυτή που επιδιώκει την εικαστική καλλιέργεια του νηπίου και τη χαρά της δημιουργίας. Επίσης, βοηθάει στην ανάπτυξη της φαντασίας, συμβάλλει στην ψυχοπνευματική ισορροπία και δίνει τη δυνατότητα να εκφράσει το παιδί τον εσωτερικό του κόσμο, τις λύπες και τις χαρές του και το βοηθάει να λυτρωθεί⁵⁰.

Στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και Γερμανίας, ως μέσα καλλιτεχνικής αγωγής, περιλαμβάνονται οι εξής εικαστικές δραστηριότητες :

- Ζωγραφική

Η παιδική ζωγραφική ή ιχνογράφημα, όπως συνηθίζεται να αποκαλείται, αποτελεί τον σπουδαιότερο τομέα εργασιών στο χώρο του νηπιαγωγείου. Το νήπιο μέσα από τη δραστηριότητα αυτή κατακτά και μαθαίνει με ασφαλή τρόπο τον κόσμο του περιβάλλοντός του. Το νηπιαγωγείο με τις δραστηριότητες της ζωγραφικής, επιδιώκει να βοηθήσει το νήπιο, να αυτοεκφράζεται και ν' αναπτύσσεται⁵¹.

Ειδικότερα, οι δραστηριότητες ζωγραφικής βοηθούν το νήπιο να αναπτύσσει την λεπτή κινητικότητά του, με το κατάλληλο και πλούσιο υλικό, το παιδί μπορεί να ασκηθεί νοητικά. Επίσης, το νήπιο πρέπει να συνειδητοποιήσει τη σημασία της συνεργασίας του με τα άλλα παιδιά για την επίτευξη ομαδικών και συλλογικών έργων.⁵²

Τέλος, πρέπει να ασκήσει και να καλλιεργήσει την επιμονή και υπομονή του, την προσοχή και παρατηρητικότητα του, τη φαντασία και την δημιουργικότητά του, τη συνεργασία και μεθοδικότητά του.

Όπως έχουμε προαναφέρει, η ζωγραφική αποτελεί το πιο αγαπητό μέσο έκφρασης του παιδιού. Για τις δραστηριότητες της ζωγραφικής χρειάζονται πολλά, ποικίλα και κατάλληλα υλικά. Τα υλικά αποτελούν για τα νήπια ελκυστικά μέσα, τα οποία μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να εκφραστούν ελεύθερα.

Τα χρώματα ή κοινός μπογιές που χρησιμοποιούν τα νήπια για τις ζωγραφικές τους, είναι πολλά και υπάρχουν σε τρεις μορφές : στερεά, σκόνη, υγρά.⁵³

⁵⁰ ΚΙΤΣΑΡΑΣ, Γ., Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1991, σελ. 56

⁵¹ WEBER, G.: Konsterziehung gestern, heute, murgeu auch. Ravensburg, 1964, σελ. 30

⁵² BAREIS, A. : Vom Kritzeln zum Zeichnen und Malen. Bildnerisches Gestalten im Vorschulalter. Mit einem Arbeitsbericht aus dem Kindergarten. Verlag Ludwig. Auer Donauworth, 7. Auflage 1986, σελ. 64.

⁵³ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., Εικαστικές Τέχνες - Υλικά και Τεχνικές Μικροκατασκευές, μια προσέγγιση στο χώρο του Νηπιαγωγείου. Κατασκευές από χαρτιά και χαρτόνια, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, εκδ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλία, Βόλος, 2000, σελ. 47-60.

Τα υλικά που έχουν αποδειχθεί αποδοτικά στο χώρο του νηπιαγωγείου, είναι οι κερομπογιές, τα λαδοπαστέλ, μαρκαδόροι (χοντροί - λεπτοί), ξυλομπογιές, δακτυλομπογιές, πλαστικά χρώματα, κιμωλίες χρωματιστές, νερομπογιές και τέμπερες.

Σχετικά με τις μπογιές, είναι και τα χαρτιά πάνω στα οποία ζωγραφίζουν τα νήπια. Τα νήπια, χρειάζονται πολλά χαρτιά για να εκφραστούν δημιουργικά. Αυτά τα χαρτιά μπορεί να είναι : χαρτί του μέτρου, χαρτόνια σε διάφορα χρώματα, χασαπόχαρτο, χαρτιά περιτυλίγματος, χαρτιά χρωματιστά κάνσον, κόλλες A4 κ.ά.⁵⁴

Στο χώρο του νηπιαγωγείου, χρησιμοποιούνται χαρτιά μεγάλων, μεσαίων ή μικρών διαστάσεων, έτσι ώστε τα νήπια, να μπορούν να εργαστούν ελεύθερα και να δημιουργούν εικόνες όπως τις πλάθουν με τη φαντασία τους.

Επίσης, τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε για τη δημιουργία μιας ζωγραφιάς είναι διάφορα πινέλα, πλακέ, στρογγυλά, βεντάλια και πλακέ με κοντό στέλεχος. Επιπλέον, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ως πινέλα μπατονέτες, σφουγγάρια, καλαμάκια, βαμβάκι και διάφορα υφάσματα.⁵⁵

Ως βοηθητικά εργαλεία που χρησιμοποιούμε στους χώρους όπου ζωγραφίζουν τα νήπια, είναι οι παλέτες (πλαστικές ή ξύλινες) καθώς και δοχεία για ανάμιξη χρωμάτων ή για τον καθαρισμό των πινέλων που χρησιμοποιούν.⁵⁶

Τέλος, τα αντικείμενα στήριξης, για τη δημιουργία έργων ζωγραφικής, μπορεί να είναι ο τοίχος της τάξης, το δάπεδο, τα τραπέζια και το καβαλέτο.⁵⁷

• Χειροτεχνίες

Οι χειροτεχνικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα οι πηλοπλαστικές δραστηριότητες του νηπίου, έχουν σαν αφετηρία τους, το σπίτι, την οικογένεια. Το νήπιο, όταν παίζοντας παίρνει για πρώτη φορά ζυμάρι ή λάσπη, για να φτιάξει έναν τοίχο, ένα σπίτι ή ένα κουλούρι, τότε αρχίζει τις χειροτεχνικές του δραστηριότητες.

Οστόσο όμως, τις χειροτεχνικές δραστηριότητες του νηπίου τις ενθαρρύνει και τις καλλιεργεί συστηματικά το νηπιαγωγείο, διότι οι δραστηριότητες αυτές βοηθούν το νήπιο να απελευθερώνει και να αναπτύσσει τις δημιουργικές του δυνάμεις σε όλους τους τομείς της βιοσωματικής και ψυχοπνευματικής του ανάπτυξης.⁵⁸

Στις χειροτεχνίες ανήκουν οι εξής δραστηριότητες :

Το κολλάζ είναι μια τεχνική με κάποιο αποτέλεσμα.⁵⁹

Λέγοντας κολλάζ, εννοούμε την παράσταση μιας μορφής ή εικόνας με την επικόλληση διάφορων υλικών, πάνω σε μια επιφάνεια.⁶⁰

⁵⁴ SCHWERDTFEGER, K. : Bildende Kunst und Schule Hanuver 1954, σελ. 15.

⁵⁵ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., Ο.Π., ΣΕΛ. 60-61

⁵⁶ ό.π., σελ. 63-65

⁵⁷ ό.π., σελ. 66.

⁵⁸ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΒΑΛΗΝΑΚΗ, Π., Νηπιαγωγική, τόμος 3^{ος}, εκδ. Βλάσση, Αθήνα, 1977, σελ. 44-45.

⁵⁹ ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ, Ε., & ομάδα εργασίας, Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο, εκδ. Οδυσσέας, σελ. 145.

⁶⁰ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., Κατασκευές για Κολλάζ - θέατρο, αρχιτεκτονική, τεύχος β', εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 18.

Σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι να δώσει στα νήπια ευκαιρίες ελεύθερης δημιουργικότητας με τη χρήση ποικίλων υλικών για να γνωρίσουν τις ιδιότητες των υλικών.⁶¹

Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε ότι, υπάρχουν δύο τύποι κολλάζ : το «επίπεδο κολλάζ» και το «ανάγλυφο κολλάζ». Το πρώτο γίνεται πάνω σε χαρτιά η χαρτόνια, λευκά ή χρωματιστά. Στο επίπεδο κολλάζ ανήκει ακόμη και το φωτοκολλάζ, όπου α νήπια μαζεύουν εικόνες από διάφορα περιοδικά, τις κόβουν, στη συνέχεια τις συνθέτουν και τις κολλούν στο χαρτί όπως θέλουν τα ίδια.

Το ανάγλυφο κολλάζ, γίνεται πάνω σε χαρτόνι ή κόντρα πλακέ, σύμφωνα με το βάρος των υλικών. Τα νήπια δημιουργούν ανάγλυφες συνθέσεις με διάφορα υλικά που έχουν όγκο.⁶²

Στο κολλάζ χρησιμοποιούμε διάφορα άχρηστα υλικά, τα οποία μπορεί να είναι ό,τι βρίσκεται στη διάθεσή μας, όπως : διάφορα χαρτιά και χαρτόνια, ζελατίνες, σακούλες, αλουμινόχαρτο, υφάσματα, ζελατίνες, οδοντογλυφίδες, διάφορα καπάκια, φωτογραφίες από περιοδικά κ.ά.

Επίσης, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και κατεστραμμένα παιχνίδια παιδιών, όπως : ρόδες, τιμόνια, καπέλα κ.λ.π.

- Πλαστική

Η πλαστική αποτελεί για το νήπιο μεγάλη ευχαρίστηση και ικανοποίηση, ίσως και περισσότερη από τη ζωγραφική. Το παιδί όταν πλάθει με ενδιαφέρον κάποιο αντικείμενο από βασικές ύλες που υπάρχουν στο γύρω περιβάλλον του, τα αντικείμενα αυτά γίνονται πιο αισθητά, διότι φαίνονται και πιάνονται από όλες τις πλευρές τους. Έτσι, το νήπιο με τις διάφορες πλαστικές δραστηριότητες συνειδητοποιεί τον εαυτό του, αναπτύσσει την λεπτή κινητικότητά του, καθώς κατανοεί και τις βασικές έννοιες όπως του χώρου, του όγκου κ.λ.π.⁶³

Για να πραγματοποιηθούν δραστηριότητες πλαστικής, πρέπει να χρησιμοποιηθούν κατάλληλα υλικά. Αυτά τα υλικά είναι : η πλαστελίνη (σε διάφορα χρώματα), ο πηλός του εμπορίου ή από κάποιο εργαστήριο κεραμικής, ο χαρτοπολτός, ο γύψος, το ζυμάρι, η βρεγμένη άμμος και το μίγμα από πριονίδι και γύψο με νερό.

- Χαρακτική - Τύπωμα

Η χαρακτική αποτελεί γνώρισμα της ζωγραφικής με τη μόνη διαφορά ότι, οι εικόνες, πριν φθάσουν στην τελική τους φάση, χαράσσονται σε κάποιες λείες επιφάνειες. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των χαρακτικών αποτελεί το γεγονός ότι, υπάρχει η δυνατότητα να τυπώνονται σε περισσότερα από ένα έντυπα.

Στο νηπιαγωγείο, η χαρακτική και το τύπωμα, αποτελούν ευχάριστες απασχολήσεις για τα νήπια με τη διαφορά ότι, χρειάζεται μεγάλη προσοχή, τόσο για τα ίδια τα παιδιά, όσο και από τη νηπιαγωγό.

Τα υλικά της χαρακτικής και του τυπώματος, είναι οι μπογιές, τα χαρτιά και τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε στη διαδικασία αυτή.⁶⁴

⁶¹ ΥΠΕΠΘ. Π.Ι., βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, Βιβλίο Νηπιαγωγού, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994, σελ. 140.

⁶² ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., ό.π., σελ. 19.

⁶³ ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ, Ε., ό.π., σελ. 146

⁶⁴ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., Ζωγραφική - Γλυπτική - Χαρακτική, εκδο. Gutenberg, Αθήνα, 1993, σελ. 74-75.

Οι μπογιές για το τύπωμα, είναι «μελάνες τυπώματος». Μπορούμε όμως να χρησιμοποιήσουμε νερομπογιές, πλαστικά χρώματα (πηχτά ή αραιωμένα), τέμπερες κ.ά.

Τα χαρτιά που θα τυπώσουμε το έργο, πρέπει να είναι ματ, όπως το χαρτί του μέτρου, το τυπογραφικό χαρτί κ.ά.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε, στους χώρους του νηπιαγωγείου, για τύπωμα, είναι τα πινέλα ή ποτισμένα με χρώματα σφουγγάρια.

Για τη δημιουργία «σφραγίδων», στο νηπιαγωγείο χρησιμοποιείται φελλός, πατάτες ή κάποια άλλα αντικείμενα που μπορούν εύκολα να κοπούν και να χαραχθούν ανάγλυφα σχήματα.

Η χάραξη των «σφραγίδων» γίνεται με ψαλίδι ή με κάποιο άλλο αιχμηρό αντικείμενο, αλλά πάντα πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή για τυχόν τραυματισμούς.

- Κατασκευές

Τα παιδιά κατασκευάζουν διάφορα πρωτότυπα πράγματα με πολλά μικροπράγματα, τους «θησαυρούς του νηπιαγωγείου», όπως συνηθίζεται να τα ονομάζουν οι νηπιαγωγοί.

Οι κατασκευές στο χώρο του νηπιαγωγείου, αποτελούν ευχάριστη ενασχόληση των νηπίων. Με τις διάφορες κατασκευές, τα νήπια αναπτύσσουν την ερευνητική σκέψη και τη δημιουργικότητά τους.⁶⁵

Επίσης, τα νήπια μπορούν (πάντα με τη βοήθεια της νηπιαγωγού) να κατασκευάσουν διάφορες κούκλες κουκλοθέατρου και μάσκες για κάποια μεταμφίεση ή ακόμη και για κάποια θεατρική δράση.

Η κατασκευή απλών κούκλων, ενθουσιάζει τα παιδιά του νηπιαγωγείου και ιδιαίτερα όταν τα ίδια κατασκευάζουν τις δικές τους κούκλες. Η κατασκευή της μάσκας, αποτελεί συναρπαστική χειροτεχνική εργασία για τα νήπια. Οι μάσκες αποτελούν τις πιο ζωντανές και τις πιο παραστατικές κατασκευές. Κάθε παιδί δίνει στο έργο του (κατασκευή μάσκας) τα προσωπικά χαρακτηριστικά του, θέτει την προσωπική του σφραγίδα, διότι το νήπιο έχει την ελευθερία να φτιάξει όπως θέλει το έργο του.⁶⁶

Τα υλικά που χρησιμοποιούμε στις διάφορες κατασκευές είναι τα άχρηστα υλικά, που αποτελούν και τη βάση για δημιουργική εργασία στη γωνιά των εικαστικών. Μια λίστα, που μπορούμε να συμβουλευτούμε για τη συγκέντρωση υλικών στο νηπιαγωγείο, προτείνει ο Μαγουλιώτης.⁶⁷ Μερικά από τα αντικείμενα που προτείνει είναι : άμμος, αβγοθήκες, βότσαλα, εφημερίδες, καλαμάκια, καπάκια και πολλά άλλα.

2.2 Το περιβάλλον του νηπίου και η οργάνωση της γωνιάς των εικαστικών

Στο προηγούμενο κεφάλαιο, μιλήσαμε για τις εικαστικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στους χώρους των νηπιαγωγείων της Ελλάδας και της

⁶⁵ ΥΠΕΠΘ, Π.Ι., ό.π., σελ. 141.

⁶⁶ ΚΟΦΦΑΣ, Α., Δραστηριότητες Αισθητικής Αγωγής στο Νηπιαγωγείο, Αθήνα, 1989, σελ. 267.

⁶⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α., Εικαστικές Τέχνες - Υλικά και Τεχνικές Μικροκατασκευών. Μια προσέγγιση στο χώρο του Νηπιαγωγείου. Κατασκευές από χαρτιά και χαρτόνια.

Γερμανίας. Στη συνέχεια, πρέπει ν' αναφέρουμε τον χώρο μέσα στον οποίο πραγματοποιούνται αυτές οι εικαστικές δραστηριότητες καθώς και η προσφορά τους γενικότερα στη μικρή «κοινωνία» του νηπιαγωγείου.

Ο άνθρωπος από τη μέρα της γέννησής του, αρχίζει μια αδιάκοπη προσπάθεια να γνωρίσει το γύρω περιβάλλον του.

Η σημασία του περιβάλλοντος, ιδίως στην τρυφερή παιδική ηλικία, είναι τεράστια. Τα παιδιά χρειάζονται το περιβάλλον τους να είναι σε αρμονία με τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Έτσι, ο σχολικός χώρος και ιδιαίτερα ο χώρος αυτός του νηπιαγωγείου, όχι μόνο καθορίζει τη λειτουργία του χώρου γενικότερα, αλλά επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την όλη εκπαιδευτική διαδικασία και αγωγή του νηπίου.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι, η οργάνωση του χώρου και ιδιαίτερα η οργάνωση του χώρου του νηπιαγωγείου, παίζει καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία και στην αρμονική ανάπτυξη του νηπίου.

Με τον όρο «οργάνωση» εννοούμε τη συστηματική διάταξη, διευθέτηση των μερών ενός συνόλου, έτσι ώστε να αποτελέσει ένα καλά οργανωμένο σύνολο.¹⁰

Στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας, η οργάνωση του εσωτερικού χώρου παρουσιάζεται με τη μορφή των «γωνιών», όπως επικρατεί να λέγεται.

Οι γωνιές, αποτελούν την κοινωνία σε σμίκρυνση, όπου τα παιδιά μεταφέρουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει και παίζουν με τις εμπειρίες τους. Στις γωνιές, το παιχνίδι και η εργασία, δεν διαχωρίζονται.¹¹

Τις γωνιές που διαθέτει το νηπιαγωγείο για τις δραστηριότητες αισθητικής αγωγής, είναι οι εξής ; γωνιά βιβλιοθήκης, γωνιά κουκλοθεάτρου, γωνιά μεταμφιέσεων, γωνιά μουσικής και γωνιά εικαστικών τεχνών.

Από τις γωνιές που αναφέρθηκαν, εμείς θα εξετάσουμε την γωνιά των εικαστικών τεχνών, η οποία αποτελεί και το αντικείμενο της μελέτης μας.

Η γωνιά των εικαστικών, αποτελεί έναν χώρο μέσα στον οποίο τα νήπια μπορούν να βρουν τους καλύτερους ψυχολογικούς και υλικούς όρους.¹² Έτσι, η γωνιά αυτή, αποτελεί για το παιδί μια νέα επικοινωνία για τον κόσμο, εκεί αυτοεκπαιδεύεται, ερευνά, πειραματίζεται και ανακαλύπτει διάφορα πράγματα. Χωρίς, το παιδί, να κατέχει κάποια τεχνική, δημιουργεί με τον ενθουσιασμό του και τα νέα ερεθίσματα που δέχεται, εικόνες με απλούς συνδυασμούς χρωμάτων και υλικών. Γι' αυτό θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην οργάνωση και τη λειτουργία της γωνιάς αυτής. Έτσι ώστε, να προσφέρει στα νήπια την κατάλληλη ελευθερία και ψυχική ηρεμία για να εκφράζεται με τρόπο δημιουργικό.

Επίσης, είναι απαραίτητο, η γωνιά αυτή να βρίσκεται κοντά σε παράθυρο, σε φωτεινό και αεριζόμενο μέρος, με άφθονο και φυσικό φωτισμό, κοντά σε παροχή νερού, όπου θα υπάρχουν πετσέτες ή χαρτί κουζίνας για να διατηρούνται καθαρά τα διάφορα εργαλεία και ο χώρος. Στη διάθεση των παιδιών είναι ανάγκη να υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα και υλικά για καλλιτεχνικές δημιουργίες, όπως :

- τραπέζια
- καβαλέτο
- έπιπλα με ράφια και συρτάρια
- ποδιές και κρεμάστρες

¹⁰ ΥΔΡΙΑ, κατ., Οργάνωση, Τόμος 9^{ος}, σελ. 2897

¹¹ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ρ., Οργάνωση και διαμόρφωση του χώρου στο νηπιαγωγείο, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1993, σελ. 22.

¹² ΚΟΦΦΑΣ, Α., Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής, Ρέθυμνο, 1994, σελ. 134-135 και βλ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ρ., ό.π., σελ. 119-120.

- βρύση με νεροχύτη και πετσέτες ή χαρτιά κουζίνας
- πλαστικά δοχεία για ανάμειξη χρωμάτων
- καλάθια σκουπιδιών
- διάφορα ταμπλό για τοποθέτηση έργων
- εργαλεία (ψαλίδια, βούρτσες κλπ) και
- ποικίλο υλικό για ζωγραφική και κατασκευές (χαρτιά, χρώματα, άχρηστα υλικά κλπ).¹³

Ακόμη, καλό είναι να υπάρχει εκθετήριο έργων πλαστικής και κατασκευών, καθώς και έργων ζωγραφικής. Μεγάλη ανάγκη, επίσης, αποτελεί και το γεγονός ότι, πρέπει να υπάρχουν πίνακες ελεύθερου σχεδίου στο ύψος των παιδιών, για να τοποθετούν τα ίδια τα έργα τους.

Επίσης, ένα σημαντικό στοιχείο, στη διαμόρφωση του χώρου, αποτελεί και διακόσμηση. Η διακόσμηση μπορεί να δημιουργήσει ευχάριστη ατμόσφαιρα σε έναν οποιονδήποτε χώρο. Στο χώρο του νηπιαγωγείου η διακόσμηση πρέπει να αποτελεί ένα στοιχείο για τη διάπλαση του γούστου, καθώς και την καλαισθησία στα νήπια.

«Το νηπιαγωγείο», αναφέρει χαρακτηριστικά ο Βιγγόπουλος¹⁴, «είναι ένα πνευματικό εργαστήριο που ανήκει αποκλειστικά και μόνο στην μικρή κοινωνία των νηπίων. Κάθε τι που υπάρχει μέσα σ' αυτό, πρέπει να καθρεφτίζει τα επιτεύγματα της μικρής και χαρούμενης αυτής κοινωνίας. Να προέρχεται από το νήπιο και να εξυπηρετεί έναν και μοναδικό σκοπό : την αυτοδύναμη ψυχοδιανοητική ανάπτυξη του νηπίου».

Ένα σημαντικό μέρος της διακόσμησης ης τάξης, γίνεται στους τοίχους. Χωρίς να παραβλέψουμε την αισθητική άποψη, που επιβάλλει η παιδαγωγική, χρειάζεται γούστο για να στολίσουμε τους τοίχους με εργασίες των μαθητών, διαλέγοντας αυτές που αξίζουν και απορρίπτοντας άλλες. Δεν πρέπει να εκθέσουμε στα μάτια των παιδιών παρά μόνο όμορφα πράγματα μέσα σ' ένα πλαίσιο που τους ταιριάζει.¹⁵ Γι' αυτό χρειάζεται κανείς να μελετήσει με προσοχή τον τρόπο με τον οποίο θα τοποθετήσει τα έργα των παιδιών.

Ακόμη, στη σύγχρονη αισθητική αντίληψη, οι τοίχοι των τάξεων, δεν πρέπει να είναι πνιγμένοι.¹⁶ Γενικά, πρέπει να αποφεύγεται να σκεπάζεται όλη η επιφάνεια των τοίχων, διότι το βλέμμα του παιδιού έχει την ανάγκη να ξεκουράζεται σε μερικούς άδειους τοίχους.

Επιπλέον, τα τζάμια των παραθύρων της τάξης, δεν είναι απαραίτητο να είναι ζωγραφισμένα. Αν όμως αποφασιστεί η ζωγραφική τους, θα πρέπει να γίνεται από τα ίδια τα παιδιά και όχι αποκλειστικά και μόνο από τους νηπιαγωγούς.

Επίσης, ένα άλλο στοιχείο διακόσμησης, αποτελούν και τα χρώματα. Το χρώμα είναι ένα στοιχείο αισθητό και μια μεγάλη μυστική δύναμη. Στην πειραματική ψυχολογία, ψυχολόγοι που ασχολήθηκαν με τη μελέτη της σημασίας των χρωμάτων, κατέληξαν στο ότι, τα χρώματα και οι συνδυασμοί τους δεν αποτελούν απλώς ένα διακοσμητικό στοιχείο, αλλά έχουν επίδραση στο σώμα, στη σκέψη και στο συναίσθημα του ανθρώπου.¹⁷ Έτσι, πρέπει να δίνεται βαρύτητα

¹³ ΣΙΒΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ρ., Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου (νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού, εκδ. Πατάκη, σελ. 96-97.

¹⁴ ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η., Σκέψεις γύρω από τη διακόσμηση της αίθουσας του νηπιαγωγείου, Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, τόμος 1^{ος}, εκδ. Δίπτυχο, σελ. 80.

¹⁵ GLOTON, R., Η τέχνη στο σχολείο, εκδ. Νικοδήμος, Αθήνα, σελ. 123.

¹⁶ GLOTON, R., ό.π., σελ. 123

¹⁷ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ρ., Οργάνωση και διαμόρφωση του χώρου στο νηπιαγωγείο, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1993, σελ. 134-135.

στις χρωματικές σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ του χώρου και των αντικειμένων που θα χρησιμοποιηθούν στο χώρο αυτό.

Συνοψίζοντας, η νηπιαγωγός για να πετύχει την σωστή διακόσμηση του νηπιαγωγείου και ιδιαίτερα της τάξης της πρέπει :

- να νοικοκυρέψει και τακτοποιήσει το νηπιαγωγείο, αφαιρώντας όλα τα περιττά πράγματα.
- να προσέξει το συνδυασμό των χρωμάτων που επικρατούν στην αίθουσα.
- να στολίσει την τάξη της με έργα των παιδιών, που θα τοποθετήσει προσεκτικά στους τοίχους.¹⁸

2.3 Το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και της Γερμανίας και η εκπαίδευση των νηπιαγωγών στις δύο χώρες

Το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε κράτους, διαμορφώνεται από την εκπαιδευτική του πολιτική και έχει ως βασικό του σκοπό να βοηθήσει το άτομο και ιδιαίτερα το παιδί να αναπτυχθεί σε αυτόνομη και συνειδητή ύπαρξη, ικανή να αναλάβει υπεύθυνα τις ανθρωπίνες υποχρεώσεις, όπως τις οικογενειακές, επαγγελματικές κλπ. και να συμμετέχει ενεργά στη δική του πρόοδο και γενικότερα στην κοινωνική του ολοκλήρωση. Επίσης, το εκπαιδευτικό σύστημα, οφείλει να ενθαρρύνει την πρωτοβουλία και την αυτονομία του ατόμου και να εγγυάται ένα σίγουρο και επιτυχημένο μέλλον.¹⁹

Σ' αυτό το σημείο, πρέπει να διευκρινίσουμε ότι, κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα της ηλικίας των παιδιών. Η εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία, οφείλει να στηρίζεται στη δράση των γνωστικών και ηθικών μορφών συμπεριφοράς που αφορούν την ηλικία αυτή.

Η προσχολική αγωγή στην Ελλάδα, ακολούθησε σε πολλά σημεία εκείνη της Γερμανίας που ήταν επηρεασμένη για μεγάλο χρονικό διάστημα από άλλες περιοχές εκπαίδευσης και γενικότερα απ' τον παιδαγωγικό σχεδιασμό της μεταρρυθμιστικής Παιδαγωγικής.²⁰

Η βασική εκπαίδευση του διδακτικού προσωπικού των νηπιαγωγείων στην Ελλάδα, παλιότερα γινόταν από τις Σχολές Νηπιαγωγών που η φοίτησή τους διαρκούσε δύο (2) χρόνια ή από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες όπου η φοίτηση ήταν ενός (1) χρόνου. Αργότερα όμως, άρχισε να υλοποιείται το όραμα για ανύψωση του επιπέδου σπουδών και οργανωτική ένταξη στα Πανεπιστήμια.

Όπως είναι γνωστό η φοίτηση στα Πανεπιστημιακά Τμήματα είναι τετραετής. Ο Κιτσάρας²¹ γράφει χαρακτηριστικά «Η άνεση του χρόνου και η αλλαγή στη φιλοσοφία και το περιεχόμενο σπουδών, υπόσχονται πλήρη θεωρητική και πρακτική παιδαγωγική κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών λειτουργών της Προσχολικής αγωγής, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις μεγάλες απαιτήσεις και τους ποικίλους και πολύπλοκους ρόλους που καλούνται να παίξουν. Ακόμη, θα εξασφαλιστεί η κατάρτιση της προετοιμασίας τους για εύκολη επικοινωνία, διάλογο και συνεργασία, τόσο με τους θεωρητικούς και τους προγραμματιστές, όσο και τους ερευνητές της παιδείας και την εξοικείωση με τη γλώσσα τους».

¹⁸ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, ό.π., σελ. 133.

¹⁹ ΥΠΕΠΘ, Π.Ι., ό.π., σελ. 311

²⁰ ΚΙΤΣΑΡΑΣ, Γ., Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1991, σελ. 178.

²¹ Ό.π., σελ. 181

Η λειτουργία των νηπιαγωγείων στη Γερμανία, βασίζεται στον «κανονισμό» χωρίς αναλυτικό πρόγραμμα.²²

Η Προσχολική Αγωγή στη Γερμανία, πραγματοποιείται σε μεγάλο βαθμό σε Παιδικούς Σταθμούς (μέχρι το τρίτο χρόνο) και σε Νηπιαγωγεία (3^ο μέχρι 6^ο έτος). Το κράτος δεν υποχρεούται να παρέχει θέσεις για όλα τα παιδιά σ' αυτό το χώρο. Η Προσχολική Αγωγή διεξάγεται από διάφορους φορείς που ποικίλλουν από κρατίδιο σε κρατίδιο και κάθε φορέας διαμορφώνει το δικό του Αναλυτικό Πρόγραμμα ή τις κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες προς τις νηπιαγωγούς.²³

Τα νηπιαγωγεία της Γερμανίας δεν έχουν ως στόχους τις αρχές της επίδοσης και του ανταγωνισμού, όπως είναι στην περίπτωση του σχολείου.²⁴

Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε ότι, η Γερμανία αποδίδει στην προσχολική αγωγή συμπληρωματικό και ενισχυτικό οικογενειακό ρόλο. Χωρίς σχολικό υλικό επιδιώκεται η προαγωγή της κοινωνικής συμπεριφοράς και η προσωπική ανάπτυξη του παιδιού. Πρωταρχική σημασία, αποδίδεται στη φύλαξη και την κοινωνικοποιητική λειτουργία, ενώ, η εκπαιδευτική λειτουργία του νηπιαγωγείου θεωρείται υποβαθμισμένη.²⁵

Στην Ελλάδα, αντίθετα, ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι ευρύτερος και πρέπει να ευνοεί την καλλιέργεια των δεξιοτήτων και την εξασφάλιση γνώσεων, με απώτερο σκοπό την προετοιμασία και προσαρμογή του παιδιού στο μελλοντικό σχολικό περιβάλλον.²⁶ Σ' αυτό το σημείο γίνεται φανερό ότι, η Ελλάδα δίνει μεγάλη έμφαση στη γνωστική ανάπτυξη του νηπίου.

Ακόμη, πρέπει να αναφέρουμε ότι, η διάρκεια και το επίπεδο της εκπαίδευσης και κατάρτισης των νηπιαγωγών της Ελλάδας και της Γερμανίας διαφέρει. Στην Ελλάδα, όπως και προαναφέραμε, η εκπαίδευση των νηπιαγωγών γίνεται από Ανώτατες Σχολές (Πανεπιστήμια), στη Γερμανία η εκπαίδευση των νηπιαγωγών, γίνεται σε τεχνικές σχολές με δύο χρόνια επαγγελματική εμπειρία²⁷, δηλαδή, δεν απαιτείται απολυτήριο γυμνασίου και οι Σχολές αυτές είναι ανώτερες.

Η διάρκεια των σπουδών στη Γερμανία, ποικίλλει από κρατίδιο σε κρατίδιο και κυμαίνεται από δύο (2) μέχρι πέντε (5) έτη.

2.3.1 Οι εικαστικές τέχνες του νηπιαγωγείου στην Ελλάδα και τη Γερμανία σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα των δύο χωρών

Οι εικαστικές, όπως προαναφέρθηκε, είναι τομέας της αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο. Η ύπαρξη των εικαστικών δραστηριοτήτων είναι αναγκαία για το νήπιο και το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου στην Ελλάδα, εντάσσει τα εικαστικά στις βασικές δραστηριότητες που πρέπει να καλλιεργούνται στο νήπιο. Στόχος αυτών, είναι να αναπτυχθούν, ολόπλευρα και ισόρροπα οι τεχνικές και αισθητικές ικανότητες και γνώσεις του νηπίου.²⁸ Παράλληλα, αποβλέπουν στην εξοικείωση του παιδιού με διάφορες μορφές τέχνης, στην ανάπτυξη αισθητικού

²² ΚΙΤΣΑΡΑΣ, Γ., Προσχολική Παιδαγωγική, Αθήνα, 1997, σελ. 48.

²³ Ο.π., σελ. 49

²⁴ ό.π., σελ. 49

²⁵ ΚΙΤΣΑΡΑΣ, Γ., ό.π., σελ. 123-124

²⁶ ό.π., σελ. 124

²⁷ **Bayerisches Kindergartengesetz** (BayKig), Textausgabe mit Rechts - und Verwaltungsvorschriften und Sachverzeichnis, 17. Auflage, Verlag I. Maib, Munchen, σελ. 64-65.

²⁸ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., Θεωρία του Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στη Προσχολική Αγωγή, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ. 55.

κριτηρίου, στην ψυχαγωγία του και τέλος, να αντιληφθεί το παιδί ότι η τέχνη είναι ένας ακόμη τρόπος έκφρασης.²⁹

Σύμφωνα με την Καλούρη³⁰ «η Τέχνη - η ζωγραφική, το θέατρο, η ποίηση κ.λ.π. - είναι ένας τρόπος έκφρασης και συγχρόνως καταξίωσης για το παιδί. Ο νέος άνθρωπος, δεν ενδιαφέρεται να φτάσει και να αναπαραστήσει κάτι το αληθινό. Τον ενδιαφέρει να εκφραστεί ελεύθερα, να κατανοήσει και να νιώσει τα συναισθήματα που προκαλεί η δημιουργία και η κατανόηση των εικόνων. Δεν ενδιαφέρεται να δημιουργήσει κάτι το ωραίο. Θέλει όμως να αισθανθεί τον ενθουσιασμό και τη χαρά της δημιουργίας».

Σύμφωνα, λοιπόν, με το αναλυτικό πρόγραμμα της Ελλάδας, οι εικαστικές τέχνες, ανήκουν στον τομέα που ονομάζεται «Αγωγή και Αισθητική Ανάπτυξη του Νηπίου». Πιο συγκεκριμένα, το αναλυτικό πρόγραμμα αναφέρει : «Ως γενική ενότητα της παιδευτικής διαδικασίας λειο το εξής : Η αισθητική καλλιέργεια του νηπίου στα πλαίσια της γενικότερης ανάπτυξής του. Στις επιδιώξεις αναφέρει : Η αισθητική αγωγή του νηπίου, μέσα από την καλλιέργεια της αντίληψης, της έκφρασης και της αισθητικής προσέγγισης της φύσης και της τέχνης. Οι εικαστικές τέχνες ανήκουν στην εξής ενότητα : Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια της εικαστικής τέχνης. Και τέλος, οι στόχοι, που προβλέπει το αναλυτικό πρόγραμμα και πρέπει να επιτυγχάνονται, είναι οι εξής : Τα νήπια υποβοηθούνται με τη συμβολή και της γλώσσας να εξοικειωθούν με τις δυνατότητες και τους τρόπους χρήσης διάφορων εργαλείων και υλικών, καθώς και να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν κάθε φορά νέες σημασίες. Η διαδικασία αυτή επενεργεί επάνω τους κινητικά και νοητικά και τα βοηθάει να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις εικαστικές τέχνες και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας».³¹

Στη Γερμανία και συγκεκριμένα στο κρατίδιο της Βαβαρία (Bayern) στο οποίο πραγματοποιήθηκε και η έρευνά μας, οι εικαστικές τέχνες ανήκουν στον τομέα που ονομάζεται «Στοιχειώδεις επικοινωνία - και δημιουργικής απασχόλησης». Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι : «Στόχος της εκπαίδευσης των εικονικών αναπαραστάσεων (σχημάτων) είναι τα νήπια να έρθουν με παιχνιδώδες τρόπο, σε επαφή με τα διάφορα υλικά και μέσα, έτσι ώστε να εκλεπτύνουν τις αντιληπτικές τους ικανότητες. Επίσης, βοηθούν το νήπιο να ανακαλύψει και να διευρύνει τις φυσικές ιδιότητες, καθώς και τη χρησιμότητα αυτών των υλικών και μέσων. Ακόμη, πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα στα νήπια μέσα από προγραμματισμένες και μη δραστηριότητες να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους».³²

²⁹ ΚΑΚΑΝΑ, Δ., ό.π., σελ. 55.

³⁰ ΚΑΛΟΥΡΗ - ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο., Αισθητική Αγωγή του Παιδιού, εκδ. Δίπτυχο, 1985, σελ. 21.

³¹ Περισσότερες πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες μέσα από το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα βλ. ΥΠΕΠΘ, Π.Ι., Βιβλίο Δραστηριοτήτων Για το Νηπιαγωγείο, Βιβλίο Νηπιαγωγού, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994, σελ. 124.

³² Bb. Bayerisches Kindergartengesetz (BayKig), Textausgabe mit Rechts - und Verwaltungsvorschriften und Sachverzeichnis, 17. Auflage, Verlag I. Maib, Munchen, σελ. 47-48.

2.4 Η Μεθοδολογική Διαδικασία της εικαστικής αγωγής

Είναι απαραίτητο για να επιτευχθεί μια σωστή αγωγή της Εικαστικής Τέχνης στο νηπιαγωγείο, να ακολουθηθεί μια συστηματική μεθοδολογία ώστε να ανταποκρίνεται στις σκέψεις, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Έτσι, όταν οι γνώσεις δίνονται με τη μορφή της συστηματοποιημένης απασχόλησης και συνδέονται με την Πρακτική - Εικαστική δραστηριότητα, η οποία γίνεται έμμεσα και άμεσα με την παρατήρηση και τη βοήθεια των διδακτικών παιχνιδιών, τα παιδιά της Προσχολικής ηλικίας μαθαίνουν με μεγαλύτερη ευκολία.³³

Στην Ελλάδα όπως και στη Γερμανία, εφαρμόζονται κάποιες παιδαγωγικές μέθοδοι οι οποίες διακρίνονται σε 4 κατηγορίες, τις Προφορικές, τις Εποπτικές, τις Πρακτικές μεθόδους και τις μεθόδους που θέτουν τα παιδιά σε προβληματισμό και έρευνα.³⁴

- Προφορικές μέθοδοι

Οι προφορικές μέθοδοι αποτελούν ένα βασικό παράγοντα στην μάθηση και αγωγή του παιδιού της Προσχολικής ηλικίας. Σημαντικό παράγοντα αποτελεί και η νηπιαγωγός στην επίτευξη αυτής της μεθόδου, η οποία με παραστατικό τρόπο μεταδίδει γνώσεις οι οποίες μπορούν να γίνονται προσιτές από τα παιδιά. Για να συμβεί αυτό όμως, πρέπει οι προφορικές μέθοδοι να στηρίζονται στις εποπτικές μεθόδους.

- Εποπτικές μέθοδοι

Οι εποπτικές μέθοδοι περιλαμβάνουν επιδείξεις αντικειμένων, εικόνων και ιδιαίτερα στην Εικαστική αγωγή εφαρμόζονται πολύ. Όπως προαναφέρθηκε, ο παραστατικός χαρακτήρας της σκέψης του νηπίου, βοηθάει στην καλύτερη αντίληψη διαφόρων αντικειμένων που του έχουν επιδειχθεί.

Πρέπει όμως να διευκρινισθεί ότι τα παιδιά δεν πρέπει να είναι παθητικοί δέκτες, αλλά θεωρείται απαραίτητο να ενεργούν και πρακτικά με τα αντικείμενα αυτά. Έτσι, θα είναι σε θέση τα παιδιά να ανακαλύψουν τις χαρακτηριστικές ιδιότητες και ιδιομορφίες των υλικών.

- Πρακτικές μέθοδοι

Οι Πρακτικές μέθοδοι που εφαρμόζονται στις Εικαστικές Τέχνες, έχουν εξίσου μεγάλη σημασία, όπως και οι προηγούμενες. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο, τα παιδιά μαθαίνουν τρόπους ηθικής συμπεριφοράς, οδηγώντας τα έτσι, σε δημιουργικές καταστάσεις. Επίσης, το παιδί εξοικειώνεται με το υλικό και οδηγείται σε μια δημιουργικότητα.

- Μέθοδος προβληματισμού ή ομάδα προβλημάτων

Η ουσία της μεθόδου αυτής, είναι ο παιδαγωγός ο οποίος θέτει διάφορους προβληματισμούς στο νήπιο, π.χ. ζωγράφισε κάποιο αντικείμενο ή κατασκεύασε κάτι με αυτά τα υλικά, αλλά δίνει και το πρότυπο για τον τρόπο της ενέργειας προσπαθώντας να βοηθήσει το παιδί να μάθει και να αποκτήσει ορισμένες

³³ ΤΣΙΑΝΤΖΗ, Μ.Σ., Εφαρμοσμένη παιδαγωγική στα Παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1997, σελ. 115

³⁴ ό.π., σελ. 115

συνήθειες για τις διάφορες εικαστικές δραστηριότητες. Η μέθοδος αυτή, χρησιμοποιείται στη συστηματοποιημένη απασχόληση πιο συχνά και πιο συστηματικά. Έχει ιδιαίτερη σημασία για την πνευματική αγωγή, για την αισθητική αγωγή (στη μουσική, στο τραγούδι, στην καλλιτεχνική αφήγηση) και επίσης για την ηθική αγωγή (δημιουργώντας συνήθειες πολιτισμένης συμπεριφοράς και κίνησης μέσα στην ομάδα και στην κοινωνία).³⁵

Επιπλέον, σημαντική επιμέρους μέθοδος αποτελεί και η συζήτηση. Μ' αυτή ο παιδαγωγός, ενεργοποιεί τη σκέψη των παιδιών και τους κατευθύνει προς την πρόσληψη των αντικειμένων και φαινομένων του περιβάλλοντος.³⁶

Συνοψίζοντας, οι παραπάνω μέθοδοι εφαρμόζονται σε στενή σύνδεση μεταξύ τους. Επίσης, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, παίζει και ο παιδαγωγός, ο οποίος είναι παρών και στις 4 μεθόδους. Έτσι, θεωρείται απαραίτητο ότι, για την τελειοποίηση των παραπάνω μεθόδων ο παιδαγωγός πρέπει να γνωρίζει τις ιδιομορφίες της κάθε ηλικίας και τις ατομικές διαφορές των παιδιών.

Τέλος, για την καλύτερη επίτευξη των εικαστικών δραστηριοτήτων απαιτείται περισσότερος χρόνος ενασχόλησης των παιδιών με τις εικαστικές δραστηριότητες, προκειμένου ο παιδαγωγός να μπορέσει να ολοκληρώσει τον κύκλο των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και απ' την άλλη τα παιδιά να εξοικειωθούν με τις εικαστικές τέχνες.

Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, στην Ελλάδα ο χρόνος ενασχόλησης των παιδιών με τις εικαστικές δραστηριότητες είναι πολύ λίγος - και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ημιτελής - σε αντίθεση με την Γερμανία όπου η επαφή των νηπίων με τις Εικαστικές δραστηριότητες είναι σε καθημερινή βάση.

Στη συνέχεια, θα παρατεθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην έρευνα αυτή.

³⁵ ΤΣΙΑΝΤΖΗ, Σ.Μ., ό.π., σελ. 117

³⁶ ΤΣΙΑΝΤΖΗ, Μ.Σ., ό.π., σελ. 154.

B. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

3. Έρευνα

3.1 Το πρόβλημα της έρευνας

Από τις μέχρι τώρα θεωρητικές απόψεις, που παρουσιάστηκαν παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η εικαστική αγωγή - με όλες τις εικαστικές δραστηριότητες (ζωγραφική, πλαστική κλπ.) που λαμβάνουν χώρα στο νηπιαγωγείο - αποτελεί μια βιολογική και ψυχολογική ανάγκη του παιδιού για καλλιτεχνική έκφραση και για ανάπτυξη της δημιουργικότητάς του.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κρίνεται αναγκαίο να εξετασθεί κατά πόσο οι νηπιαγωγοί ασχολούνται με τις εικαστικές τέχνες στο νηπιαγωγείο τους. Αν υπάρχουν τα κατάλληλα υλικά και μέσα για τη διεξαγωγή εικαστικών δραστηριοτήτων, καθώς και τι προσφέρουν οι εικαστικές δραστηριότητες στα παιδιά, αλλά κι αν αρέσει στα ίδια να εκφράζονται δημιουργικά μέσα από τις διάφορες εικαστικές δραστηριότητες.

Οι υποθέσεις αυτής της έρευνας βασίζονται σε θεωρητικά δεδομένα που προέκυψαν ύστερα από μελέτη κάποιας Ελληνικής και Γερμανικής βιβλιογραφίας. Έτσι η έρευνά αυτή επικεντρώθηκε στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας, για να διαπιστωθούν αν ισχύουν οι παραπάνω υποθέσεις.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο αυτών χωρών, οι εικαστικές τέχνες αποτελούν, συναρπαστικές δραστηριότητες στους χώρους των νηπιαγωγείων, καθώς αποβλέπουν στην αισθητική ανάπτυξη του νηπίου.³⁷

3.1.1 Βασικές θέσεις και ερευνητικές υποθέσεις

Βασικές θέσεις και υποθέσεις

1. Κύρια βασική άποψη είναι ότι οι εικαστικές τέχνες μπορούν να αποτελέσουν δημιουργικές απασχολήσεις στο χώρο του νηπιαγωγείου, που αποβλέπουν στην αισθητική καλλιέργεια του νηπίου. Επίσης υπάρχουν και διάφοροι, άλλοι τομείς του νηπιαγωγείου μπορούν να βοηθήσουν για την ολόπλευρη ανάπτυξη του νηπίου.
2. Μια, ακόμη, άποψη είναι: πώς οι νηπιαγωγοί διαμορφώνουν την εκπαιδευτική διδασκαλία των εικαστικών δραστηριοτήτων, καθώς και ποια επιστημονική κατάρτιση και εμπειρία έχουν πάνω στον τομέα αυτό.
3. Επίσης, μία άλλη υπόθεση είναι: κατά πόσο ο χώρος συμβάλλει στην όλη εικαστική έκφραση, καθώς και ποια υλικά χρησιμοποιούνται για τις εικαστικές δραστηριότητες.

³⁷ Βλ. σχετικά, ΥΠΕΠΘ και Π.Ι, Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, βιβλίο νηπιαγωγού, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994, σελ. 132 και βλ. σχετ., Bayerisches Kindergartengesetz (BayKigi), Textausgabe mit Rechts- und Verwaltungsvorschriften und Sachverzeichnis, 17. Auflage, Verlag J. Maib, München, σελ. 48

3.1.2 Η μέθοδος, το δείγμα και η διεξαγωγή της έρευνας

Η μέθοδος

Μέσα στα πλαίσια της εργασίας αυτής πραγματοποιήθηκε μία έρευνα στην Ελλάδα και στη Γερμανία, σχετική με τις απόψεις των νηπιαγωγών, για τις εικαστικές τέχνες, προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο και πώς χρησιμοποιούνται οι εικαστικές τέχνες στα νηπιαγωγεία των δύο αυτών χωρών.

Έτσι, σχεδιάστηκε και δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο στα ελληνικά και στα γερμανικά (Παράρτημα 1,2 αντίστοιχα), με τη βοήθεια των οποίων επιδιώχθηκε να απαντηθούν οι ερευνητικές μας υποθέσεις.

Το ερωτηματολόγιο αυτό απαρτίζεται από τέσσερις γενικές κατηγορίες.

- Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από 13 ερωτήσεις, ημί-κλειστού τύπου, όπου οι νηπιαγωγοί ερωτούνται για κάποια στοιχεία που αφορούν τις ίδιες. Επίσης, τι πιστεύουν ότι προσφέρουν οι εικαστικές τέχνες, καθώς και αν αποτελούν μέσο αγωγής στο νηπιαγωγείο.
- Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από 30 ερωτήσεις, ημί-κλειστού τύπου, όπου οι νηπιαγωγοί καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Η τρίτη κατηγορία απαρτίζεται από 12 ερωτήσεις, κυρίως ημί-κλειστού τύπου, όπου αναφέρονται στη διαμόρφωση της εικαστικής γωνιάς και γενικότερα στη διακόσμηση του εσωτερικού χώρου του νηπιαγωγείου.
- Η τέταρτη κατηγορία, αποτελείται από 6 ερωτήσεις, που αφορούν τα υλικά που χρησιμοποιούνται για τη διεξαγωγή εικαστικών δραστηριοτήτων. Επίσης και ποιοι φορείς προσφέρουν τα υλικά αυτά.

Χρόνος και δείγμα έρευνας

Η έρευνα στα νηπιαγωγεία της Γερμανίας πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα του Δεκεμβρίου έως το τέλος του Ιανουαρίου, του έτους 1999/2000, σε 10 νηπιαγωγεία της περιοχής Nürnberg im Bayern.

Η αντίστοιχη έρευνα έγινε στην Ελλάδα στο τέλος Απριλίου έως τις αρχές του Ιουνίου, σε 10 νηπιαγωγεία της αστικής περιοχής του Βόλου.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το δείγμα της έρευνας αυτής, δεν αντιπροσωπεύει τους κανόνες της Στατιστικής.³⁸ Παράλληλα, όμως, μας δίνεται η δυνατότητα να γίνουν κάποιες διαπιστώσεις οι οποίες δεν μπορούμε να γενικευθούν, αλλά μπορούν να σχολιαστούν με κάποιο σκεπτικισμό.

Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τις νηπιαγωγούς στο χώρο του νηπιαγωγείου. Η συμπλήρωσή τους έγινε ατομικά από κάθε νηπιαγωγό μετά από δικές μου οδηγίες.

Ο αριθμός των νηπιαγωγών καθορίστηκε με βάση τις αντικειμενικές δυνατότητες και δυσκολίες. Θα έπρεπε να ήταν μικρός γιατί δεν υπήρχε η δυνατότητα επεξεργασίας ενός μεγάλου ερωτηματολογίου σε μεγάλο δείγμα. Εξάλλου η έρευνα δεν είναι ποσοτική όπως και προαναφέρθηκε, έγινε μία

³⁸ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, Ι., Στοιχεία Περιγραφικής και Επαγωγικής Στατιστικής, Αθήνα, σελ. 117

προσπάθεια να συλλεχθούν ενδεικτικά δεδομένα και αυτή η δυνατότητα δίνονταν από έναν μικρό αριθμό δείγματος (νηπιαγωγών).

Τα νηπιαγωγεία που επιλέχθηκαν στην Ελλάδα, είναι εκείνα τα οποία συνεργάζονται με το Πανεπιστήμιό Θεσσαλίας. Στη Γερμανία όμως δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα γι' αυτό το λόγο επιλέχθηκαν νηπιαγωγεία που αντιπροσωπεύουν ένα ικανοποιητικό δείγμα για την έρευνά μας.

Βέβαια, πρέπει να επισημανθεί ότι υπήρξαν και πολλά προβλήματα για τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας. Το πρώτο ήταν η επιλογή των νηπιαγωγείων στις δύο χώρες. Ένα άλλο ήταν ότι κάποιες νηπιαγωγοί έδειξαν απροθυμία να συνεργαστούν και να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Οι διαμαρτυρίες αυτές εστιάστηκαν κυρίως στα Ελληνικά νηπιαγωγεία, ότι δηλαδή οι φοιτήτριες συνέχεια τους ζητούν πληροφορίες και τους απασχολούν με ερωτηματολόγια.

Επίσης, ένα άλλο πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν ότι οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών στην αρχή έδειχναν απροθυμία να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο λόγω της έκτασής του, χωρίς βέβαια να γνωρίζουν ότι το ερωτηματολόγιο ήταν με ερωτήσεις ημί - κλειστού τύπου. Υπήρξε, μάλιστα και περίπτωση νηπιαγωγού η οποία αρνήθηκε να απαντήσει χωρίς να ακούσει το σκοπό – περιεχόμενο της εργασίας αυτής.

Βέβαια ο μεγαλύτερος αριθμός νηπιαγωγών τελικά συμπλήρωσε με μεγάλη προθυμία το ερωτηματολόγιο και μάλιστα συζητήθηκαν διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν για την εύρεση υλικών για εικαστικές δραστηριότητες.

3.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας

3.2.1 Παρουσίαση – επεξεργασία ερωτηματολογίου

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται η πρώτη κατηγορία των ερωτηματολογίων (Ελληνικού – Γερμανικού), οι οποίοι προβάλλουν κάποια στοιχεία που αφορούν τις νηπιαγωγούς καθώς και την προσφορά των εικαστικών τεχνών στο νηπιαγωγείο.

Πίνακας 1
Εργάζονται;
(ερώτηση 1)

Εργάζονται;	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	10	100	10	100
2. ΟΧΙ	-	-	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Στην ερώτηση «αν εργάζονται οι νηπιαγωγοί» προκύπτει ότι (Πίνακας 1): όλες οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών απάντησαν θετικά.

Πίνακας 2
Που εργάζονται;
(ερώτηση 2)

Τύπος	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Σε ιδιωτικό Νηπιαγωγείο	-	-	-	-
2. Σε ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό	-	-	-	-
3. Σε δημόσιο Νηπιαγωγείο	10	100	10	100
4. Σε δημόσιο Παιδικό Σταθμό	-	-	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Σύμφωνα με την ερώτηση 2 «Που εργάζονται οι νηπιαγωγοί» προκύπτει (πίνακας 2)ότι: Όλες οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών εργάζονται σε δημόσια νηπιαγωγεία.

Πίνακας 3
Σπουδές που έχουν κάνει οι νηπιαγωγοί
(ερώτηση 3)

Σπουδές	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητα			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Σχολή νηπιαγωγών 2 ^{ους} φοίτησης	8	61,5	-	-
2. Πανεπιστήμιο 4 ^{ους} φοίτησης	2	15,4	2	11,8
3. Μετεκπαίδευση-Εξομοίωση	3	23,1	7	41,1
4. Σχολές νηπιαγωγών 2 ^{ους} φοίτησης στη Γερμανία.	-	-	8	47,1

Στην ερώτηση 3 ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να αναφέρουν τις σπουδές που έχουν κάνει. Οπότε (πίνακας 3): Στην Ελλάδα το 61,5% είναι απόφοιτοι της σχολής νηπιαγωγών, διευτούς φοίτησης και μόνο το 23,1% αυτών έχουν τελειώσει και κάποιο τμήμα εξομοίωσης στην Ελλάδα. Ενώ μόνο το 15,4% είναι τελειόφοιτοι κάποιου Πανεπιστημίου τετραετούς φοίτησης στην Ελλάδα. Στη Γερμανία το 47,1% είναι απόφοιτοι κάποιας σχολής νηπιαγωγών και το 41,1% αυτών έχουν κάνει κάποια μετεκπαίδευση σε κάποια άλλη αντίστοιχη σχολή. Ενώ το 11,8% αυτών είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου.

Πίνακας 4
Χρόνια Υπηρεσίας
(ερώτηση 4)

Χρόνια Υπηρεσίας	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. 1-5	1	10	3	30
2. 6-10	1	10	2	20
3. 11-15	-	-	2	20
4. 16-20	-	-	1	10
5. 21-25	4	40	-	-
6. 26-30	3	30	2	20
7. 31-35	1	10	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Σύμφωνα με την ερώτηση 4 ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να πουν πόσα χρόνια υπηρεσίας έχουν στο χώρο του νηπιαγωγείου και έχουμε τα εξής (πίνακας 4): Στην Ελλάδα το 40% που αποτελεί και το μεγαλύτερο ποσοστό έχει προϋπηρεσία 21-25 χρόνια, ενώ ακολουθεί με 30%, 26-30 χρόνια.

Στη Γερμανία το μεγαλύτερο ποσοστό το έχουν οι χρονολογίες μεταξύ 1-5 χρόνια και αποτελεί το 30%, ακολουθούν οι χρονολογίες 6-10, 11-15 και 26-30 χρόνια με ποσοστό 20% το καθένα.

Πίνακας 5
Αν έχουν διδαχθεί εικαστικά
(ερώτηση 5)

Αν έχουν διδαχθεί εικαστικά	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	10	100	10	100
2. ΟΧΙ	-	-	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Πίνακας 6
Που έχουν διδαχθεί εικαστικά;
(ερώτηση 5α)

Επιλεγόμενοι Παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Πανεπιστήμιο-Σχολή	2	20	7	70
2. Εξομοίωση-Μετεκπαίδευση	2	20	-	-
3. Σεμινάριο	4	40	3	30
4. Αλλού	2	20	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Πίνακας 7
Αν τους βοήθησαν στη δουλειά τους
(ερώτηση 5β)

Αν τους βοήθησαν στη δουλειά τους	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	4	40	8	80
2. ΟΧΙ	6	60	2	20
Σύνολο	10	100	10	100

Από τα στοιχεία του πίνακα 5, φαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών έχουν διδαχθεί εικαστικά. Το 40% αυτών (πίνακας 6) στην Ελλάδα τα έχουν διδαχθεί σε διάφορα σεμινάρια.

Ενώ στη Γερμανία το 70% τα έχουν διδαχθεί κατά τη φοίτησή τους στις σχολές που έχουν παρακολουθήσει. Στον πίνακα 7 οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν αν τους βοήθησαν πάνω στη δουλειά τους και στην Ελλάδα απάντησε το 60% αρνητικά και το υπόλοιπο 40% θετικά. Στη Γερμανία το 80% απάντησε θετικά και μόνο το 20% αυτών απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 8
Αν συνεργάζονται με κάποιον ειδικό στα εικαστικά
(ερώτηση 6)

Αν συνεργάζονται με κάποιον ειδικό στα εικαστικά	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	-	-	3	30
2. ΟΧΙ	10	100	7	70
Σύνολο	10	100	10	100

Πίνακας 9
Τι εξειδίκευση έχει;
(ερώτηση 7)

Τι εξειδίκευση έχει	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ζωγράφοι	-	-	2	66,6
2. Γλύπτες	-	-	1	33,3
Σύνολο	-	-	3	100

Στους πίνακες 8 και 9 αναφέρεται η συνεργασία των νηπιαγωγών με κάποιον ειδικό στα θέματα των εικαστικών. Τα αποτελέσματα αυτών των δύο πινάκων είναι ότι στην Ελλάδα οι νηπιαγωγοί δεν εργάζονται με κάποιον ειδικό (100%).

Στην Γερμανία μόνο το 30% εργάζονται με κάποιον ειδικό (Πίνακας 8). Ο πίνακας 9 αναφέρεται στους ειδικούς όπου το 66,6% είναι ζωγράφοι και το 33,3% είναι γλύπτες.

Πίνακας 10
Εποπτικά μέσα
(ερώτηση 8)

Εποπτικά μέσα	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Slides	1	7,7	8	36,4
2. T.V	2	15,3	2	9,1
3. Video	-	-	-	-
4. Φωτογραφίες	10	76,9	10	45,6
5. Η/Υ	-	-	2	9,1
Σύνολο	13	100	22	100

Στην ερώτηση 8 θέλαμε να δούμε ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί κατά τη διδασκαλία των εικαστικών τεχνών.

Όπως βλέπουμε στον πίνακα 10, το 76,9% των Ελληνίδων νηπιαγωγών χρησιμοποιούν τις φωτογραφίες, έπειτα την Τηλεόραση με 15,3% και τέλος τα Slides με 7,7%.

Οι Γερμανίδες νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τις φωτογραφίες με ποσοστό 45,6%, έπειτα, τα Slides με ποσοστό 36,4% και τέλος τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές με ποσοστό 9,1%. Αυτή η ερώτηση ήταν πολλαπλής επιλογής και αναφέρθηκαν πολλά από αυτά (πίνακας 10).

Πίνακας 11
Επιστημονικές περιοχές
(ερώτηση 9)

Επιστημονικές Περιοχές	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Κινητικές	10	100	10	100
2. Γλωσσικές	8	80	5	50
3. Γνωστικές	2	20	1	10
4. Κοινωνικές	1	10	1	10
5. Ηθικές-Συναισθημ.	2	20	4	40

Από την ερώτηση 9, προκύπτει αν οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν άλλες επιστημονικές περιοχές, η πλειοψηφία των νηπιαγωγών στην Ελλάδα πιστεύει ότι κυρίως οι κινητικές επιστημονικές περιοχές (100%) υποβοηθούν την εικαστική Αγωγή και ακολουθούν οι γλωσσικές (80%), οι γνωστικές με τις ηθικές – συναισθηματικές (20%) και τέλος οι κοινωνικές (10%).

Στη Γερμανία, η πλειοψηφία πιστεύει ότι στην εικαστική Αγωγή υποβοηθούν οι κινητικές περιοχές (100%) και ακολουθούν οι γλωσσικές (50%), οι ηθικές – συναισθηματικές (40%) και τέλος οι γλωσσικές με τις κοινωνικές (10%).

Πίνακας 12
Σε ποιους τομείς βοηθάνε τα εικαστικά;
(ερώτηση 10)

Επιλεγόμενοι παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Αισθητική ανάπτυξη	10	100	10	100
2. Γλωσσική ανάπτυξη	2	20	1	10
3. Γνωστική ανάπτυξη	4	40	3	30
4. Κοινωνικοποίηση	1	10	2	20
5. Ηθικό-συναισθηματική	1	10	2	20
6. Κινητική ανάπτυξη	8	80	9	90

Στην ερώτηση 10 ζητήθηκε από της νηπιαγωγούς να αναφέρουν σε ποιους τομείς ανάπτυξης βοηθάνε οι εικαστικές τέχνες. Σύμφωνα με τον πίνακα 12, η πλειοψηφία των νηπιαγωγών Ελλάδος και Γερμανίας πιστεύει ότι κυρίως βοηθάει στην Αισθητική ανάπτυξη του νηπίου με ποσοστό 100%. Έπειτα, στην Ελλάδα ακολουθούν η κινητική ανάπτυξη (80%), η γνωστική ανάπτυξη (40%), η γλωσσική

ανάπτυξη (20%) και τέλος η κοινωνικοποίηση με την ηθικό-συναισθηματική καλλιέργεια (10%).

Στη Γερμανία ακολουθούν η κινητική ανάπτυξη (90%), η γνωστική ανάπτυξη (30%), η κοινωνικοποίηση με την ηθικό-συναισθηματική καλλιέργεια (20%) και τέλος η γλωσσική ανάπτυξη (10%).

Στην ερώτηση 11, θελήσαμε να δούμε αν οι νηπιαγωγοί θεωρούν τις εικαστικές τέχνες ως παιδαγωγικό μέσο. Οι απαντήσεις που πήραμε και από τις δύο χώρες ήταν θετικές. Στη συνέχεια θελήσαμε να δούμε για ποιο λόγο αποτελούν οι εικαστικές τέχνες παιδαγωγικό μέσο (ερώτηση 12).

Πίνακας 13
Γιατί αποτελούν παιδαγωγικό μέσο;
(ερώτηση 12)

Γιατί αποτελούν παιδαγωγικό μέσο	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Εμπυχώνουν το παιδί	9	90	10	100
2. Το διασκεδάζουν	7	70	9	90
3. Άλλος τρόπος έκφρασης	3	30	5	50
4. Καλύτερη επικ. Νηπ. +νηπ.	1	10	-	-
5. Διάγνωση προβλ. κατ.	1	10	2	20

Από τα στοιχεία του πίνακα 13 προκύπτει ότι στην Ελλάδα οι περισσότεροι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι κυρίως εμπυχώνουν το παιδί (90%), ότι το διασκεδάζουν (70%), ότι αποτελούν ένα άλλο τρόπο έκφρασης (30%) και τέλος ότι βοηθάει στην καλύτερη επικοινωνία νηπίου και νηπιαγωγού (10%), καθώς και στη διάγνωση προβληματικών καταστάσεων (10%).

Στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι κυρίως εμπυχώνουν το παιδί (100%), ότι το διασκεδάζουν (90%), ότι αποτελούν έναν άλλο τρόπο έκφρασης (50%) και τέλος ότι βοηθάει στην καλύτερη διάγνωση προβληματικών καταστάσεων (20%).

Η ερώτηση 13, που αποτελεί και την τελευταία ερώτηση, στην πρώτη κατηγορία του ερωτηματολογίου, θελήσαμε να δούμε τι πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι τι κυρίως προσφέρουν οι εικαστικές τέχνες στα νήπια.

Πίνακας 14
Τι προσφέρουν οι εικαστικές τέχνες στα νήπια
(ερώτηση 13)

Επιλεγόμενοι τομείς	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Αγωγή	9	90	10	100
2. Ψυχαγωγία	10	100	10	100
3. Αυτοέκφραση	7	70	9	90
4. Καλλιτεχνική έκφραση	3	30	7	70
5. Απόκτηση γνώσεων	2	20	2	20

Σύμφωνα λοιπόν με τον πίνακα 14 οι νηπιαγωγοί στην Ελλάδα απάντησαν ότι οι εικαστικές τέχνες προσφέρουν ψυχαγωγία (100%) και αγωγή (90%), ενώ λιγότερες πιστεύουν ότι προσφέρουν αυτοέκφραση (70%). Σε μικρότερο ποσοστό συναντάμε ακόμη την καλλιτεχνική έκφραση (30%) και τέλος απόκτηση γνώσεων (10%).

Στη Γερμανία, οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι οι εικαστικές τέχνες προσφέρουν Αγωγή (100%) και ψυχαγωγία (100%). Επίσης, πιστεύουν ότι αποτελεί ένα μέσο αυτοέκφρασης (90%) και καλλιτεχνική αγωγή (70%), ενώ λιγότερο πιστεύουν ότι προσφέρουν απόκτηση γνώσεων (20%).

3.2.2 Απόψεις και μαρτυρίες των νηπιαγωγών γύρω από τη σχέση των νηπίων με τις εικαστικές τέχνες

Στη συνέχεια παρουσιάζετε η δεύτερη κατηγορία των ερωτηματολογίων (Ελληνικών – Γερμανικών), κατά την οποία γίνεται μια προσπάθεια προβολής κάποιων στοιχείων που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία. Δηλαδή, όλα εκείνα τα δεδομένα που έχουν σχέση με τις απόψεις και προτιμήσεις των νηπίων γύρω από τις εικαστικές τέχνες, σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενα των νηπιαγωγών.

Στην ερώτηση 1, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών ν' απαντήσουν με ποιες ηλικίες παιδιών εργάζονται στο νηπιαγωγείο τους. Στην Ελλάδα οι επτά 7 στις δέκα 10 νηπιαγωγούς εργάζονται με παιδιά ηλικίας των τεσσάρων 4 έως έξι 6 ετών και τρεις 3 στις δέκα 10 εργάζονται με παιδιά ηλικίας των πέντε 5 έως έξι 6 ετών.

Στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί που ρωτήθηκαν απάντησαν ότι και οι δέκα 10, εργάζονται με παιδιά ηλικίας των τριών 3 έως έξι 6 ετών.

Πίνακας 15
Εικαστικές δραστηριότητες που αρέσουν στα παιδιά
 (ερώτηση 2)

Επιλεγόμενοι παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ζωγραφική	8	32	9	26,1
2. Χαρακτική-Τύπωμα	2	8	7	20,3
3. Γλυπτική	2	8	4	11,6
4. Κολλάζ	6	24	7	20,3
5. Κατασκευές	7	28	8	23,2
Σύνολο	25	100	35	100

Σύμφωνα με την ερώτηση 2 ζητήθηκε από τους νηπιαγωγούς να πουν την γνώμη τους για το ποιές εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν στα παιδιά. Τα αποτελέσματα που πήραμε (πίνακας 15) είναι: Στην Ελλάδα οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν ότι αρέσει στα νήπια η ζωγραφική (32%) και ακολουθούν οι κατασκευές (28%), το κολλάζ (24%) και τέλος η χαρακτική-τύπωμα (8%) και η γλυπτική (8%).

Στην Γερμανία οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν ότι η ζωγραφική (26,1%) αρέσει περισσότερο στα παιδιά και συνεχίζουν οι κατασκευές (23,2%), το κολλάζ (20,3%), η χαρακτική-τύπωμα (20,3%) και τέλος η γλυπτική (11,6%).

Πίνακας 16
Πότε εκφράζουν τα παιδιά την επιθυμία για ενασχόληση με τις εικαστικές τέχνες;
 (ερώτηση 3)

Επιλεγόμενοι Παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1 Μετά από αφήγηση	2	20	1	10
2.Μετά από επίδειξη κατασκευής	3	30	4	40
3.Μετά από επίδειξη και χρηση. κατ. υλικών	5	50	5	50

Στην ερώτηση 3 οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα Εικαστικά, (σύμφωνα με τον πίνακα 16. Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε, μετά από επίδειξη και χρησιμότητα των υλικών (50%) και ακολουθούν, ύστερα από επίδειξη κάποιας κατασκευής (30%) και τέλος, μετά από αφήγηση 20%. Παρόμοια απάντησαν και οι νηπιαγωγοί της Γερμανίας που ρωτήθηκαν στο ίδιο ερώτημα 3 και έχουμε το μεγαλύτερο ποσοστό μετά από επίδειξη και χρησιμότητα των υλικών (50%), έπειτα, μετά από επίδειξη κάποιας κατασκευής (40%) και τέλος μετά από αφήγηση (10%).

Σύμφωνα με την ερώτηση 4 του ερωτηματολογίου οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών (Ελλάδα – Γερμανία) ρωτήθηκαν αν αρέσουν στα νήπια τα ρευστά χρώματα (τέμπρες, δακτυλομπογιές κλπ.) και όλες απάντησαν θετικά.

Πίνακας 18
Σε τι επιφάνειες ζωγραφίζουν τα παιδιά;
(ερώτηση 6)

Επιφάνειες, που ζωγραφίζουν τα παιδιά	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες F	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Μεγάλες 100 χ 200cm	3	30	7	70
2. Μεσαίες 50 χ 50cm	8	80	8	80
3. Μικρές 20 χ 30cm	10	100	10	100

Στην ερώτηση 6 που αναφέρεται σε ποιες επιφάνειες ζωγραφίζουν τα παιδιά, τα αποτελέσματα που λάβαμε (πίνακας 18), στην Ελλάδα, όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι κυρίως ζωγραφίζουν σε μικρές επιφάνειες με ποσοστό 100% και έπειτα ακολουθούν οι μεσαίες με ποσοστό 80% και τέλος οι μεγάλες με ποσοστό 30%.

Στη Γερμανία, όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι ζωγραφίζουν σε μικρές επιφάνειες (100%) και συνεχίζουν με ποσοστό 80% οι μεσαίες και τέλος οι μεγάλες με ποσοστό 70%.

Στην ερώτηση 7, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών (Ελλάδα – Γερμανία) να απαντήσουν αν αρέσει η χαρακτηριστική και το τύπωμα στα παιδιά, και όλες απάντησαν θετικά.

Πίνακας 19
Με τι υλικό κάνουν τα νήπια γλυπτική;
 (ερώτηση 8)

Υλικά με τα οποία τα νήπια κάνουν γλυπτική	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Πηλό	4	40	4	40
2. Ζυμάρι	2	20	5	50
3. Πλαστελίνη	8	80	9	90
4. Χαρτοπολτό	1	10	4	40

Στην ερώτηση 8, οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν με ποια υλικά αρέσει να κάνουν γλυπτική τα νήπια και λάβαμε τις εξής απαντήσεις (πίνακας 19): Στην Ελλάδα η πλειονότητα των νηπιαγωγών απάντησε με την πλαστελίνη 80%, ενώ λιγότερες απάντησαν με πηλό(40%). Σε μικρότερο ποσοστό ακόμη απάντησαν με ζυμάρι (20%) και τέλος με χαρτοπολτό (10%).

Στη Γερμανία η πλειονότητα των νηπιαγωγών απάντησε κι αυτή την πλαστελίνη (90%) και συνεχίζει το ζυμάρι (50%) και τέλος ο πηλός (40%) και ο χαρτοπολτός 40%.

Στην ερώτηση9 θελήσαμε να δούμε αν αρέσει στα παιδιά το κολλάζ. Οι απαντήσεις όλων των νηπιαγωγών και των δύο χωρών ήταν θετικές.

Η επόμενη ερώτηση 10 έγινε με αφορμή να δούμε ποια είδη κολλάζ προτιμούν τα νήπια. Οπότε ο παρακάτω πίνακας 20 μας δίνει τα εξής αποτελέσματα:

Στην Ελλάδα, οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν το επίπεδο κολλάζ (50%) και συνεχίζουν το κολλάζ με όγκο (30%) και τέλος το ανάγλυφο κολλάζ (20%).

Στη Γερμανία, οι νηπιαγωγοί απάντησαν το επίπεδο κολλάζ (40%) και τέλος το ανάγλυφο (30%) και το κολλάζ με όγκο (30%).

Πίνακας 20
Ποια είδη κολλάζ τους αρέσουν;
 (ερώτηση 10)

Είδη κολλάζ	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Επίπεδο κολλάζ	5	50	4	40
2. Ανάγλυφο κολλάζ	2	20	3	30
3. Κολλάζ με όγκο	3	30	3	30

Στην ερώτηση 11 που ακολουθεί αφορά το αν αρέσει στα νήπια να κατασκευάζουν με άχρηστα υλικά. Οι απαντήσεις που δόθηκαν απ' όλες τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών ήταν θετικές.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι κατασκευές διάφορων κούκλων κουκλοθέατρου. Στην ερώτηση 13 οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν αν κατασκευάζουν κούκλες κουκλοθέατρου με τα νήπια. Τα αποτελέσματα που πήραμε, σύμφωνα με τον πίνακα 21 είναι: Στην Ελλάδα μόνο το 70% των νηπιαγωγών που ρωτήθηκαν κατασκευάζουν με τα νήπια κούκλες κουκλοθέατρου, ενώ το 30% δεν κατασκευάζουν.

Στη Γερμανία, μόνο το 60% των νηπιαγωγών κατασκευάζει κούκλες με τα νήπια, ενώ το 40% δεν κατασκευάζουν.

Πίνακας 21
Κατασκευάζετε κούκλες με τα νήπια;
(ερώτηση 13)

Κατασκευάζετε κούκλες;	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	7	70	6	60
2. ΟΧΙ	3	30	4	40
Σύνολο	10	100	10	100

Στην ερώτηση 14 ζητήθηκε από της νηπιαγωγούς να αναφέρουν τι κουκλοήρωες κατασκευάζουν. Σύμφωνα λοιπόν με τον πίνακα 22, στην Ελλάδα κατασκευάζουν περισσότερο ζώα (71,4%), ενώ λιγότερο ανθρώπους (14,3%) και άψυχα αντικείμενα (14,3%).

Στη Γερμανία κατασκευάζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό ζώα (50%) και λιγότερο άψυχα αντικείμενα (33,3%) και τέλος φανταστικά πρόσωπα (16,7%).

Πίνακας 22
Τι κουκλοήρωες κατασκευάζεται;
(ερώτηση 14)

Κουκλοήρωες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Έντομα	-	-	-	-
2. Ζώα	5	71,4	3	50
3. Πουλιά	-	-	-	-
4. Ανθρώπους	1	14,3	-	-
5. Άψυχα αντικείμενα	1	14,3	2	33,3
6. Φανταστικά πρόσωπα	-	-	1	16,7

Στην ερώτηση 15 που ακολουθεί ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς (που απάντησαν στην ερώτηση 13, θετικά) και των δύο χωρών, να απαντήσουν αν ζωντανεύουν τις κούκλες που έχουν κατασκευάσει και οι απαντήσεις που πήραμε απ' όλες ήταν θετικές.

Στη συνέχεια οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν τι ρόλους παίζουν με τις κούκλες. Σύμφωνα, λοιπόν με τον πίνακα 23(ερώτηση 16) λάβαμε τις εξής απαντήσεις: Στην Ελλάδα το 85,7% παίζει αυτοσχέδιους ρόλους και το 14,3% έχει συγκεκριμένο σενάριο. Στη Γερμανία το 66,6% παίζει αυτοσχέδιους ρόλους και το 33,4% έχει κάποιο συγκεκριμένο σενάριο.

Πίνακας 23
Τι ρόλους παίζουν οι νηπιαγωγοί;
(ερώτηση 16)

Προτεινόμενοι ρόλοι	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Αυτοσχέδιους ρόλους	6	85,7	4	66,6
2. Συγκεκριμένο σενάριο	1	14,3	2	33,4
Σύνολο	7	100	6	100

Οι πίνακες που θα ακολουθήσουν αναφέρονται στην κατασκευή της μάσκας και έχουμε τα εξής:

Πίνακας 24
Αν κατασκευάζουν μάσκες
(ερώτηση 17)

Κατασκευάζετε μάσκες;	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
ΝΑΙ	7	70	9	90
ΟΧΙ	3	30	1	10
Σύνολο	10	100	10	100

Στην ερώτηση 17, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να απαντήσουν αν κατασκευάζουν μάσκες σύμφωνα με τον πίνακα 24 τα αποτελέσματα που λάβαμε είναι τα εξής: Στην Ελλάδα, οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν θετικά (70%) και μόνο το 30% απάντησε αρνητικά.

Στη Γερμανία, το 90% απάντησε θετικά και μόνο το 10% απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 25
Πόσο συχνά κατασκευάζετε μάσκες;
 (ερώτηση 17α)

Πόσο, συχνά κατασκευάζουν Μάσκες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Πολύ συχνά	5	71,4	6	66,6
2. Σπάνια	2	28,6	3	33,4
Σύνολο	7	100	9	100

Στο ερώτημα 17α, ζητήθηκε από της νηπιαγωγούς να αναφέρουν πόσο συχνά κατασκευάζουν μάσκες. Οπότε έχουμε: Στην Ελλάδα οι περισσότερες νηπιαγωγοί που απάντησαν θετικά στο προηγούμενο ερώτημα (ερώτηση 17), ασχολούνται πολύ συχνά με την κατασκευή της μάσκας (71,4%), ενώ μικρότερο είναι το ποσοστό αυτών που απάντησαν σπάνια (28,6%). Στη Γερμανία, το 66,6% ασχολείται πολύ συχνά με την κατασκευή της μάσκας και μόνο το 33,4% ασχολείται σπάνια με την κατασκευή της.

Στο επόμενο υποερώτημα (17β), ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών, να απαντήσουν, αν τα νήπια ζωντανεύουν τις μάσκες που κατασκευάζουν. Τα αποτελέσματα που πήραμε ήταν όλα θετικά.

Στο τελευταίο υποερώτημα (17γ) της ερώτησης 17, οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν σε ποιες άλλες δραστηριότητες, εκτός των εικαστικών, χρησιμοποιούν τις μάσκες. Τα αποτελέσματα που πήραμε (πίνακας 26) είναι: Στην Ελλάδα όλες οι νηπιαγωγοί (χρησιμοποιούν τις μάσκες) Απόκριες (46,8%) και έπειτα στη Δραματοποίηση (26,6%) και στο Θεατρικό παιχνίδι (26,6%). Στη Γερμανία, όλες οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τις μάσκες στη γιορτή που κάνουν τις Απόκριες (40,9%) και στη συνέχεια στο Θεατρικό παιχνίδι (22,7%), στη Δραματοποίηση (27,3%) και παιχνίδι στην παρουσίαση ενός παραμυθιού (9,1%).

Πίνακας 26
Σε ποιες άλλες δραστηριότητες χρησιμοποιούμε τις κούκλες;
 (ερώτηση 17γ)

Επιλεγόμενες δραστηριότητες των νηπιαγωγών	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Δραματοποίηση	4	26,6	6	27,3
2. Θεατρικό παιχνίδι	4	26,6	5	22,7
3. Παραμύθι	-	-	2	9,1
4. Απόκριες	7	46,8	9	40,9

Πίνακας 27
Περιορισμός στο χρόνο ενασχόλησης με τις Εικαστικές τέχνες
(ερώτηση 18)

Περιορισμός στο χρόνο ενασχόλησης για τις εικαστικές τέχνες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	7	70	4	40
2. ΟΧΙ	3	30	6	60

Σύμφωνα λοιπόν, με την ερώτηση 18, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να απαντήσουν στο ερώτημα, αν υπάρχει περιορισμός στο χρόνο ενασχόλησης των παιδιών με τις εικαστικές τέχνες. Τα αποτελέσματα που μας δόθηκαν (πίνακας 27) είναι:

Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε ότι υπάρχει περιορισμός στο χρόνο (70%), ενώ το 30% απάντησε ότι δεν υπάρχει περιορισμός στο χρόνο. Στη Γερμανία οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι ακριβώς αντίθετες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων νηπιαγωγών απάντησε ότι δεν περιορίζουν τον χρόνο ενασχόλησης των νηπίων με τις εικαστικές τέχνες (60%), ενώ το 40% περιορίζει το χρόνο.

Στο επόμενο υποερώτημα (ερώτημα 18α) ζητήθηκε από τους νηπιαγωγούς, που δώσανε θετική απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα (ερώτημα 18) να πουν για ποιο λόγο περιορίζουν το χρόνο. Οπότε έχουμε:

Πίνακας 28
Για ποιο λόγο περιορίζετε το χρόνο ενασχόλησης;
(ερώτηση 18α)

Προτεινόμενοι παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ο χρόνος αρκεί γι' αυτή τη δραστηριότητα	2	28,6	-	-
2. Για να ασχοληθούν με άλλη δραστηριότητα	5	71,4	4	100
Σύνολο	7	100	4	100

Ο πίνακας 28 δίνει τις απαντήσεις των νηπιαγωγών στο υποερώτημα 18α και έχουμε: Στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι περιορίζει το χρόνο για να ασχοληθεί με κάποια άλλη δραστηριότητα (71,4%), ενώ μόνο το 28,6% θεωρεί ότι ο χρόνος είναι αρκετός για τη δραστηριότητα μιας εικαστικής δραστηριότητας.

Στη Γερμανία όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι περιορίζουν τον χρόνο για ν' ασχοληθούν με κάποια άλλη δραστηριότητα (100%).

Στα υποερώτημα 18β ζητήθηκε ν' απαντήσουν οι νηπιαγωγοί γιατί δεν περιορίζουν τον χρόνο ενασχόλησης για τις εικαστικές τέχνες.

Στη συνέχεια, ρωτήσαμε τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών να απαντήσουν αν υπάρχουν παιδιά που απέχουν από τις εικαστικές δραστηριότητες (ερώτημα 19). Σ' αυτό το ερώτημα και οι Ελληνίδες και οι Γερμανίδες απάντησαν αρνητικά. Οπότε στο ερώτημα 20 δεν δόθηκαν απαντήσεις.

Οι νηπιαγωγοί στην ερώτηση 21, ρωτήθηκαν πως αρέσει στα νήπια να εργάζονται στα εικαστικά. Στην Ελλάδα οι έξι 6 στις δέκα 10 νηπιαγωγούς απάντησε ότι αρέσει στα παιδιά να εργάζονται και ατομικά κ' ομαδικά, ενώ μόνο τέσσερις 4 στις δέκα 10 απάντησαν ότι στα παιδιά αρέσει περισσότερο να εργάζονται ατομικά.

Στη Γερμανία τα αποτελέσματα που πήραμε είναι ότι και οι δέκα 10 νηπιαγωγοί απάντησαν ότι στα νήπια αρέσει να εργάζονται εξίσου ατομικά όσο και ομαδικά.

Πίνακας 29
Ποιες δραστηριότητες αρέσουν στα νήπια όταν εργάζονται ατομικά
(ερώτηση 22)

Προτεινόμενες δραστηριότητες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ζωγραφική με μαρκαδόρους	6	26,1	6	22,2
2. Ζωγραφική με ρευστά χρώματα	7	30,4	8	29,6
3. Κατασκευές	-	-	1	3,7
4. Κολλάζ	4	17,4	3	11,7
5. Πηλός	3	13,1	5	18,5
6. Τύπωμα	2	8,7	4	14,8
7. Κατασκευή κούκλας	-	-	-	-
8. Κατασκευές για κάποιο θεατρ. έργ.	1	4,3	-	-

Με την ερώτηση 22 θέλαμε να δούμε ποιες δραστηριότητες αρέσουν στα νήπια όταν εργάζονται ατομικά. Αυτή η ερώτηση ήταν πολλαπλής επιλογής και αναφέρθηκαν πολλές από τις δραστηριότητες της εικαστικής τέχνης (πίνακας 29).

Στην Ελλάδα οι περισσότερες νηπιαγωγοί με ρευστά χρώματα (30,4%), και έπειτα η ζωγραφική με μαρκαδόρους (26,1%), το κολλάζ (17,4%), ο πηλός (13,1%), το τύπωμα (8,7%) και τέλος κατασκευές για διεξαγωγή κάποιας θεατρικής τέχνης (4,3%).

Στη Γερμανία, οι νηπιαγωγοί απάντησαν με μεγαλύτερο ποσοστό ότι στα νήπια αρέσει να ζωγραφίζουν με ρευστά χρώματα (29,6%), και συνεχίζουν η ζωγραφική με μαρκαδόρους (22,2%), με πηλό (18,5%), το τύπωμα (14,8%), το κολλάζ (11,2%) και τέλος οι κατασκευές (3,7%).

Η επόμενη (ερώτηση 23) είναι και αυτή πολλαπλής επιλογής και αναφέρεται σε ποιες δραστηριότητες εικαστικής τέχνης αρέσουν στα παιδιά όταν εργάζονται ομαδικά.

Πίνακας 30
Ποιες δραστηριότητες αρέσουν στα παιδιά όταν εργάζονται ομαδικά.
(ερώτηση 23)

Προτεινόμενες δραστηριότητες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ζωγραφική με μαρκαδόρους	-	-	-	-
2. // με ρευστά χρώματα	8	27,6	7	21,2
3. Τύπωμα	3	10,3	4	12,1
4. Κολλάζ	2	6,9	4	12,1
5. Κατασκευές	5	17,3	5	15,2
6. Κατασκευή κούκλας	5	17,3	6	18,2
7. Κατασκευή για κάποιο θεατρ. έργ.	6	20,6	7	21,2

Ο παραπάνω πίνακας 30 μας δίνει τα αποτελέσματα τις ερωτήσεις 23, τα οποία είναι:

Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε ότι στα νήπια αρέσει περισσότερο όταν εργάζονται ομαδικά να ζωγραφίζουν με ρευστά χρώματα (27,6%) και συνεχίζουν οι κατασκευές για κάποιο θεατρικό έργο (20,6%), έπειτα οι κατασκευές με άχρηστα υλικά και η κατασκευή κούκλας (17,3%), το τύπωμα (10,3%) και τέλος το ομαδικό κολλάζ (6,9%).

Στη Γερμανία οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν ότι αρέσει στα παιδιά να εργάζονται ομαδικά η ζωγραφική με ρευστά χρώματα και με κατασκευές για κάποιο θεατρικό έργο (21,6%) και έπειτα έρχεται η κατασκευή της κούκλας (18,2%), οι κατασκευές με άχρηστα υλικά (15, 2%) και τέλος το τύπωμα και το κολλάζ (12,1%).

Στην ερώτηση που ακολουθεί (ερώτηση 24) οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν αν υπάρχουν δραστηριότητες που εξελίσσονται σε περισσότερο από μία μέρα. Οι απαντήσεις που πήραμε αναφέρονται στον πίνακα 31 και είναι: Στην Ελλάδα το 88% απάντησε θετικά και το 20% απάντησε αρνητικά. Στην Γερμανία τα αποτελέσματα είναι παρόμοια, δηλαδή, το 90% απάντησε θετικά και μόνο το 10% απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 31
Υπάρχουν δραστηριότητες που εξελίσσονται σε περισσότερο από μία μέρα;
(ερώτηση 24)

Αν υπάρχουν δραστηρ. που εξελίσσονται σε περισ. από μία μέρα	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	8	80	9	90
2. ΟΧΙ	2	20	1	10
Σύνολο	10	100	10	100

Η ερώτηση που ακολουθεί είναι συνέχεια της ερώτησης 24 και αφορά τις νηπιαγωγούς που απάντησαν θετικά. Στην ερώτηση 25 ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να αναφέρουν δύο δραστηριότητες που εξελίσσονται σε περισσότερο από μία μέρα. Τα αποτελέσματα που πήραμε αναφέρονται στον πίνακα 32 και είναι τα εξής:

Στην Ελλάδα όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι χρειάζονται περισσότερο στις κατασκευές μιας Δραματοποίησης (50%) και έπειτα ακολουθούν οι κατασκευές κούκλες κουκλοθέατρου (25%) και τέλος οι μεγάλες κατασκευές και εποχιακά κολλάζ (12,5%).

Στη Γερμανία το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε ότι χρειάζονται περισσότερο για την κατασκευή κούκλας κουκλοθέατρου (44,5%) και ακολουθούν οι κατασκευές για την δραματοποίηση (38, 9%) και τέλος έρχονται οι μεγάλες κατασκευές (11,1%) και το κολλάζ (5,5%).

Πίνακας 32
Αναφέρετε δύο δραστηριότητες.
(ερώτηση 25)

Δραστηριότητες που προτείνουν οι Νηπιαγωγοί	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Δραματοποίηση	8	50	7	38,9
2. Μεγάλες κατασκευές	2	12,5	2	11,1
3. Κολλάζ	2	12,5	1	5,5
4. Κατασκευή κούκλας	4	25	8	44,5

Με τους πίνακες που ακολουθούν θελήσαμε να δούμε αν τα παιδιά αξιολογούνται μετά από κάθε εικαστική δραστηριότητα και με ποιο τρόπο γίνεται αυτό.

Πίνακας 33
Αξιολογούνται τα νήπια;
(ερώτηση 26)

Αξιολογούνται τα νήπια;	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	-	-	-	-
2. ΟΧΙ	10	100	10	100
Σύνολο	10	100	10	100

Στο ερώτημα 26 που αναφερόταν αν αξιολογούνται τα νήπια μετά από τις εικαστικές δραστηριότητες απάντησαν αρνητικά όλες οι νηπιαγωγοί κ' των δύο χωρών. Οπότε το ερώτημα 27 δεν απαντήθηκε.

Πίνακας 34
Επιβραβεύονται τα νήπια μετά από κάποια εικαστική δραστηριότητα;
(ερώτηση 28)

Αν επιβραβεύονται τα νήπια	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	10	100	10	100
2. ΟΧΙ	-	-	-	-
Σύνολο	10	100	10	100

Στην ερώτηση 28, οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν αν τα νήπια επιβραβεύονται μετά από κάποια εικαστική δραστηριότητα. Σύμφωνα με τον πίνακα 28 οι απαντήσεις που δόθηκαν και από της δύο χώρες ήταν θετικές.

Η ερώτηση 29 έγινε με αφορμή να μάθουμε με ποιο τρόπο επιβραβεύονται τα νήπια. Η ερώτηση αυτή είναι ανοιχτού τύπου έτσι ώστε να εκφραστούν

ελεύθερα οι νηπιαγωγοί. Τα αποτελέσματα που πήραμε και από τις δύο χώρες ήταν ότι αυτό γίνεται πάντα σε λεκτικό επίπεδο. Μια νηπιαγωγός γράφει: «Το γνωστό «Μπράβο, πολύ ωραίο», αλλά να ειπωθεί και το «Μπράβο, πανέμορφο αλλά θα μπορούσες να προσθέσεις και αυτό.» Έτσι το παιδί μαθαίνει να εμπλουτίζει τις δραστηριότητες που κάνει και την φαντασία του.

Το τελευταίο ερώτημα που κάναμε σ' αυτή την κατηγορία είναι πόσο συχνά ασχολούνται τα νήπια με τις εικαστικές δραστηριότητες (ερώτηση 30). Τα αποτελέσματα δίνονται στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 35)

Πίνακας 35
Πόσο συχνά ασχολούνται τα νήπια με εικαστικές δραστηριότητες;
(ερώτηση 30)

Πόσο συχνά ασχολούνται τα νήπια με τις εικαστικές δραστηριότητες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Καθημερινά	9	90	10	100
2. Πολύ συχνά	1	10	-	-
3. Σπάνια	-	-	-	-

Σύμφωνα λοιπόν με τον πίνακα 35, στην Ελλάδα το 90% απάντησε ότι ασχολείται καθημερινά το νήπιο με τις εικαστικές δραστηριότητες και μόνο το 10% πολύ συχνά. Στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι το νήπιο ασχολείται καθημερινά με τις εικαστικές δραστηριότητες.

3.2.3. Χώρος και εικαστικές δραστηριότητες

Η παρακάτω ενότητα αναφέρεται στην τρίτη κατηγορία των ερωτηματολογίων (Ελλάδας – Γερμανίας), στην οποία παρουσιάζεται η διαμόρφωση του χώρου γύρω από τη γωνία των εικαστικών και ποια απαραίτητα μέσα χρειάζονται για τη διαμόρφωση της γωνίας αυτής.

Στην πρώτη ερώτηση της τρίτης κατηγορίας των ερωτηματολογίων, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών, να απαντήσουν αν υπάρχει μόνιμη γωνιά εικαστικών. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν όλες θετικές.

Πίνακας 36
Από τι αποτελείται η γωνιά των εικαστικών;
(ερώτηση 3)

Από τι αποτελείται γωνιά των εικαστικών	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ράφια	9	14,7	10	11,3
2. Αποθήκη	1	1,6	7	7,9
3. Κουτιά	6	9,8	3	3,4
4. Νεροχύτη	-	-	10	11,3
5. Τραπέζια	10	16,4	10	11,3
6. Ποδιές	3	4,9	8	9
7. Καλάθια σκουπιδιών	10	16,4	10	11,3
8. Ταμπλό	8	13,1	10	11,3
9.Εργαλεία (ψαλίδια κ.τ.λ.)	10	16,4	10	11,3
10. Υλικά για ζωγραφική κ' κατασκευές	10	16,4	10	11,3

Με την ερώτηση 11 θέλαμε να δούμε από ποια μέσα αποτελείται η εικαστική γωνιά. Η ερώτηση αυτή ήταν πολλαπλής επιλογής και αναφέρθηκαν όλα τα μέσα τα οποία πρέπει να διαθέτει η γωνιά των εικαστικών (πίνακας 36).

Στην Ελλάδα όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι η γωνιά των εικαστικών αποτελείται από τραπέζια, καλάθια σκουπιδιών, καθώς εργαλεία και υλικά για ζωγραφική και κατασκευές (16,4%), έπειτα ακολουθούν με μικρότερο ποσοστό τα ράφια (14, 7%) και τα ταμπλό (13,1%) και συνεχίζουν τα κουτιά (9,8%), ποδιές (4,9%) και τέλος έρχονται οι αποθήκες (1,6%).

Στη Γερμανία τα αποτελέσματα είναι λίγο διαφορετικά οπότε όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι η γωνιά αυτή διαθέτει ράφια, νεροχύτη, τραπέζια, καλάθια σκουπιδιών, ταμπλό, εργαλεία και υλικά για ζωγραφική κ' κατασκευές (11,3%). Έπειτα ακολουθούν οι ποδιές (9%), η αποθήκη (7,9%) και τέλος τα κουτιά (3,4%).

Στην επόμενη ερώτηση 4 ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να απαντήσουν αν η γωνιά διαθέτει φωτισμό. Οι απαντήσεις που λάβαμε απ' όλες τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών ήταν θετικές.

Στη συνέχεια ρωτήσαμε αν οι νηπιαγωγοί θεωρούν τον φωτισμό επαρκή (ερώτηση 5). Τα αποτελέσματα που λάβαμε κι από τις δύο χώρες ήταν θετικά. Έπειτα, οι νηπιαγωγοί κλήθηκαν να απαντήσουν στο υποερώτημα 5α, όπου ζητήθηκε να αναφέρουν με ποια μέσα φωτίζεται η γωνιά. Στην Ελλάδα και Στην Γερμανία απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ότι υπάρχουν μεγάλα παράθυρα και λάμπες φθορίου.

Πίνακας 37
Τι σχήμα έχουν τα τραπέζια;
(ερώτηση 6)

Προτεινόμενα σχήματα	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Κυκλικό	-	-	2	20
2. Ωώδες	-	-	-	-
3. Τετράγωνο	-	-	-	-
4. Ορθογώνιο	10	100	7	70
5. Παραλληλόγραμμο	-	-	1	10

Στην ερώτηση 6, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς τι σχήμα έχουν τα τραπέζια της εικαστικής γωνιάς. Σύμφωνα με τον πίνακα 37 οι ελληνίδες νηπιαγωγοί απάντησαν όλες ότι έχουν ορθογώνια τραπέζια (100%). Στη Γερμανία το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε ότι η γωνιά των εικαστικών αποτελείται από ορθογώνια τραπέζια (70%), συνεχίζουν τα κυκλικά (20%) και τέλος τα παραλληλόγραμμο (10%).

Στην ερώτηση 7 οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν αν υπάρχουν ταμπλό για να κρεμάνε τα νήπια τα έργα τους. Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών ήταν θετικές. Η επόμενη ερώτηση (ερώτηση 8) αναφέρεται που βρίσκονται τα ταμπλό τοποθετημένα στην τάξη. Σύμφωνα λοιπόν με τον πίνακα 38, στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε σ' όλη την τάξη (90%) κ' μόνο το 10% σε συγκεκριμένο χώρο. Στη Γερμανία συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι τα ταμπλό βρίσκονται σε συγκεκριμένο χώρο (70%) και μόνο το 30% σ' όλη την τάξη.

Πίνακας 38
Που βρίσκονται τα ταμπλό τοποθετημένα;
(ερώτηση 8)

προτεινόμενοι χώροι	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. σε συγκεκριμένο χώρο	1	10	7	70
2. σ' όλη την τάξη	9	90	3	30

Η επόμενη ερώτηση (ερώτηση 9) έγινε για να μάθουμε που αποθηκεύουν τα νήπια τα έργα τους. Οι απαντήσεις που λάβαμε σύμφωνα με τον πίνακα 39 είναι οι εξής: Στην Ελλάδα οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν σε ντοσιέ (30%), συρτάρια (30%) και τέλος τα παίρνουν στο σπίτι και τα κρεμάνε στους τοίχους (20%).

Στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι τα αποθηκεύουν σε ντοσιέ (50%) και συνεχίζουν, τα κρεμάνε στους τοίχους (40%) και τέλος τα αποθηκεύουν σε αποθήκη (10%).

Πίνακας 39
Που αποθηκεύουν τα έργα τους τα νήπια;
(ερώτηση 9)

προτεινόμενοι χώροι	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες F	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ντοσιέ	3	30	5	50
2. Κρεμάνε στους τοίχους	2	20	4	40
3. Τα παίρνουν στο σπίτι	2	20	-	-
4. Σε αποθήκη	-	-	1	10
5. Σε συρτάρια	3	30	-	-

Πίνακας 40
Μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί;
(ερώτηση 10)

επιλεγόμενοι παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες F	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Εκθέτουν	7	50	8	61,5
2. Συζήτηση γύρω από αυτές	3	21,4	2	15,4
3. Χρησιμοποίηση για άλλη δραστ.	4	28,6	3	23,1

Με την ερώτηση 10 θελήσαμε να δούμε τι ακολουθεί μετά τις κατασκευές. Η ερώτηση αυτή ήταν πολλαπλής επιλογής. Σύμφωνα, με τον πίνακα 40 στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό από τις νηπιαγωγούς που ρωτήθηκαν απάντησε ότι τις εκθέτουν 50% και έπειτα τις χρησιμοποιούν για κάποια άλλη δραστηριότητα (28,6%) και τέλος συζητάνε γύρω από αυτές (21,4%).

Στη Γερμανία το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι τις εκθέτουν (61,5%) και συνεχίζουν ότι τις χρησιμοποιούν για κάποια άλλη δραστηριότητα (23,1%) και τέλος με μικρότερο ποσοστό απαντούν ότι συζητάνε γύρω από αυτές (15,4%).

Οι δύο τελευταίες ερωτήσεις αφορούν την διακόσμηση της γωνιάς των εικαστικών καθώς και ποιοι διακοσμούν την αίθουσα του νηπιαγωγείου;

Πίνακας 41
Πως είναι διακοσμημένος ο χώρος γύρω από τι γωνιά των εικαστικών;
(ερώτηση 11)

Πως είναι διακοσμημένος ο χώρος γύρω από την γωνιά των Εικαστικών	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες F	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ζωγραφιές παιδιών	8	50	10	50
2. Κατασκευές παιδιών	4	25	5	25
3. Διάφορες κορδέλες – τούλια	-	-	4	20
4. Με έργα νηπιαγωγού	4	25	1	5

Σύμφωνα λοιπόν με τον πίνακα 41, ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς ν' απαντήσουν στο ερώτημα 11 (Η ερώτηση αυτή ήταν πολλαπλής επιλογής) , δηλαδή πως είναι διακοσμημένος ο χώρος γύρω από τη γωνιά των εικαστικών. Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που ρωτήθηκαν απάντησε με ζωγραφιές των παιδιών (50%) και συνεχίζουν με μικρότερο ποσοστό με κατασκευές παιδιών (25%) και με έργα της νηπιαγωγού (25%).

Στη Γερμανία όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι η γωνιά αποτελείται από ζωγραφιές των νηπιαγωγών (50%). Στη συνέχεια έχουμε με τις κατασκευές των παιδιών (25%) με διάφορες κορδέλες – τούλια κτλ. (20%) και τέλος με κάποια έργα της νηπιαγωγού (5%).

Η τελευταία ερώτηση(ερώτηση 12), της τρίτης κατηγορίας των ερωτηματολογίων Ελλάδας και Γερμανίας αναφέρεται με ποιους οι νηπιαγωγοί διακοσμούν την αίθουσά τους. Τα αποτελέσματα που λάβαμε σύμφωνα με τον πίνακα 42 είναι: Στην Ελλάδα ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών που ρωτήθηκε απάντησε ότι διακοσμεί την τάξη μόνη της (80%), έπειτα ακολουθούν η διακόσμηση της τάξης με τα παιδιά και με κάποια άλλη νηπιαγωγό (10%).

Στη Γερμανία οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν πολλαπλής επιλογής και αναφέρθηκαν σχεδόν όλες οι προτάσεις που τους είχαν δοθεί. Οπότε το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι η διακόσμηση της τάξης γίνεται κυρίως με τη βοήθεια των παιδιών (53,8%0 και συνεχίζουν με τη βοήθεια των γονέων (30,8%) και τέλος ένα μικρό ποσοστό αυτών ανέφερε και τη βοήθεια μιας άλλης νηπιαγωγού (15,4%).

Πίνακας 42
Με ποιόν διακοσμείτε την αίθουσα του νηπιαγωγείου σας;
(ερώτηση 12)

Προτεινόμενες προτάσεις	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Μόνη σας	8	80	-	-
2. Με τα παιδιά	1	10	7	53,8
3. Με τους γονείς	-	-	4	30,8
4. Με άλλη νηπιαγωγό	1	10	2	15,4

3.2.4. Υλικά που χρησιμοποιούμε στις εικαστικές δραστηριότητες

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρεται η τέταρτη και τελευταία κατηγορία των ερωτηματολογίων της Ελλάδας και της Γερμανίας. Με την κατηγορία αυτή δίνονται κάποια στοιχεία κατά πόσο χρησιμοποιούνται τα υλικά στο νηπιαγωγείο, σύμφωνα με μια λίστα υλικών που τους δόθηκε.

Σύμφωνα λοιπόν με την πρώτη ερώτηση (ερώτηση 1) αφορούσε τους παράγοντες εκείνους που χορηγούν τα υλικά στο νηπιαγωγείο. Ο πίνακας 43 μας δίνει τα εξής αποτελέσματα : στην Ελλάδα όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι οι γονείς (100%) είναι αυτοί που χορηγούν τα υλικά στο νηπιαγωγείο. Στη Γερμανία τα πράγματα μοιράζονται, το 50% των υλικών που χρειάζεται το νηπιαγωγείο το χορηγούν διάφοροι φορείς και το άλλο 50% συνεισφέρουν και οι γονείς.

Πίνακας 43
Ποιοι χορηγούν τα υλικά;
 (ερώτηση 1)

Προτεινόμενοι παράγοντες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Το δημόσιο	-	-	-	-
Οι γονείς	10	100	10	50
Άλλοι φορείς	-	-	10	50

Παρακάτω δίνονται τα υλικά που είναι προσιτά στα παιδιά (ερώτηση 4). Τις απαντήσεις που λάβαμε και από τις δύο χώρες ήταν θετικές.

Στη συνέχεια, στο ερώτημα 5 ζητήθηκε από τις νηπιαγωγούς να απαντήσουν που βρίσκονται αποθηκευμένα τα υλικά. Η ερώτηση αυτή ήταν πολλαπλής επιλογής. Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι τα υλικά τους βρίσκονται αποθηκευμένα σε ράφια και συρτάρια (37,5%) και τέλος σε ντουλάπια (25%). Στη Γερμανία, ένα μεγάλο ποσοστό απάντησε ότι τα υλικά τους βρίσκονται αποθηκευμένα σε ράφια (40%) και συνεχίζουν σε συρτάρια και κουτιά (25%), τέλος σε ντουλάπια (10%). [πίνακας 44].

Πίνακας 44
Που αποθηκεύονται τα υλικά;
 (ερώτηση 5)

Προτεινόμενοι αποθήκευσης χώροι	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. Ράφια	6	37,5	8	40
2. Συρτάρια	6	37,5	5	25
3. Ντουλάπια	4	25	2	10
4. Κουτιά	-	-	5	25

Έπειτα ρωτήσαμε αν τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα υλικά των εικαστικών κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες (ερώτηση 6). Σύμφωνα με τον πίνακα 45 λάβαμε τα εξής αποτελέσματα: Στην Ελλάδα οι απόψεις των νηπιαγωγών που ρωτήθηκαν είναι 50% θετικές και 50% αρνητικές. Στη Γερμανία οι απόψεις των νηπιαγωγών είναι διαφορετικές το 80% απάντησε θετικά και το 20% αρνητικά

Πίνακας 45
 Αν τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν τα υλικά των εικαστικών κατά τις
 ελεύθερες δραστηριότητες
 (ερώτηση 6)

Αν χρησιμοποιούν τα υλικά κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες	Ελλάδα		Γερμανία	
	Συχνότητες			
	Απόλυτες f	Σχετικές %	Απόλυτες f	Σχετικές %
1. ΝΑΙ	5	50	8	80
2. ΟΧΙ	5	50	2	20
Σύνολο	10	100	10	100

Σύμφωνα με τους παρακάτω πίνακες θελήσαμε να δούμε πόσο χρησιμοποιούν τα υλικά, που χωρίζονται σε πέντε κατηγορίες, στο νηπιαγωγείο όπου δουλεύουν (ερώτηση 2). Έτσι στον πίνακα 46 αναφέρουμε τα χαρτιά που χρησιμοποιούμε για κάποιες εικαστικές δραστηριότητες.

Πίνακας 46
 Τι είδη χαρτιών χρησιμοποιούν
 (ερώτηση 2)

Είδη χαρτιών	Ελλάδα						Γερμανία					
	Πολύ		Λίγο		Καθόλου		Πολύ		Λίγο		Καθόλου	
	Απολ. f	Σχετ. %	Απολ. f	Σχετ. %	Απολ. f	Σχετ. %	Απολ. f	Σχετ. %	Απολ. f	Σχετ. %	Απολ. f	Σχετ. %
1.Χαρτί μέτρου	4	40	6	60	-	-	6	60	4	40	-	-
2. Χαρτοπετσέτες	2	20	7	70	1	10	2	20	8	80	-	-
3. Χαρτόνια	9	90	1	10	-	-	10	100	-	-	-	-
4.Χαρτιά περιτυλίγματος	3	30	7	70	-	-	5	50	5	50	-	-
5. Εφημερίδες	3	30	6	60	1	10	9	90	1	10	-	-
6. Χασαπόχαρτο	-	-	2	20	8	80			3	30	7	70
7. Ζελατίνες	1	10	7	70	2	20	4	40	6	60	-	-
8. Αλουμινόχαρτο	-	-	4	40	6	60	2	20	7	70	1	10
9.Χαρτί ταπετσαρίας	-	-	-	-	10	100	-	-	2	20	8	80
10.Χαρτί φωτογραφίας	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-	10	100
11. Γκοφρέ	10	100	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-
12. Ριζόχαρτο	2	20	1	10	7	70	4	40	6	60	-	-
13.Χαρτί βελουτέ	10	100	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-
14. Κόλλες A4	10	100	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-

Πίνακας 47
Ποια χρώματα χρησιμοποιούν
(ερώτηση 2)

Χρώματα	Ελλάδα						Γερμανία					
	Πολύ		Λίγο		Καθόλου		Πολύ		Λίγο		Καθόλου	
	Συχνότητες						Συχνότητες					
	Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %	
1. Δακτυλομπογιές	8	80	2	20	-	-	10	100	-	-	-	-
2. Τέμπρες	7	70	2	20	1	10	10	100	-	-	-	-
3. Νερομπογιές	4	40	2	20	4	40	4	40	6	60	-	-
4. Ακρiliκά χρωμ.	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-	10	100
5. Πλαστικά χρωμ.	-	-	4	40	6	60	4	40	3	30	3	30
6. Κιμωλίες	-	-	6	60	4	40	2	20	6	60	2	20
7. Κάρβουνα	-	-	1	10	9	90			2	20	8	80
8. Κερομπογιές	8	80	2	20	-	-	10	100	-	-	-	-
9. Μαρκαδόροι	10	100			-	-	10	100	-	-	-	-
10. Λαδοπαστέλ	1	10	2	20	7	70	-	-	10	100	-	-

Πίνακας 48
Ποια υλικά χρησιμοποιούν για γλυπτική
(ερώτηση 2)

Υλικά για γλυπτική	Ελλάδα						Γερμανία					
	Πολύ		Λίγο		Καθόλου		Πολύ		Λίγο		Καθόλου	
	Συχνότητες						Συχνότητες					
	Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %	
1. Πηλό	2	20	5	50	3	30	10	100	-	-	-	-
2. Πλαστελίνη	10	100	-	-	-	-	10	100	-	-	-	-
3. Ζυμάρι	-	-	10	100	-	-	7	70	2	20	1	10
4. Αλουμινοχαρτο	-	-	4	40	6	60	1	10	3	30	6	60
5. Κερί	-	-	-	-	10	100	-	-	2	20	8	80
6. Σαπούνι	-	-	-	-	10	100	-	-			10	100
7. Φελιζόλ	-	-	5	50	5	50	-	-	4	40	6	60
8. Φρούτα-Ζαρζαβ.	2	20	2	20	6	60	9	90	1	10	-	-

Πίνακας 49
Ποια υφάσματα χρησιμοποιούν
(ερώτηση 2)

Υφάσματα	Ελλάδα						Γερμανία					
	Πολύ		Λίγο		Καθόλου		Πολύ		Λίγο		Καθόλου	
	Συχνότητες						Συχνότητες					
	Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %	
1. Λεία	3	30	4	40	3	30	2	20	5	50	3	30
2. Χοντρά	-	-	2	20	8	80	1	10	4	40	5	50
3. Άγρια	-	-	1	10	9	90	-	-	2	20	8	80
4. Μαλακά	1	10	3	30	6	60	2	20	3	30	5	50
5. Τραχιά	-	-	5	50	5	50	5	50	2	20	3	30
6. Μονόχρωμα	2	20	4	40	4	40	-	-	4	40	6	60
7. Εμπριμέ	4	40	2	20	4	40	7	70	2	20	1	10
8. Φόδρες	3	30	3	30	4	40	8	80	2	20	-	-

Πίνακας 50
Ποια άχρηστα υλικά χρησιμοποιούν
(ερώτηση 2)

Άχρηστα υλικά	Ελλάδα						Γερμανία					
	Πολύ		Λίγο		Καθόλου		Πολύ		Λίγο		Καθόλου	
	Συχνότητες						Συχνότητες					
	Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %		Απολ. Σχετ. f %	
1. Ξύλο	1	10	6	60	3	30	-	-	7	70	3	10
2. Φελιζόλ	2	20	4	40	4	40	4	40	3	30	3	30
3. Σύρματα	2	20	2	20	6	60	7	70	2	20	1	10
4. Πέτρες	-	-	2	20	8	80	3	30	4	40	3	30
5. Βότσαλα	1	10	5	50	4	40	4	40	4	40	2	20
6. Κουμπιά	6	60	3	30	1	10	10	100	-	-	-	-
7. Πριονίδι	-	-	4	40	6	60	-	-	3	30	7	70
8. Αυγοθήκες	-	-	4	40	6	60	9	90	1	10	-	-
9. Καπάκια	6	60	3	30	1	10	10	100	-	-	-	-
10. Πιατάκια	6	60	4	40	-	-	8	80	2	20	-	-
11. Μπουκάλια	4	40	4	40	2	20	6	60	4	40	-	-
12. Μανταλάκια	5	50	5	50	-	-	7	70	2	20	1	10

Σύμφωνα λοιπόν με τους τελευταίους πίνακες 45, 47, 48, 49, 50, γίνεται φανερό ποια υλικά έχουν ευρεία κατανάλωση στους χώρους του νηπιαγωγείου και στις δύο χώρες (Ελλάδα – Γερμανία)

4. Γενικά συμπεράσματα – Προτάσεις

4.1. Γενικά συμπεράσματα

Έχοντας ολοκληρώσει την παρουσίαση των δεδομένων μέσω της έρευνας σχετικά με την Εικαστική καλλιέργεια και μορφές έκφρασης των Εικαστικών δραστηριοτήτων στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας καταλήγουμε στα παρακάτω συμπεράσματα :

► Η εκπαίδευση των Νηπιαγωγών στις δύο χώρες.

Η πρώτη διαπίστωση που έγινε είναι ότι το επίπεδο διδασκαλίας ανάμεσα στις δύο χώρες είναι διαφορετικό. Πιο συγκεκριμένα: Στην Ελλάδα η εκπαίδευση των νηπιαγωγών είναι Πανεπιστημιακού επιπέδου, ενώ στη Γερμανία γίνεται σε Τεχνολογικές Σχολές. Ωστόσο, βασική διαφορά αποτελεί το γεγονός ότι στη Γερμανία η εκπαίδευση των νηπιαγωγών στηρίζεται κυρίως στην πρακτική άσκηση που διαρκεί ένα χρόνο σε νηπιαγωγεία, σε αντίθεση με την Ελλάδα που δίνεται έμφαση στη θεωρητική κατάρτιση των νηπιαγωγών.

Όσον αφορά την εικαστική αγωγή στην Ελλάδα σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η πλειοψηφία των νηπιαγωγών στην Ελλάδα έχει παρακολουθήσει σεμινάρια εικαστικών δραστηριοτήτων ενώ στη Γερμανία η εικαστική τους κατάρτιση εντάσσεται στις σχολές που φοιτούσαν. (Πίνακας 6). Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι και στην Ελλάδα η κατάρτιση της εικαστικής αγωγής εντάσσεται στα μαθήματα που διδάσκονται οι νηπιαγωγοί στο Πανεπιστήμιο ή στις σχολές νηπιαγωγών παλαιότερα, όμως για περισσότερη εξειδίκευση παρακολουθούν και πολλά σεμινάρια.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί συνεργάζονται με κάποιους ειδικούς στις εικαστικές δραστηριότητες που έχουν την ιδιότητα του ζωγράφου ή του γλύπτη (Πίνακες 8 και 9).

Μία ακόμη διαπίστωση αποτελεί και το γεγονός ότι οι νηπιαγωγοί και των δύο χωρών χρησιμοποιούν κάποια εποπτικά μέσα για την διεξαγωγή των εικαστικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα χρησιμοποιούν φωτογραφίες και λιγότερο κάποια άλλα μέσα. Στη Γερμανία οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν περισσότερο φωτογραφίες και slides και λιγότερο κάποια άλλα μέσα. (Πίνακας 10)

Επίσης μια διαπίστωση που έγινε και στις δύο χώρες είναι ότι τα εικαστικά βοηθούν σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων που εφαρμόζονται στο νηπιαγωγείο (πίνακας 12) και ιδιαίτερα στην αισθητική και κινητική ανάπτυξη.

Ακόμη από την έρευνα προέκυψε ότι οι εικαστικές τέχνες προσφέρουν στα νήπια, αγωγή, ψυχαγωγία, αυτοέκφραση, καλλιτεχνική έκφραση, και απόκτηση γνώσεων τα οποία υποστηρίχτηκαν θερμά και από τις δύο χώρες. (Πίνακας 14)

Μια ακόμη γενική διαπίστωση είναι ότι όλες οι εικαστικές δραστηριότητες, πηλοπλαστική κλπ. αρέσουν στα παιδιά και των δύο χωρών, εξίσου.

► Διαπιστώσεις για την σχέση των νηπίων με τις διάφορες εικαστικές τέχνες στα νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι τα παιδιά παρουσιάζουν ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιες εικαστικές δραστηριότητες. Και στις δύο χώρες στα νήπια αρέσει η ζωγραφική, οι κατασκευές και λιγότερο το κολλάζ και η γλυπτική. (Πίνακας 15)

Επίσης μία διαπίστωση που έγινε και στις δύο χώρες είναι ότι τα παιδιά εκφράζουν την επιθυμία να ασχοληθούν με τις εικαστικές δραστηριότητες μετά από επίδειξη και τη χρησιμότητα κάποιων υλικών. (Πίνακας 16)

Μία ακόμη γενική διαπίστωση είναι ότι τα νήπια και των δύο χωρών χρησιμοποιούν για την γλυπτική πλαστελίνη και λιγότερο πυλό. (Πίνακας 19)

Επίσης μία άλλη διαπίστωση αποτελεί το ότι και οι δύο χώρες κατασκευάζουν κούκλες κουκλοθεάτρου και οι κουκλοήρωες που κατασκευάζουν είναι συνήθως διάφορα ζώα. (Πίνακες 21 και 22)

Σύμφωνα με την έρευνα και οι δύο χώρες κατασκευάζουν με τα νήπια διάφορες μάσκες (Πίνακας 24). Που τις χρησιμοποιούν συνήθως τις Απόκριες ή για κάποιες άλλες θεατρικές τέχνες. (Πίνακας 26)

Επίσης από την έρευνα προκύπτει ότι ο χρόνος ενασχόλησης με τις εικαστικές τέχνες διαφέρει στις δύο χώρες καθώς στην Ελλάδα ο χρόνος είναι πιο περιορισμένος σε αντίθεση με την Γερμανία. Ο λόγος που γίνεται αυτό είναι για να επιτευχθούν και δραστηριότητες άλλων τομέων. (πίνακας 27)

Μία ακόμη διαπίστωση αποτελεί ότι όταν τα παιδιά εργάζονται σε ατομικό επίπεδο στις εικαστικές δραστηριότητες και στις δύο χώρες απάντησαν ότι τους αρέσει η ζωγραφική με ρευστά χρώματα. (Πίνακας 29)

Σε ομαδικό επίπεδο τα παιδιά προτιμούν τη ζωγραφική με ρευστά χρώματα και επίσης κάποιες κατασκευές που αφορούν μία θεατρική δράση. (Πίνακας 30)

Επίσης σύμφωνα με την έρευνα διαπιστώθηκε κάποιες εικαστικές δραστηριότητες εξελίσσονται σε περισσότερο από μία μέρα, το οποίο το υποστήριξαν θερμά και οι δύο χώρες.

Η δραματοποίηση και οι κατασκευές κούκλων για κουκλοθέατρο είναι αυτές που χρειάζονται περισσότερο χρόνο για τη δημιουργία τους. (Πίνακες 31 και 32)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τα παιδιά στις εικαστικές δραστηριότητες δεν αξιολογούνται από τις νηπιαγωγούς και των δύο χωρών αλλά αντίθετα συμφωνούν ότι η επιβράβευση πρέπει να γίνεται σε λεκτικό επίπεδο. (πίνακες 33 και 34).

Όσον αφορά την επιβράβευση των νηπίων στις εικαστικές δραστηριότητες και οι δύο χώρες συμφώνησαν ότι γίνεται σε λεκτικό επίπεδο για την ενθάρρυνση των νηπίων για παραπέρα ενασχολήσεις του με τις εικαστικές τέχνες. (Πίνακας 34)

►Ο χώρος των Εικαστικών Τεχνών.

Στο χώρο των εικαστικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει ότι στην Ελλάδα η γωνιά των εικαστικών παρουσιάζει αρκετές ελλείψεις όσον αφορά τον εξοπλισμό της. Στη Γερμανία το φαινόμενο αυτό δεν είναι τόσο έντονο.

Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν κάποιοι φορείς που να χρηματοδοτούν τα νηπιαγωγεία και να φροντίζουν να υπάρχουν τα απαραίτητα υλικά για την διεξαγωγή της Αγωγής του παιδιού στους χώρους της προσχολικής εκπαίδευσης. Όμως το αντίθετο συμβαίνει στα νηπιαγωγεία της Γερμανίας.

Επίσης μία ακόμη διαπίστωση είναι ότι τα έργα των παιδιών αποθηκεύονται σε ντοσιέ, το οποίο το έχουν υποστηρίξει και οι δύο χώρες και έπειτα τα κρεμάνε σε τοίχους ή τα παίρνουν στο σπίτι τους ή τα συγκεντρώνουν σε μία αποθήκη. (Πίνακας 39)

Μια ακόμη διαπίστωση αποτελεί και η διακόσμηση του χώρου των νηπιαγωγείων όπου στις δύο χώρες παρατηρούνται μεγάλες διαφορές. Στην

Ελλάδα η διακόσμηση της τάξης του νηπιαγωγείου γίνεται αποκλειστικά από τις νηπιαγωγούς, ενώ στη Γερμανία με τη βοήθεια των παιδιών. (πίνακας 42).

►Υλικά των Εικαστικών Δραστηριοτήτων στην Ελλάδα και στην Γερμανία.

Στην τελευταία κατηγορία των ερωτηματολογίων η οποία αναφέρεται στα υλικά των εικαστικών τεχνών διαπιστώνεται ότι οι χορηγοί των υλικών στην Ελλάδα, είναι οι γονείς, ενώ στη Γερμανία συνεισφέρουν και οι γονείς καθώς και ο φορέας στον οποίο υπάγεται το νηπιαγωγείο. (πίνακας 43).

Επίσης μία διαπίστωση που έγινε μέσω της έρευνας είναι ότι στην Ελλάδα δεν είναι ξεκάθαρο αν μπορούν τα παιδιά να χρησιμοποιούν τα υλικά των Εικαστικών κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες. Στην Γερμανία όμως οι περισσότεροι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν ελεύθερα τα υλικά των εικαστικών τεχνών. (Πίνακας 45).

4.2. Προτάσεις για την εικαστική καλλιέργεια των παιδιών της προσχολικής ηλικίας.

Για την καλύτερη διεξαγωγή των εικαστικών δραστηριοτήτων κρίνεται αναγκαίο, η νηπιαγωγός να λάβει υπόψην της την αυτοεξυπηρέτηση των νηπίων, καθώς και την ανάγκη για έκφραση και δημιουργικότητα.

Επίσης η νηπιαγωγός (είναι καλό) να γνωρίζει τις εκφραστικές και καλλιτεχνικές δυνατότητες κάθε νηπίου, τόσο σε ατομικό, όσο και ομαδικό επίπεδο.

Η εκπαίδευση των νηπιαγωγών δεν πρέπει να στηρίζεται μόνο σε θεωρητικό ή μόνο σε πρακτικό επίπεδο, αλλά να είναι κατανοημένη έτσι ώστε να ευνοεί εξίσου και τις δύο πλευρές.

Ο χρόνος ενασχόλησης των νηπίων με τις εικαστικές δραστηριότητες πρέπει να είναι έτσι κατανοημένος ώστε να βοηθάει την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης προσπάθειας του παιδιού.

Επίσης, η στάση της νηπιαγωγού απέναντι στις δημιουργίες των νηπίων πρέπει να έχει υποβοηθητικό χαρακτήρα. Δηλαδή, ο παιδαγωγός πρέπει να μην παρεμβαίνει στην εκφραστική διάθεση των παιδιών, για να την «ωραιοποιήσει», αλλά να ενθαρρύνει τον αυθορμητισμό τους, την πρωτοτυπία και την γνησιότητα της έκφρασής τους.

Θεωρείται ακόμη αναγκαίο να βρίσκονται στη διαθεσιμότητα των παιδιών πολλά και κατάλληλα υλικά για την επιτυχή διεξαγωγή των εικαστικών δραστηριοτήτων.

Η οργάνωση της εικαστικής γωνιάς πρέπει να είναι έτσι διαμορφωμένη ώστε να κεντρίζει το ενδιαφέρον του παιδιού και να εξυπηρετεί παράλληλα την καλύτερη δυνατή εικαστική – καλλιτεχνική έκφρασή του.

Συνοψίζοντας, η διακόσμηση, η σωστή οργάνωση της εικαστικής γωνιάς καθώς και το πλούσιο και εντυπωσιακό υλικό συνεισφέρουν ουσιαστικά στην εικαστική ανάπτυξη του παιδιού.

Στο παράρτημα (3) υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό υλικό βασισμένο στις εικαστικές γωνιές των Ελληνικών και Γερμανικών νηπιαγωγείων που επισκεφτήκαμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α΄ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. **ALBERT, REBLE**, Ιστορία της Παιδαγωγικής, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1996
2. **ANWEILER**, Εκπαιδευτικά συστήματα στην Ευρώπη, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1987
3. **ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ Η.**, Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, τεύχη α΄ και β΄, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, 1983
4. **ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ Η.**, Σκέψεις γύρω από τη διακόσμηση της αίθουσας του νηπιαγωγείου, Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, τόμος 1^{ος}, εκδ. Δίπτυχο
5. **ΓΕΡΜΑΝΟΣ Δ.**, Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1998
6. **ΓΕΩΡΓΟΥΣΗΣ Π.**, Στατιστική Εφαρμοσμένη στις επιστήμες της συμπεριφοράς, τόμος Α΄, Αθήνα, 1995
7. **ΓΚΛΥΝ ΤΟΜΑΣ – ΑΝΖΕΛ ΣΙΛΚ**, Η ψυχολογία του παιδικού σχεδίου, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1997
8. **GLOTON,R.**, Η τέχνη στο σχολείο, εκδ. Νικοδήμος, Αθήνα
9. **ΔΑΡΑΚΗ Π.**, Η Αισθητική Αγωγή του Παιδιού, εκδ. Αντιπαράλληλα, Αθήνα
10. **ΚΑΚΑΝΑ Δ.-Μ.**, Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στην Προσχολική Αγωγή, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1994
11. **ΚΑΛΟΥΡΗ – ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Ο.**, Αισθητική Αγωγή του παιδιού, εκδ. Δίπτυχο, 1985
12. **ΚΑΨΑΛΗΣ Α.Γ.**, Παιδαγωγική Ψυχολογία, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1995
13. **ΚΙΤΣΑΡΑΣ Δ.Γ.**, Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1991
14. **ΚΙΤΣΑΡΑΣ Δ.Γ.**, Προσχολική Παιδαγωγική, Αθήνα, 1997
15. **ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ Ε & Ομάδα Εργασίας**, Μορφές και τρόποι εργασίας στο Νηπιαγωγείο, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1998
16. **ΚΟΦΦΑΣ Α.**, Δραστηριότητες Αισθητικής Αγωγής στο Νηπιαγωγείο, Αθήνα, 1989
17. **ΚΟΦΦΑΣ Α.**, Γενική Διδακτική Μεθοδολογία, Ρέθυμνο, 1994

18. **ΚΟΦΦΑΣ Α.**, - ΜΕΤΟΧΙΑΝΑΚΗΣ Η., Βασικά προβλήματα προσχολικής αγωγής, Ρέθυμνο, 1994
19. **ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ – ΒΑΛΗΝΑΚΗ,Π.** Νηπιαγωγική, τόμος 3^{ος} , εκδ. Βλάσση. Αθήνα, 1977
20. **ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α.**, Ζωγραφική – Γλυπτική – Χαρακτική, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1993
21. **ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α.**, Κατασκευές για : Κολάζ – Θέατρο – Αρχιτεκτονική, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1995
22. **ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α.**, Αρχή του Σχεδίου & Μέσα έκφρασης, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1995
23. **ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α.**, Εικαστικές τέχνες – Υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών. Μια προσέγγιση στο χώρο του Νηπιαγωγείου – Κατασκευές από χαρτιά και χαρτόνια, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Ι, εκδ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 2000
24. **ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Α.**, Εικαστικές τέχνες – Υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών – Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίησή τους, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις ΙΙ, εκδ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 2000
25. **ΜΠΟΝΩΤΗ Φ.**, Παιδικό παιχνίδι, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, εκδ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 1995
26. **ΜΠΟΝΩΤΗ Φ.**, Ψυχολογία του Παιδικού Σχεδίου, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, εκδ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 1998
27. **ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Ρ.**, Οργάνωση και Διαμόρφωση του χώρου στο Νηπιαγωγείο, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1998
28. **ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι.**, Στοιχεία Περιγραφικής και Επαγωγικής Στατιστικής, Αθήνα, 1984
29. **ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι.**, Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας, τόμος 1^{ος}, Αθήνα, 1993
30. **ΠΟΡΠΟΔΑΣ Δ.Κ.**, Γνωστική Ψυχολογία, τόμος 2^{ος}, Αθήνα, 1996
31. **ROBERT GLOTON**, Η τέχνη στο σχολείο, εκδ. Νικοδήμος, Αθήνα
32. **ΣΙΒΡΟΠΟΥΛΟΥ Ρ.**, Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου (νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού, εκδ. Πατάκη, 1997
33. **ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ.**, Αισθητική Καλλιέργεια και Μορφές Έκφρασης των Νηπίων, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1998

34. **ΤΖΩΡΤΖΗ Α.**, Η αγωγή της Φαντασίας στο νηπιαγωγείο – Πρακτική Προσέγγιση, εκδ. Σπουδή, Αθήνα, 1996
35. **ΤΣΙΑΝΤΖΗ Μ.**, Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1997
36. **ΤΣΙΑΝΤΖΗ Μ.**, Αγωγή της προσχολικής Ηλικίας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1998
37. **ΥΔΡΙΑ**, τόμος 9^{ος}, εγκυκλοπαίδεια
38. **ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**, Βιβλίο Δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα, 1994

Β' ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. **BAREIS A:** Vom Kritzeln zum Zeichnen und Malen. Bildnerisches Gestalten im Vorschulalter mit einem Arbeitsbericht aus dem Kindergarten. Verlag Ludwig Auer Donauwörth F. Auflage 1986
2. **BAYERISCHES KINDERGARTENGESETZ (BayKig),** Textausgabe mit Rechts – und Verwaltungsvorschriften, und Sachverzeichnis, 17 Auflage, Verlag J. Maiss, München
3. **DOLLASE R.:** Handbuch der Früh – und Vorschulpädagogik Band 2, Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf 1978
4. **FRIEDRICH H:** Auf Kinder hören – mit Kindern reden Gespräche und Spiele im Kindergarten, Herder Freiburg – Basel, Wien 1986
5. **GUSTORFF G:** Die Methode Freispiel im Kindergarten, Verlag Adolf Bonz, Fellbach – Oeffingen 1984
6. **HIRSCHBERGER J:** Geschichte der Philosophie Neuzeit und Gegenwart, 9 Auflage, Verlag Herder, Freiburg – Basel – Wien 1976
7. **JANN HAWORTH,** Basteln für Kinder Ideen, Tips und Anregungen, Verlag Xenos
8. **KRACKER M:** Quellen zur Geschichte der Vorschulerziehung, Leipzig, Volk und Wissen 1974
9. **MONTESORI M:** Die Selbsterziehung des Kindes. Die Lebensschule, Heft 12, Berlin 1923
10. **SCHNEIDER C:** Gestalterische Möglichkeiten – Malen in: Handbuch für die Praxis in drei Bänden "Der Kindergarten" Band 3 (Didaktik des Kindergartens) Freiburg 1988
11. **SCHWERTFEGER, K.:** Bildende Kunst und Schule, Hannover, 1954
12. **WEBER, G.:** Kunsterziehung gestern, heute, morgen auch. Ravensburg 1964

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί είναι μέρος της διαδικασίας μιας έρευνας, στα πλαίσια της επιστημονικής και καλλιτεχνικής κατάρτισης στο αντικείμενο της "Εικαστικής Αγωγής στο Νηπιαγωγείο" στο Π.Θ του Π.Τ.Ν. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας – ερωτηματολογίου θα μας βοηθήσουν όλους για μια καλύτερη εικόνα πάνω στο αντικείμενο της εικαστικής αγωγής. Παρακαλώ να απαντήσετε στο παρακάτω ερωτηματολόγιο.

Πληροφορίες για το Νηπιαγωγείο

ΟΝΟΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ:.....
ΤΥΠΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ:.....
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ:.....
ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΩΝ:..... **ΝΗΠΙΑ:**..... **ΠΡΟΝΗΠΙΑ:**.....
ΤΗΛΕΦΩΝΟ:.....
ΟΝΟΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ:.....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:.....

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

1. Εργάζεστε;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2. Αν ΝΑΙ, που εργάζεστε;

- Σε ιδιωτικό νηπιαγωγείο
- Σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό
- Σε δημόσιο νηπιαγωγείο
- Σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό

3. Σπουδές που έχετε κάνει;

- Σχολή νηπιαγωγών
- Παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών
- Μετεκπαίδευση – Εξομοίωση
- Άλλο.....

4. Πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχετε;.....

5. Έχετε διδαχθεί εικαστικά;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ που τα έχετε διδαχθεί;

- Στο πανεπιστήμιο
- Κατά την εξομοίωση
- Σε σεμινάριο
- Άλλο.....

β) Σας βοήθησαν στη δουλειά σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

6. Στο νηπιαγωγείο σας, συνεργάζεστε με κάποιον ειδικό σε θέματα εικαστικών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

7. Αν ΝΑΙ, τι εξειδίκευση έχει;

.....

8. Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε κατά την διεξαγωγή εικαστικής δραστηριότητας;

- Slides
- Τηλεόραση
- Video
- Φωτογραφίες
- Ηλεκτρονικούς υπολογιστές
- Άλλο

9. Ποιες άλλες επιστημονικές περιοχές υποβοηθούν κατά την γνώμη σας τους στόχους της Εικαστικής Αγωγής;

- Κινητικές
- Γλωσσικές
- Γνωστικές
- Κοινωνικές
- Ηθικές – Συναισθηματικές
- Άλλο

10. Σε ποιους τομείς ανάπτυξης πιστεύετε ότι μπορούν να βοηθήσουν περισσότερο τα Εικαστικά;

- Αισθητική ανάπτυξη
- Γλωσσική ανάπτυξη
- Γνωστική ανάπτυξη
- Κοινωνικοποίηση
- Ηθικό – συναισθηματική καλλιέργεια
- Κινητική ανάπτυξη

11. Πιστεύετε ότι τα Εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής των νηπίων;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12. Αν ΝΑΙ, γιατί;

- Εμπυχώνουν το παιδί
- Το διασκεδάζουν
- Είναι ένας άλλος τρόπος αυτοέκφρασης
- Βοηθούν στην καλύτερη επικοινωνία νηπίου και νηπιαγωγού
- Βοηθούν στη διάγνωση προβληματικών καταστάσεων

13. Τι πιστεύετε ότι κυρίως προσφέρουν τα Εικαστικά (ζωγραφική, πλαστική, κ.τ.λ.) στα νήπια;

- Αγωγή
- Ψυχαγωγία
- Αυτοέκφραση
- Καλλιτεχνική έκφραση
- Απόκτηση γνώσεων
- Άλλο

Β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Με ποιες ηλικίες παιδιών εργάζεστε στο νηπιαγωγείο σας;

- Τρία έως τέσσερα (3 – 4)
- Τέσσερα έως πέντε (4 – 5)
- Πέντε έως έξι (5 – 6)

2. Κατά την γνώμη σας ποιες Εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν περισσότερο στα νήπια;

- Ζωγραφική
- Χαρακτική – Τύπωμα
- Γλυπτική
- Κολάζ
- Κατασκευές

3. Πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα Εικαστικά;

- Μετά από μια αφήγηση ενός παραμυθιού
- Μετά από την επίδειξη κάποιας κατασκευής
- Μετά από επίδειξη και χρησιμότητα κάποιων υλικών
- Άλλο

4. Στα παιδιά αρέσουν τα ρευστά χρώματα (δακτυλομπογιές, τέμπρες, ακρυλικά χρώματα, πλαστικά χρώματα);

ΝΑΙ

ΟΧΙ

5. Με ποια σειρά θα βάζατε τα υλικά και μέσα , προτίμησης των παιδιών;

(Αριθμήστε από το 1 έως το 5)

- Ρευστά χρώματα
- Ξυλομπογιές – Μολύβια
- Κηρομπογιές
- Μαρκαδόρους
- Κιμωλίες – Κάρβουνα
- Άλλο

6. Σε τι επιφάνειες ζωγραφίζουν τα παιδιά;

- Μεγάλες 100cm x 200cm
- Μεσαίες 50cm x 50cm
- Μικρές 20cm x 30cm

7. Τους αρέσει η χαρακτική – τύπωμα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. Στα νήπια, αρέσει περισσότερο να κάνουν γλυπτική με:

- Πηλό
- Ζυμάρι
- Πλαστελίνη
- Χαρτοπολτό
- Γύψο

9. Στα νήπια αρέσει το κολλάζ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Αν ΝΑΙ, τους αρέσει:

- Το επίπεδο κολλάζ
- Το ανάγλυφο κολλάζ με χαρτιά ή διαφάνειες
- Το κολλάζ με όγκο (Μεγάλα κουτιά , μπουκάλια κ.τ.λ)

11. Αρέσει στα νήπια να κατασκευάζουν με άχρηστα υλικά;

ΝΑΙ ΟΧΙ

12. Αν ΟΧΙ, γιατί:

.....

13. Κατασκευάζετε με τα νήπια κούκλες;

ΝΑΙ ΟΧΙ

14. Αν ΝΑΙ, τι κουκλοθήρες κατασκευάζετε;

- Έντομα
- Ζώα
- Πουλιά
- Ανθρώπους
- Άψυχα αντικείμενα
- Φανταστικά πρόσωπα
- Άλλο

15. Ζωντανεύετε τις κούκλες μετά την κατασκευή;

ΝΑΙ ΟΧΙ

16. Αν ΝΑΙ, παίζετε:

- Αυτοσχέδιους ρόλους
- Υπάρχει συγκεκριμένο σενάριο
- Άλλο.....

17. Κατασκευάζετε με τα νήπια μάσκες;

ΝΑΙ ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ, πόσο συχνά;

- Πολύ συχνά
 Σπάνια

β) Ζωντανεύουν τα νήπια τις μάσκες μετά την κατασκευή τους;

ΝΑΙ ΟΧΙ

γ) Σε ποιες άλλες δραστηριότητες χρησιμοποιείτε μάσκες;

- i)
 ii)
 iii)

18. Υπάρχει περιορισμός στο χρόνο ενασχόλησης με τις Εικαστικές δραστηριότητες;

ΝΑΙ ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ, για ποιο λόγο περιορίζετε το χρόνο; Τι θέλετε να πετύχετε με αυτό;

- Ο χρόνος είναι αρκετός για αυτή την δραστηριότητα
 Για να ασχοληθείτε με άλλες δραστηριότητες
 Κάτι άλλο:

β) Αν ΟΧΙ, γιατί;

.....

19. Υπάρχουν παιδιά που απέχουν από τις Εικαστικές δραστηριότητες;

ΝΑΙ ΟΧΙ

20. Αν ΝΑΙ, ποιος κατά την γνώμη σας είναι ο λόγος;

.....

21. Τα παιδιά προτιμούν να εργάζονται στα εικαστικά:

- Ατομικά Ομαδικά

22. Όταν τα παιδιά εργάζονται ατομικά ποιες δραστηριότητες τους αρέσουν κατά την γνώμη σας περισσότερο;

- Ζωγραφική με μαρκαδόρους
 Ζωγραφική με ρευστά χρώματα
 Τύπωμα
 Κολλάζ
 Πυλό
 Κατασκευές
 Κατασκευές κούκλας κουκλοθέατρου
 Κατασκευές για την διεξαγωγή κάποιας θεατρικής τέχνης

23. Όταν τα παιδιά εργάζονται ομαδικά ποιες δραστηριότητες τους αρέσουν κατά την γνώμη σας περισσότερο;

- Ζωγραφική με μαρκαδόρους
- Ζωγραφική με ρευστά χρώματα
- Τύπωμα
- Κολλάζ
- Κατασκευές
- Κατασκευές κούκλας κουκλοθέατρου
- Κατασκευές για την διεξαγωγή κάποιας θεατρικής τέχνης

24. Υπάρχουν δραστηριότητες που εξελίσσονται σε περισσότερο από μία ημέρες;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

25. Αν ΝΑΙ, αναφέρετε δύο από αυτές:

- i).....
- ii).....

26. Τα παιδιά αξιολογούνται μετά από κάποιες δραστηριότητες;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

27. Αν ΝΑΙ, πως;

.....

.....

28. Όταν τελειώσει η εργασία το παιδί επιβραβεύετε;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

29. Αν ΝΑΙ, με ποιο τρόπο γίνεται αυτό; (Παρακαλώ περιγράψτε).

.....

.....

30. Πόσο συχνά ασχολούνται τα νήπια με Εικαστικές δραστηριότητες;

- Καθημερινά
- Πολύ συχνά
- Σπάνια

Γ. ΧΩΡΟΣ

1. Υπάρχει μόνιμη γωνιά Εικαστικών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2. Αν ΝΑΙ, πως είναι διαμορφωμένη;

.....

3. Από τι αποτελείτε η γωνιά των Εικαστικών;

- Ράφια
- Αποθήκη
- Κουτιά
- Νεροχύτη
- Τραπέζια
- Ποδιές πλαστικές
- Καλάθια σκουπιδιών
- Ταμπλό
- Εργαλεία (ψαλίδια, πινέλα, κ.τ.λ)
- Ποικίλο υλικό για ζωγραφική και κατασκευές

4. Διαθέτει φωτισμό η γωνιά των Εικαστικών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

5. Θεωρείτε τον φωτισμό επαρκή;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ, με ποια μέσα φωτίζετε;

.....

β) Αν ΟΧΙ γιατί;

.....

6. Τι σχήμα έχει το τραπέζι(-ία)

- Κυκλικό
- Ωώδες
- Τετράγωνο
- ορθογώνιο
- Παραλληλόγραμμο

7. Υπάρχουν στην αίθουσα ταμπλό για να κρεμάνε τα νήπια τα έργα τους;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. Αν ΝΑΙ, που βρίσκετε;

- Σε ένα συγκεκριμένο χώρο
- Σε όλη την τάξη

9. Που αποθηκεύουν τα νήπια τα έργα τους;

- Σε ντοσιέ
- Τα κρεμάνε στους τοίχους
- Τα παίρνουν σπίτι τους
- Τα αποθηκεύουν σε ένα ξεχωριστό μέρος (αποθήκη)
- Τα εκθέτουν

10. Πως είναι διακοσμημένος ο χώρος γύρω από τη γωνιά των Εικαστικών;

- Με ζωγραφιές των παιδιών
- Με κατασκευές των παιδιών
- Με διάφορες κορδέλες – τούλια κ.τ.λ.
- Με δικά σας έργα
- Μόνη

11. Με ποιον διακοσμείτε την αίθουσα του νηπιαγωγείου σας;

- Με τα παιδιά
- Με τους γονείς
- Με κάποια άλλη νηπιαγωγό
- Με δικά σας έργα
- Άλλο

12. Μετά τις κατασκευές , τι ακολουθεί;

- Τις εκθέτουν
- Συζητάμε γύρω από αυτές
- Τις χρησιμοποιούν για κάποια άλλη δραστηριότητα
- Άλλο:

Δ. ΥΛΙΚΑ

1. Ποιοι χορηγούν τα υλικά;

- Το δημόσιο
 Οι γονείς
 Άλλοι φορείς:.....

2. Ποια από τα παρακάτω υλικά χρησιμοποιείτε στις Εικαστικές τέχνες;

<u>ΧΑΡΤΙΑ</u>			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Χαρτί του μέτρου			
• Χαρτοπετσέτες			
• Χαρτόνια σε διάφορα χρώματα			
• Χαρτιά περιτυλίγματος δώρων			
• Εφημερίδες			
• Χασαπόχαρτο			
• Ζελατίνες			
• Αλουμινόχαρτο			
• Χαρτί ταπετσαρίας			
• Χαρτί φωτογραφίας			
• Γκοφρέ			
• Ριζόχαρτο			
• Χαρτί βελουτέ			
• κόλλες Α ₄			

<u>Χρώματα</u>			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Δακτυλομπογιές			
• Τέμπερες			
• Νερομπογιές			
• Ακρiliκά χρώματα			
• Πλαστικά χρώματα			
• Κιμωλίες			
• Κάρβουνα			
• Κερομπογιές			
• Μαγκαδόρους			
• Λαδόπαστες			

<u>Γλυπτική</u>			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Πηλό			
• Πλαστελίνη			
• Ζυμάρι			
• Αλουμινόχαρτο			
• Κερί			
• Σαπούνι			
• Φελιζόλ			
• Φρούτα – Ζαρζαβατικά			

Υφάσματα			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Λεία (βαμβακερά – σατέν)			
• Χοντρά (κοτλέ)			
• Άγρια (τουϊντ)			
• Μαλακά (βελούδα)			
• Τραχιά (λινάτσα – τσουβάλι)			
• Μονόχρωμα			
• Εμπριμέ			
• Φόδρες			

Άχρηστα υλικά			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Ξύλο			
• Φελιζόλ			
• Σύρμα			
• Πέτρες			
• Βότσαλα			
• Κουμπιά			
• Πριονίδια			
• Αυγοθήκες			
• Καπάκια διάφορα			
• Πιατάκια (χάρτινα – αλουμινένια)			
• Μπουκάλια (πλαστικά – γυάλινα)			
• Μανταλάκια			

4. Τα υλικά (χρώματα, χαρτιά, υφάσματα, κ.τ.λ.) είναι προσιτά στα παιδιά;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

5. Τα υλικά βρίσκονται αποθηκευμένα σε:

- Ράφια
- Συρτάρια
- Ντουλάπια
- Κουτιά

6. Τα νήπια μπορούν να χρησιμοποιούν τα υλικά των Εικαστικών κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

TRAGEBOGEN AN ERZIEHER – PADAGOGEN

Mein Name ist Konstantaki Polixeni und absolviere meine Diplomarbeit an der Universität Thessaliens in Volos (Griechenland). Mein Fachgebiet ist Vorschul - Erzieherin. Das Thema meiner Diplomarbeit beruht sich auf «Kunst - Erziehung Im Vorschulen».

Bitte beantworten Sie folgende Fragen :

Name des Kindergartens :.....

Typ des Kindergartens :.....

Kategorie :.....

Zahl der Kindern :.....

Telefon :.....

Name, Vorname des Erziehers:.....

Datum :.....

FUR DEN ERZIEHER

1. Arbeiten Sie ?

Ja Nein

2. Wen Ja, wo arbeiten Sie ?

- Im privaten Kindergarten
- Im privaten Horten
- Im offentliches Kindergarten
- Im offentliches Horten

3. Wo haben Sie studiert

- Fachschule
- Universitat
- Weiterbildung
- Etwas anderes

4. Wie lange daverte Ihre Berufsausbildung ?

.....

5. Haben Sie Kunsterziehung als Fach gehabt?

Ja Nein

a) Wenn Ja, wo haben Sie das gelernd ?

- Universitat
- Fachschule
- Seminare
- Etwas anderes

b) Hatten ihnen geholfen ?

Ja Nein

6. In ihrem Kindergarten, Kommt jemand anderes, fur kunsterziehung ?

Ja Nein

7. Wenn, Ja, welche Kantnisse hat er ?

.....

8. Welche der folgende mittel benutzen Sie an ihre Arbeit ?

- Slides
- T.V.
- Video
- Fotos
- Computer
- Etwas anderes

9. Welche der folgende Fachkenntnisse helfen Ihnen für die Richtung und Ziele der ästhetische - Erziehung ?

- Bewegung
- Sprache
- Kenntnisse - Wissens
- Gesellschaftliche
- Morale - Sentimentalische
- Etwas anderes

10. In welche der folgenden Erziehungsgebiete könne die Kunsterziehung mehr Helfen ?

- Ästhetische Erziehung
- Spracherziehung
- Kenntnis – Erziehung
- Sozialerziehung
- Religiöse Erziehung
- Elementare Kommunikation - und Kreativitätserziehung

11. Nach ihrer Meinung kann die Kunst ein Teil der Erziehung für die Vorschulkinder sein ?

Ja Nein

12. Wenn Ja, warum ?

- Beleben das Kind
- Unterhalten - Vergnügen das Kind
- Eine andere Art sich auszudrücken
- Helfen für den besseren Umgang Kind - Erzieher
- Helfen zu Erkennung problematischer Situationen

13. Was glauben Sie kann die Kunst (Malen, Basteln, u.a.) den Kindern anbieten ?

- Erziehung
- Unterhaltung
- Ausdruckfähigkeit
- Künstlerischen Ausdruck
- Erwerbungskenntnisse

B ELEMENTE FÜR DEN ERZIEHUNGSVERFAHREN

1. **Mit welchen Altersgruppen der Kinder arbeiten Sie ?**
 - 3-4 Jahre alt
 - 4-5 Jahre alt
 - 5-6 Jahre alt

2. **Nach ihrer Meinung welche Tätigkeiten mögen die Kinder, bei der Kunsterziehung ?**
 - Mahlen (Filzstifte, Wasserfarben)
 - Bildhauerkunst
 - Mit Ton Basteln
 - Kolage
 - Herstellungen

3. **Wann drücken die Kinder den Wunsch aus, sich mit künstlerischen Tätigkeiten zu beschäftigen ?**
 - Nach Vorlesung einer Geschichte oder Gedicht.
 - Nach Vorführung einer Herstellung
 - Nach Vorführung verschiedener Materialien
 - Etwas anderes

4. **Gefällt es den Kindern die flüssigen Farben (Fingerfarben, Tempera u.a.) ?**
 Ja Nein

5. **Nach welcher Reihenfolge wählen die Kinder, die folgenden Mahlmittelien?
 (Bitte Nummerieren Sie von 1-6)**
 - Wasserlösliche Farben (Abtonfarben)
 - Bleistifte und Farbstifte
 - Wachsfarben
 - Filzstifte
 - Kreiden und Kohlen
 - Etwas anderes

6. **In welchen Oberflächen mahlen die Kinder ?**
 - Gross 100 cm X 200 cm
 - Mittel 50 cm. X 50 cm
 - Klein 20 cm X 30 cm

7. **Gefällt es den Kindern das Drucken der Farben mit verschiedenen Sachen (z.B. Kartoffeln)?**
 Ja Nein

8. Gefahrt es dem Kindern die Bildhauerkunst mit :

- Ton
- Satzteig
- Knetmassen
- Papierbrei
- Gips

9. Gefahltes dem Kindern das Kolage ?

Ja Nein

10. Wenn Ja, gefahrt ihnen das :

- Flache Kolage mit Zeitungsstucke
- Kolage Relief (mit verschiedenen alten Sachen)
- Kolage mit viel Rauminhalt (mit groBen Schachteln, Flaschen u.a.)

11. Gefahrt es dem Kindern zu Basteln mit altem Material ?

Ja Nein

12. Wenn Nein, warum ?

.....

13. Basteln Sie mit dem Kinder Puppen fur Puppenspiele ?

Ja Nein

14. Wenn Ja, welche Puppen Basteln Sie ?

- Kerbtiere
- Tiere
- Vögele
- Menschen
- Entseelte Gegenstande
- Phantastische Gestalten
- Etwas anderes

15. Nach das Basteln der Puppen, beleben Sie die Puppe ?

Ja Nein

16. Wenn Ja, was spielen Sie ?

- Improvisierte rolen
- Bestimmte spiele
- Etwas anderes

17. Basteln Sie mit dem Kindern Masken ?

Ja Nein

a) Wenn Ja, wie häufig ?

sehr häufig

selten

b) Nach das Basteln, beleben die Kindern die Masken ?

Ja Nein

In welche anderen Tätigkeiten benutzen Sie die Masken ?

i)

ii)

iii)

18. Gibt es Einschränkungen in der Zeit für die Beschäftigung der Kinder mit der Kunst ?

Ja Nein

a) Wenn Ja, welche Grund gibt es ?

Das ihr mit eine andere Tätigkeit beschäftigen

Die Zeit reicht für die Tätigkeiten aus

Etwas anderes

b) Wenn Nein, warum ?

.....

.....

19. Gibt es Kinder die nicht mit der Kunst beschäftigen ?

Ja Nein

20. Wenn Ja, welche grund gibt es ?

.....

.....

21. Wie mögen die Kinder arbeiten bei Tätigkeiten des Mahlen und Bastelns ?

Individuell

In Gruppen

22. Wenn die Kinder Individuell arbeiten, welche von den folgenden Tätigkeiten mögen sie ?

Mahlen mit Filzstiften

Mahlen mit Flüssigen Farben

Drucken

Kolage

Ton und Knetmassen

Herstellungen

Puppen Herstellen für Puppentheater

Masken Herstellen für Theaterspiele

23. **Wenn die Kinder im Gruppen arbeiten, welche von den folgenden Tätigkeiten mögen sie ?**

- Mahlen mit Filzstiften
- Mahlen mit Flüssigen Farben
- Drucken
- Kolage
- Ton und Knetmassen
- Herstellungen
- Puppen Herstellen für Puppentheater
- masken Herstellen für Theaterspiele

24. **Gibt es Tätigkeiten die mehr mals, als einem Tag ausgeführt werden ?**

Ja Nein

25. **Wenn Ja, erwähnen Sie zwei davon :**

i)

ii)

26. **Die Kinder werden Ausgewertet nach einer Tätigkeit der Kunsterziehung ?**

Ja Nein

27. **Wenn Ja, wie werdet sie Ausgewertet ?**

.....

.....

28. **Belohne Sie die Kinder nach eine Kunsttätigkeit?**

Ja Nein

29. **Wenn Ja, wie Belohnen Sie die Kinder ?**

.....

.....

30. **Wie häufig Beschäftigen sie sich die Kindern mit der Kunsterziehung ?**

- Täglich
- sehr häufig
- gar nicht

C. UBER DEN RAUM

1. Gibt es dauerhafte Platz für Basteln und Mahlen ?

Ja Nein

2. Wenn Ja, wie ist er Gestaltet ?

.....

3. Von was besteht die Ecke für Kunsterziehung ?

- Regale
- Lagerplätze
- Schachteln
- Waschbecken
- Tische
- Schürzen
- Pappierkörpe
- Tafeln
- Materiallien (Scheren, Pinzeln u.a.)
- Verschieden Materialien für Zeichen und Herstellungen

4. Verfügt der Platz für Kunsterziehung, Beleuchtung ?

Ja Nein

5. Nach ihrer Meinung die Beleuchtung ist ausreichend ?

Ja Nein

a) Wenn Ja, welche Art ?

.....

b) Wenn Nein, warum ?

.....

6. Welche Form haben die Tische ?

- Kreisförmig
- Oval
- Viereching
- Rechtwinklig
- Parallelogrammisch

7. Gibt es in ihre Klasse Taffeln für das Aufhängen Kunstwerke ?Ja Nein **8. Wenn Ja, wo befinden sie sich ?** Im einem bestimmten Platz Im dem ganzen Raum**9. Wo lagern die Kinder ihre Kunstwerke - Kunstarbeiten ?** Im Mappen An der Wand hengen Zu Hause nehmen Auf einen Lager Ausstellen**10. Wie ist der Platz der Ecke der Kunsterziehung Dekoriert ?** Mit Mahlwerke der Kinder Mit Herstellungen der Kinder Mit Ferschiedenen Dekorationen (Schleifen u.a.) Mit Ihre Kunstwerke Etwas anderes**11. Mit wem schmücken Sie den Raum ihres Klasse ?** Mit dem Kindern Mit dem Eltern Mit eine andere Erziehrin Mit Ihre Kunstwerke Etwas anderes**12. Was folgt nach eine Bastehlarbeit ?** Ausstellungen Diskutieren über die Bastehlarbeit Benutzen sie für eine andere Tätigkeit Etwas anderes

D. MATERIAL

1. Von wem beziehen Sie das Material wo Sie brauchen ?

- Öffentliche Dienst
 Eltern
 Träger

2. Welche von den folgenden Materialien verwenden Sie für die Kunsterziehung in ihre Klasse? (Bitte kreuzen Sie an)

PAPIERE			
MATERIALIEN	Viel	Wenig	Gar nicht
• Zeichenpapier			
• Servietten			
• Farbige Tonpapier			
• Seidenpapier von Verpackungen			
• Zeitung			
• Pappe			
• Seidenpapier			
• Alufolie			
• Tapeten Papier			
• Fotopapier			
• Buntpapier			
• Seidenpapier			
• Wellpapier			
• Blätta Din A4 (Wieb)			

FARBEN			
MATERIALIEN	Viel	Wenig	Gar nicht
• Fingerfarben			
• Temperafarben			
• Wasserfarben			
• Acrylfarben			
• Deckfarben			
• Kreiden			
• Kohlen			
• Wachsmalstifte			
• Filzstifte			
• Oelpastel			

BILDHAUERKUNST			
MATERIALIEN	Viel	Wenig	Gar nicht
• Ton			
• Knetmassen			
• Teigmassen			
• Alufolie			
• Wachs			
• Seifen			
• Stopfel			
• Obst und Gemüse			

STOFFE			
MATERIALIEN	Viel	Wenig	Gar nicht
• Satten und Baumwollen			
• Dicke Stoffe			
• Grob			
• Samt (Weich)			
• Rauh (Sacke)			
• Ein farbig			
• Verschieden Farben			
• Futter			

ALTES MATERIAL			
MATERIALIEN	Viel	Wenig	Gar nicht
• Holz			
• Stopfel			
• Draht			
• Steine			
• kleine Steine			
• Knopfe			
• Sägespan			
• Eibehälter			
• Verschieden Deckel			
• Teller (Papier, Metall)			
• Flaschen (Plastik, Glas)			
• Wascheklammern			

4. Die Materialien sind zugänglich für die Kinder ?Ja Nein **5. Wo sind die Materialien (Stoffe, papier u.a.) gelagert ?**

- Regale
- Schubladen
- Schranke
- Schachteln

6. Können die Kinder an ihre Freien Tätigkeiten das Material benutzen ?Ja Nein

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΕΝΘΕΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΥΛΙΚΟ

Το φωτογραφικό υλικό που παρουσιάζεται παρακάτω είναι από νηπιαγωγεία της Ελλάδας και της Γερμανίας που επισκεφτήκαμε κατά την έρευνα αυτή.

Το φωτογραφικό υλικό χωρίζεται σε τέσσερις (4) κατηγορίες:

- A. Η διακόσμηση του χώρου με εικαστικά έργα των νηπίων.
- B. Οι γωνιές των εικαστικών τεχνών και τα έπιπλα τους.
- Γ. Οι εργασίες των παιδιών στις εικαστικές τέχνες.
- Δ. Ατομικά και ομαδικά έργα των νηπίων.

Α. ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Φωτογραφία 1
Η διακόσμηση του χώρου ενός νηπιαγωγείου "Η γοργόνα"
(Ελλάδα)

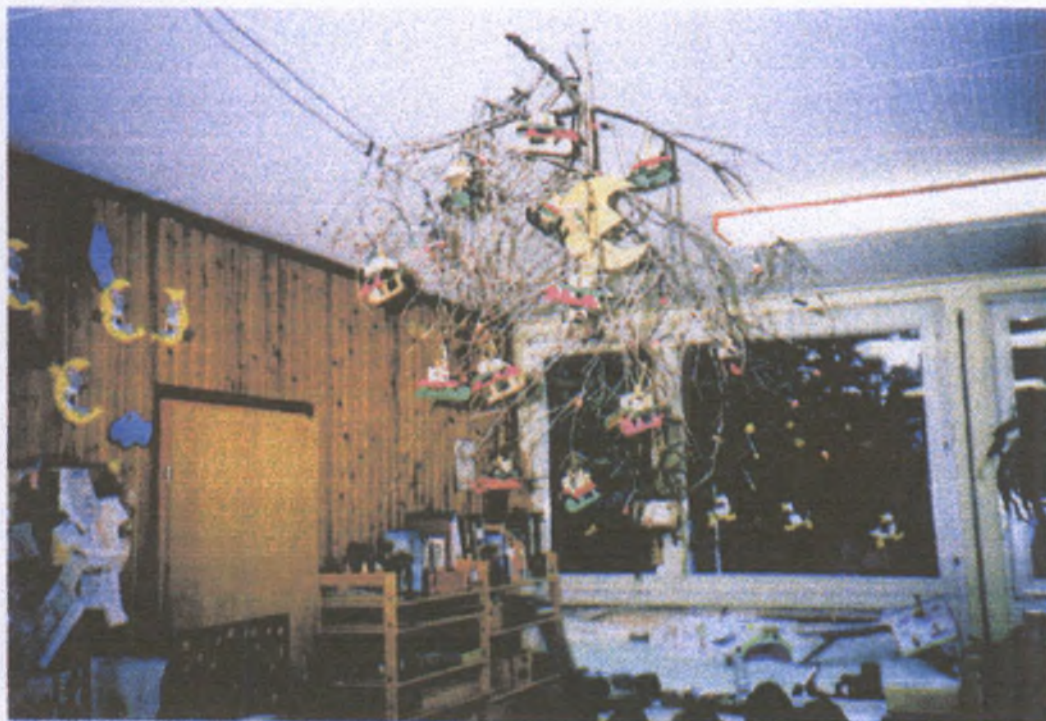
Φωτογραφία 2
Η διακόσμηση ενός νηπιαγωγείου με εικαστικά έργα παιδιών
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 3
Η διακόσμηση του χώρου ενός νηπιαγωγείου με έργα παιδιών
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 4
Η διακόσμηση ενός νηπιαγωγείου με εικαστικά έργα παιδιών
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 5
Διακόσμηση οροφής της αίθουσας με αποξηραμένο κλαδί
και κατασκευές παιδιών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 6
Μια ομπρέλα κρεμασμένη από την οροφή της αίθουσας
ως διακοσμητικό στοιχείο για τα Χριστούγεννα
(Γερμανία)

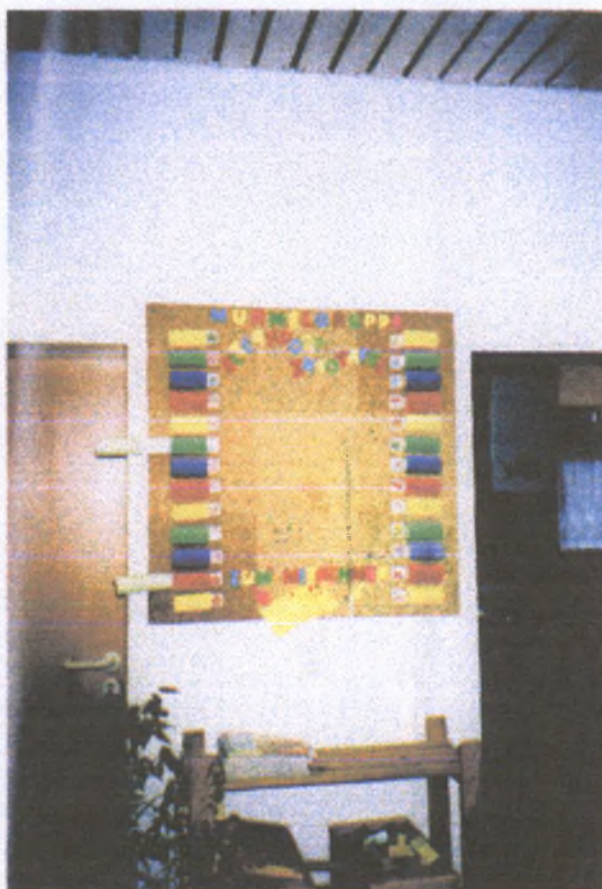
Φωτογραφία 7
Ένα κομμάτι ύφασμα ως διακοσμητικό στοιχείο της αίθουσας
(Γερμανία)

Φωτογραφία 8
Η διακόσμηση του τοίχου με διάφορες φόδρες
(Γερμανία)

Φωτογραφία 9
Η διακόσμηση του κουκλόσπιτου
(Γερμανία)

Φωτογραφία 10
Ως διακοσμητικό στοιχείο ο πίνακας ανακοινώσεων των γονέων
(Γερμανία)

Β. Η ΓΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Φωτογραφία 11
Μια οργανωμένη γωνιά εικαστικών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 12
Ένα νήπιο ασχολείται στη γωνιά των εικαστικών σε αυθόρμητες δραστηριότητες
(Γερμανία)

Φωτογραφία 13
Γωνιά εικαστικών τεχνών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 14
Γωνιά εικαστικών τεχνών

Φωτογραφία 15
Συρτάρια μέσα στα οποία βρίσκονται διάφορα υλικά των εικαστικών τεχνών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 16
Ράφια στα οποία τοποθετούνται τα υλικά των εικαστικών τεχνών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 17
Συρταριέρα μέσα στην οποία
τοποθετούνται
διάφορα υλικά των εικαστικών τεχνών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 18
Ράφια στα οποία
τοποθετούνται τα υλικά
(Γερμανία)

Φωτογραφία 19
Τα νήπια εργάζονται με δακτυλομπογιές
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 20
Τα νήπια μαθαίνουν καινούργια τεχνική "αεροζωγραφική"
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 21
Τα νήπια κατασκευάζουν κάρτες
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 22
Τα νήπια κατασκευάζουν με χάντρες
(Γερμανία)

Φωτογραφία 23
Τα νήπια ζωγραφίζουν με μαρκαδόρους
(Γερμανία)

Φωτογραφία 24
Τα νήπια κατασκευάζουν Χριστουγεννιάτικα στολίδια
(Γερμανία)

Φωτογραφία 25

Τα νήπια ζωγραφίζουν με τέμπρες, με τη βοήθεια της νηπιαγωγού
(Γερμανία)

Φωτογραφία 26

Νήπια κατασκευάζουν κολάζ, με χρωματιστές διαφάνειες
(Γερμανία)

Φωτογραφία 27
Νήπιο ζωγραφίζει ελεύθερα
(Γερμανία)

Φωτογραφία 28
Νήπια κατασκευάζουν Χριστουγεννιάτικα στολίδια με τη νηπιαγωγό
και τη βοηθό τους
(Γερμανία)

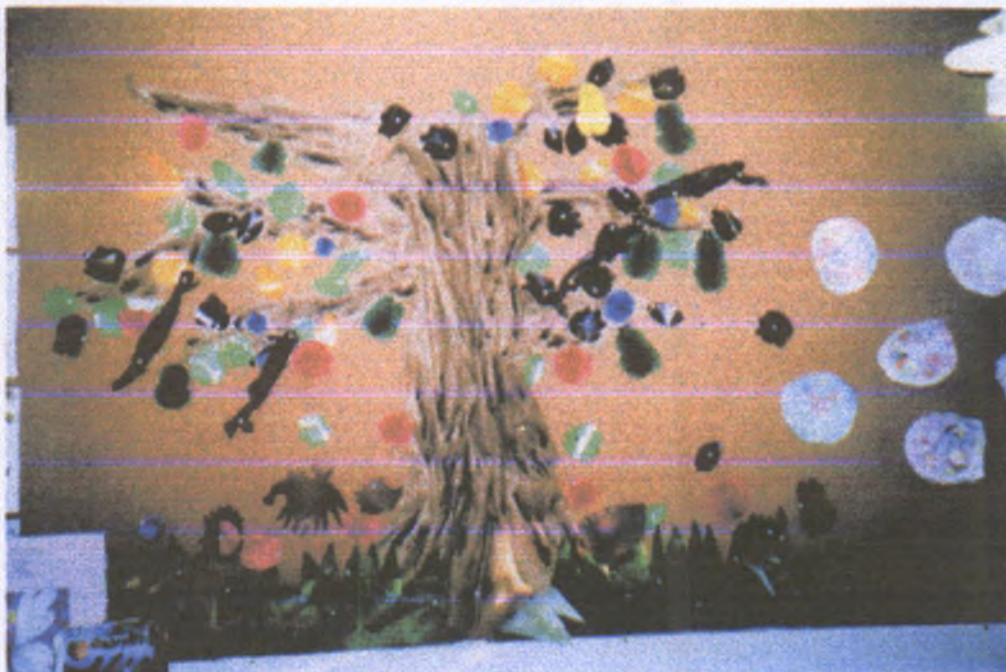
Φωτογραφία 29

Τα νήπια δείχνουν τους χαρταετούς τους "κούκλες για κουκλοθεατρική παράσταση"
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 30

Ατομικά έργα παιδιών "πεταλούδες"
(Ελλάδα)

Φωτογραφία 31
Ομαδική εργασία νηπίων "Φθινοπωρινό τοπίο"
(Γερμανία)

Φωτογραφία 32
Ομαδικό κολάζ "το κάστρο των φαντασμάτων"
(Γερμανία)

Φωτογραφία 33
Ομαδική εργασία παιδιών "στην εποχή των δεινοσαύρων"
(Γερμανία)

Φωτογραφία 34
Ομαδικό κολάζ νηπίων "ο βυθός της θάλασσας"
(Γερμανία)

Φωτογραφία 35
Ατομικά έργα νηπίων "η φωλιά των ποντικών
(Γερμανία)

Φωτογραφία 36
Ατομική - ομαδική εργασία νηπίων "ποντικάκια σε χιονισμένο τοπίο"
(Γερμανία)